

2747 C-5593
X *Kraków*

KRONIKA

SZPITALA ŚW. LUDWIKA
DLADZIECI W KRAKOWIE

OKRES 25 LAT
OD R. 1876 DO 1900

ODBITO W KRAKOWIE W DRUKARNI UNIWERSYTETU
JAGIELLOŃSKIEGO POD ZARZĄDEM J. FILIPOWSKIEGO.

KRONIKA

SZPITALA ŚW. LUDWIKA DLA DZIECI

W KRAKOWIE.

OKRES 25 LAT, OD R. 1876 DO R. 1900.

NAPISAŁ

DR MACIEJ LEON JAKUBOWSKI

C. K. PROFESOR P. Z. KLINIKI PEDIATRYCZNEJ,
DYREKTOR SZPITALA ŚW. LUDWIKA.

12. 74 7
x Kraków

W KRAKOWIE

DRUKARNIA UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem Józefa Filipowskiego

1901

5,-

2011-06-16

B2 57963
644168 III

C-5593

NAKŁADEM TOWARZYSTWA OPIEKI SZPITALNEJ.

I.

Wiadomości wstępne o Towarzystwie Opieki szpitalnej dla dzieci.

1. Zawiązanie się Towarzystwa i jego organizacya.

W roku 1872 za inicjatywą Marceliny z książąt Radziwiłłów księżnej Czartoryskiej i Dra Macieja Leona Jakubowskiego (podówczas docenta pediatrii Uniwersytetu Jagiellońskiego) zawiązało się w Krakowie Towarzystwo opieki szpitalnej dla dzieci, mające na celu założenie i utrzymywanie osobnego szpitala dla dzieci w Krakowie.

Pierwszymi członkami założycielami, którzy statut Towarzystwa podpisali i wniesli do zatwierdzenia c. k. Namiestnictwu we Lwowie byli:

Marcelina z ks. Radziwiłłów ks. Czartoryska,

Anna z Treutlerów bar. Helclowa,

Eugenia z bar. Larissów Januszkiewiczowa,

Ks. Albin Dunajewski

(później książę biskup krakowski i Kardynał S. K. R.).

Dr Maciej Leon Jakubowski,

Bronisław hr. Lasocki,

Dr o. p. Feliks Szlachtowski.

Po zatwierdzeniu statutu przez c. k. Namiestnictwo we Lwowie reskryptem z d. 6 maja 1872 L. 18.569 wymienieni założyciele Towarzystwa zajęli się jako komitet tymczasowy zbieraniem fundusów i jednaniem członków.

Pierwsze ogólne zebranie Towarzystwa nastąpiło dopiero d. 30 grudnia 1873, gdy ilość członków w myśl § 8 statutu doszła do 30.

Protektorat nad Towarzystwem objęła pierwsza założycielka ks. Marcelina Czartoryska.

Gdy w r. 1879 na osieroconej od dłuższego szeregu lat stolicy książęco-biskupiej diecezji krakowskiej zasiadł najprzewielebniejszy książę biskup Albin Dunajewski, zrzekła się ks. Marcelina Czartoryska protektoratu nad Towarzystwem, którego członkowie hołdując tradycjom naszego miasta, w którym za dawnych czasów wszystkie dobroczynne instytucje pozostawały pod opieką Biskupów, a obok tego pragnąc złożyć dowody wysokiej czci nowemu Dostojnikowi Kościoła, należącemu do pierwszych założycieli Towarzystwa, na zebraniu ogólnem d. 29 listopada 1879 wybrali na Protektora najprzewielebniejszego ks. Albina Dunajewskiego, księcia biskupa krakowskiego.

Po zgonie nieodżałowanej pamięci kardynała księcia biskupa krakowskiego ks. Albina Dunajewskiego (18 czerwca 1894) grono członków Towarzystwa, uchwałą podjętą dnia 25 listopada 1894 zaprosiło na protektora J. O. X. Jana Kniazia z Koziełska Puzynę, księcia biskupa krakowskiego.

~~~~~

W myśl § 5 statutu organem kierowniczym stowarzyszenia oraz tegoż reprezentacją na zewnątrz jest *Komitet*, składający się z przewodniczącego i sześciu członków, któremu w myśl § 7 przydzielonych jest *dwóch kontrolorów* do sprawdzania rachunków. Do tej reprezentacji Towarzystwa, wybieranej z grona jego członków co lat trzy należeli:

Okres I od r. 1874—1876.

Przewodnicząca: ks. Marcelina Czartoryska.

Zastępca: X. Albin Dunajewski.

Sekretarz: Dr. Maciej Leon Jakubowski.

Członkowie: Anna z Treutlerów Helełowa,
Eugenia z bar. Larissów Januszkiewiczowa,
Felicja z Wołowskich hr. Lasocka,
Dr. o. p. Feliks Szlachetowski.

Kontrolorowie: Jan Kanty Kirchmayer,
Dr. Władysław Ściborowski.

Okres II od r. 1877—1879.

Przewodnicząca: ks. M. Czartoryska.
Zastępca: Ks. Albin Dunajewski.
Sekretarz: Dr. M. Leon Jakubowski.
Członkowie: Anna Helclowa,
Felicya hr. Lasocka,
Henryk Kieszkowski,
Dr. o. p. Feliks Szlachtownski.
Kontrolorowie: Jan K. Kirchmayer,
Dr. Władysław Ściborowski.

Okres III od r. 1880—1882.

Przewodnicząca: ks. M. Czartoryska.
Zastępca: Dr. o. p. Feliks Szlachtownski.
Sekretarz: Dr. Władysław Ściborowski.
Członkowie: Felicya hr. Lasocka,
Dr. M. Leon Jakubowski,
Henryk Kieszkowski,
Jan K. Kirchmayer.
Kontrolorowie: Dr. Stanisław Domański,
Walery Rzewuski.

Okres IV od r. 1883—1885.

Przewodnicząca: ks. M. Czartoryska.
Zastępca: Dr. o. p. Feliks Szlachtownski.
Sekretarz: Dr. Władysław Ściborowski.
Członkowie: Felicya hr. Lasocka,
Dr. M. Leon Jakubowski,
Henryk Kieszkowski,
Jan K. Kirchmayer.
Kontrolorowie: Dr. Stanisław Domański,
Walery Rzewuski.

Okres V od r. 1886—1888.

Przewodnicząca: ks. M. Czartoryska.
Zastępca: Dr. o. p. Feliks Szlachtownski.
Sekretarz: Dr. Władysław Ściborowski.
Członkowie: Dr. M. Leon Jakubowski,
Henryk Kieszkowski,
Jan K. Kirchmayer,
Zofia hr. Mostowska.
Kontrolorowie: Józef Wawel Louis,
Prof. Dr. Antoni Rosner.

Okres VI od r. 1889—1891.

Przewodnicząca: ks. M. Czartoryska.
Zastępca: Dr o. p. Feliks Szlachetowski.
Sekretarz: Dr. Władysław Ściborowski.

Członkowie: Dr M. Leon Jakubowski,
Henryk Kieszkowski,
Jan K. Kirchmayer,
Józef Wawel Louis¹,

Kontrolorowie: Adolf Poller¹,
Dr Antoni Rosner¹.

Okres VII od r. 1892—1894.

Przewodnicząca: ks. M. Czartoryska.
Zastępca: Dr o. p. Feliks Szlachetowski.
Sekretarz: Dr Władysław Ściborowski.

Członkowie: Dr M. Leon Jakubowski,
Henryk Kieszkowski,
Jan K. Kirchmayer,
Dr Antoni Rosner.

Kontrolorowie: Dr Jan Buszek,
Stanisław Szarski.

Okres VIII od r. 1895—1897.

Przewodniczący: J. Exc. Dr. Julian Dunajewski.
Zastępca: Henryk Kieszkowski.
Sekretarz: Dr Franciszek Murdzieński.

Członkowie: Dr M. Leon Jakubowski,
Jan K. Kirchmayer,
Dr Antoni Rosner,
Dr Władysław Ściborowski.

Kontrolorowie: Dr Jan Buszek,
Stanisław Szarski.

¹ W r. 1891 Józef Wawel Louis powołany do Najwyższego Trybunału, przeniósł się na stały pobyt do Wiednia; w Jego miejsce do końca okresu VI wybrano do Komitetu Prof. Dra Antoniego Rosnera. W tymże roku zrzekł się godności kontrolora Adolf Poller, wskutek czego na oba opróżnione miejsca kontrolorów wybranymi zostali Dr Jan Buszek i Stanisław Szarski.

Okres IX od r. 1898—1900.

Przewodniczący: J. Exc. Julian Dunajewski.

Zastępca: Dr o. p. Franciszek Kasperek.

Sekretarz: Dr Franciszek Murdzieński.

Członkowie: Dr M. Leon Jakubowski,

Jan K. Kirchmayer,

Ludwik Kastory,

Dr Władysław Ściborowski.

Kontrolorowie: Dr Jan Buszek,

Jan K. Federowicz.

Przewodniczącą Komitetu od zawiązania się Towarzystwa przez lat 22 była księżna Marcelina Czartoryska, zajmując się z wielką gorliwością wszystkimi sprawami odnoszącymi się do rozwoju i powodzenia dwóch dla kraju pożytecznych zakładów: szpitala św. Ludwika dla dzieci w Krakowie i kolonii leczniczej dla dzieci skrofulicznych w Rabce.

Ze zgonem księżnej Marceliny Czartoryskiej (5 czerwca 1894) straciło Towarzystwo najwybitniejszą i najwięcej wpływową osobistość i dziwić się nie można, że szczupłe podówczas grono członków Towarzystwa z obawą spoglądało na przyszłe losy dotąd tak świetnie rozwijających się zakładów dla chorych dzieci! Zastanawiając się nad wyszukaniem przodownika, w którego ręce należałoby złożyć dalsze losy tej młodocianej instytucji, jednomyślnie zgodzono się na złożenie przewodnictwa w ręce Jego Excelencji Dra Juliana Dunajewskiego, b. ministra skarbu, który w owym czasie osiadł w Krakowie. Jego Excellencya Dr. Julian Dunajewski wiedziony szlachetnem uczuciem obowiązków obywatelskich przewodnictwo przyjął i począwszy od r. 1895 aż do dzisiejszej doby kieruje wszystkimi sprawami z wielkim pożytkiem dla zakładów założonych i utrzymywanych przez Towarzystwo.

Wśród wzrastających z każdym rokiem czynności administracyjnych, prawnych i finansowych, uchwaliło Towarzystwo na ogólnem zebraniu dnia 27 marca 1896 zaprowadzić zasadniczą zmianę w składzie Komitetu w ten sposób, aby w nim zasiadali zawodowi prawnicy, lekarze i finansiści. Obok Komitetu w celu popierania interesów Towarzystwa, a głównie podejmowania starań w przysparzaniu funduszków uchwalono wybierać co lat trzy z pomiędzy Pań należących do Towarzystwa *Grono Opiekunek*, do którego od czasu powzięcia uchwały nieprzerwanie należą:

Przewodnicząca Grona Opiekunek:

Ks. Cecylia Lubomirska.

1. Opiekunki dla szpitala św. Ludwika:

Hr. Krystyna Potocka,

Elżbieta Pareńska,

Hr. Stanisławowa Wodzicka.

2. Opiekunki dla lecznicy w Rabce:

Ks. Zuzanna Czartoryska,

Janowa Federowiczowa,

Hr. Antoniowa Wodzicka.

Od zawiązania się Towarzystwa (1872) do końca roku 1900 odbyło się: ogólnych zebrań 30; posiedzeń Komitetu 75.

Obowiązki skarbników z upoważnienia Komitetu pełnili: Bronisław hr. Lasocki od r. 1874 do 1884. Po nim Karol Jaskłowski, dyrektor Banku galicyjskiego dla handlu i przemysłu w latach 1885 i 1886. Od r. 1887 do dziś dnia obowiązki skarbnika sprawuje Dr Franciszek Murdzieński.

Jakkolwiek Towarzystwo nieprzerwanie cieszy się ogólnem poparciem i uznaniem, czego dowodem liczne hojne ofiary i zapisy, współdziałal ogółu społeczeństwa we wszystkich na jego cele urządzanych balach, koncertach i t. d., to przecież liczba osób przystępujących do Towarzystwa była i jest małą, jak to wskazuje załączona tablica:

	Fundatorów	Członków stałych	Członków czasowych	Razem
Do grona członków Towarzystwa przystąpiło od r. 1872 do r. 1900 . . .	15	8	186	209
Z liczby tej ustąpiło	—	—	64	
zmarło	7	4	44	
ubyło razem	7	4	108	119
Z końcem roku 1900 pozostało:	8	4	78	90

Spis alfabetyczny członków Towarzystwa Opieki szpitalnej dla dzieci¹.

Armatys Stanisław czł. czas. 1876—1881.

Br. Banhydi Kazimiera czł. czas. 1887—

Baranowski Teodor czł. stały 1895 †1898.

Prof. Biesiadecki Alfred czł. czas. 1874 †1889.

Hr. Bniński Roman czł. czas. 1874—1897.

Dr Bobilewicz Adam czł. czas. 1900—

Doc. Dr. Bossowski Aleksander czł. czas. 1896—

Breza Achilles czł. czas. 1879—1897.

Brzeziński Józef czł. czas. 1876 †1879.

Brzozowska Helena czł. czas. 1879—

Dr Bulikowski Franciszek czł. czas. 1876 †1882.

Bulikowska Izabella czł. czas. 1878—1884.

Dr Buszek Jan czł. czas. 1885—

Chludzińska Marya czł. czas. 1882—1896.

Hr. Chodkiewiczowa Józefa czł. czas. 1876—1885.

Chomentowski Jan czł. czas. 1879—1890.

Chomentowska Julia czł. czas. 1882—1896.

Chronowski Eustachy czł. czas. 1896—

Cielecka Zofia czł. czas. 1873 †1896.

Cywińska Wanda czł. czas. 1880—1886.

Czarnomska Eliza czł. czas. 1879—

Czarnomski Mikołaj st., czł. czas. 1881—

Czarnomski Mikołaj mł., czł. czas. 1881—

Ks. Czartoryski Aleksander fund. 1874 †1886.

Ks. Czartoryski August czł. czas. 1886—1892.

Ks. Czartoryska Marcelina, fund. 1873 †1894.

Ks. Czartoryska Zuzanna fund. 1873—

Prof. Domański Stanisław czł. czas. 1873—

Dębicka Marya czł. czas. 1882—1896.

Dobrowolski Michał czł. czas. 1890—

Ks. Drohojewski Julian czł. czas. 1888—

Drohojewska Marya czł. czas. 1889—1898

Ks. Drożdżewicz Jan czł. czas. 1874 †1888.

Ks. Drucka-Lubecka Marya czł. czas. 1873—1885.

¹ Skrócenia: czł. czas. znaczy członek czasowy;

fund. » fundator.

— » dotąd pozostaje.

Ks. Dunajewski Albin kardynał, czł. czas. 1873 +1894.
J. E. Dr Dunajewski Julian czł. czas. 1895—
Dunajewska Marya czł. czas. 1873—

Federowicz Jan czł. czas. 1898—
Federowiczowa Janowa czł. czas. 1895—
Federowiczowa Tadeuszowa czł. czas. 1895—
Ks. Dr. Fijałek Jan czł. czas. 1895—
Fischer Jan fund. 1875 +1880.
Hr. Fredro Jan Aleksander czł. czas. 1879 +1891.

Georgeon Marya czł. czas. 1873—1884.
Glixellowa Witosława czł. czas. 1896—
Glixelli Władysław czł. czas. 1876 +1895.
Godefroy Karol czł. czas. 1873 +1874.
Górczyńska Marya czł. czas. 1876—
Ks. Górnicki Leopold czł. czas. 1873 +1884.
Grabowska Józefa czł. czas. 1874—1896.
Grodzicka Klementyna czł. czas. 1895—

Haller Cezar czł. czas. 1876—
Br. Helcel Anna fund. 1873 +1880.
Homolacs Stanisław czł. czas. 1876—
Horodyski Antoni czł. czas. 1879—1886.
Hrebenda Władysław czł. czas. 1890—
Hr. Husarzewska Jadwiga czł. stały 1874—
Hr. Husarzewski Józef czł. stały 1874 +1892.
Hr. Husarzewska Karolina czł. czas. 1873 +1897.

Jakubowska Henryka czł. czas. 1897—
Jakubowska Józefa czł. czas. 1873 +1879.
Prof. Jakubowski Maciej Leon fund. 1873—
Januszkiewiczowa Eugenia fund. 1873 +1892.
Jaroszyński Ludwik czł. czas. 1880—1885.
Jaskłowski Karol czł. czas. 1886—1894.
Jędrzejowicz Franciszek czł. czas. 1880—1887.
Jędrzejewiczowa Helena czł. czas. 1883—
Jędrzejewicz Ludwik czł. czas. 1875 +1882.
Jordanowa Justyna czł. czas. 1874—1884.
Ks. Józefczyk Władysław czł. czas. 1883 +1892.

Ks. Kaczkowski Romuald czł. czas. 1882—1892.
Prof. Kasparek Franciszek czł. czas. 1897—

Kastory Ludwik czł. czas. 1875—
Kaszyc Konstanty czł. czas. 1879—1885.
Kicińska Emilia czł. czas. 1874—
Kirchmayer Jan Kanty czł. czas. 1873 +1900.
Klobassa Karol fund. 1875 +1886.
Komar Henryk czł. czas. 1875—1878.
Konopka Kazimierz czł. czas. 1875—1883.
Dr Kopff Leon czł. czas. 1883—1896.
Hr. Koziembrodzki Tadeusz czł. czas. 1879—1896.
Kozłowski Włodzimierz czł. czas. 1879—
Dr. Kremer Aleksander czł. czas. 1873 +1880.
Kremer Józef czł. czas. 1875—1885.
Kruszewski Ignacy czł. czas. 1875 +1879.
Br. Kulmer Emma czł. czas. 1884—1892.
Kwiatkowski Józef 1874—1878.

Hr. Lasocki Bronisław fund. 1873—
Hr. Lasocka Czesławowa czł. czas. 1889—
Hr. Lasocka Felicya fund. 1873—
Leśniewicz Zygmunt czł. czas. 1874—1882.
Lipkowska Katarzyna czł. czas. 1882—
Louis Wawel Józef czł. czas. 1880—1895.
Ks. Lubomirska Cecylia czł. czas. 1877—

Łażnińska Olga czł. czas. 1882 +1886.
Lempicka Zofia czł. czas. 1879 +1882.
Łepkowska Celina czł. stały 1897—
Doc. Dr Łepkowski Wincenty czł. stały 1900—
Łuszczkiewicz Antoni czł. czas. 1875 +1886.

Dr Machalski Maksymilian czł. czas. 1873—1890.
Macibowska Tekla czł. czas. 1882—1888.
Madeyska Marya czł. czas. 1898—
Malinowski Kazimierz czł. czas. 1879—1887.
Hr. Małachowska Helena czł. czas. 1878—
Małachowska Leonida czł. czas. 1882—
Mańkowski Aleksander czł. czas. 1879—1885.
Mańkowska Tekla czł. czas. 1882—
Marfiewicz Antoni czł. czas. 1873 +1888.
Marszałkiewicz Maksymilian czł. czas. 1873 +1878.
Matejko Jan fund. 1873 +1893,
Mendelsburgowa Flora czł. czas. 1899—

Hr. Mniszech Jadwiga czł. czas. 1879—
Hr. Mostowski Edward czł. czas. 1873—
Hr. Mostowska Zofia czł. czas. 1873—
Dr. Murdzieński Franciszek czł. czas. 1886—

Narzymska Marya czł. czas. 1873—1880.
Niedzielski Stanisław czł. czas. 1874—1896.

Okołokulłak Konstanty czł. czas. 1882—1885.
Okoń Kasper czł. czas. 1876 †1885.
Orłowska Iza czł. czas. 1882—1889.
Orpiszewska Anna czł. czas. 1882—

Prof. Pareński Stanisław czł. czas. 1874—
Pareńska Elżbieta czł. czas. 1892—
Paszkowski Leon czł. czas. 1875—1892.
Dr Pawlas Teodor czł. czas. 1876—1885.
Hr. Plater Felicya czł. czas. 1882—
Hr. Platerowa Felicya czł. czas. 1892—
Poller Adolf czł. czas. 1873 †1896.
Pollerowa Wanda czł. czas. 1897—
Popielowa Marya czł. czas. 1878—
Hr. Potocki Andrzej czł. czas. 1895—
Hr. Potocki Artur czł. czas. 1876 †1890.
Hr. Potocka Izabella czł. czas. 1896—
Hr. Potocka Katarzyna czł. czas. 1896—
Hr. Potocka Krystyna C. czł. czas. 1895—
Hr. Potocka Krystyna M. czł. czas. 1896—
Hr. Potocka Marya czł. czas. 1896—
Pruszyński Bronisław czł. czas. 1879—1885.
Hr. Pusłowska Marya fund. 1873—
Hr. Pusłowski Zygmunt fund. 1876—

Hr. Raczyński Edward czł. czas. 1895—
Doc. Dr Raczyński Jan czł. czas. 1896—
Hr. Raczyńska Róża czł. czas. 1895—
Radziwińska Aniela czł. czas. 1879—1887.
Dr Retinger Józef czł. czas. 1882 †1897.
Prof. Rosner Antoni czł. czas. 1873 †1896.
Hr. Roztworowska Helena czł. czas. 1873—
Rozwadowski Władysław czł. czas. 1874—1885.
Rzewuski Kazimierz czł. czas. 1880—1892.

Hr. Rzewuska Taida fund. 1875—
Rzewuski Walery czł. czas. 1879 +1888.
Russanowski Aleksander czł. czas. 1879—1886.
Dr Rybczyński Aleksander czł. czas. 1876 +1895.
Prof. Rydel Lucyan czł. czas. 1873 +1895.
Prof. Rydygier Ludwik czł. czas. 1889—

Sadowski Michał czł. czas. 1875—1882.
Ks. Sanguszkowa Karolina czł. czas. 1876—
Ks. Sapieżyna Jadwiga czł. czas. 1876—
Dr Ściborowski Władysław czł. czas. 1873—
Serwatowski Maciej Zenon czł. czas. 1876—1886.
Hr. Sierakowski Adam czł. czas. 1874—
Skarżyński Dyonizy czł. czas. 1874—1892.
Skarżyński Ludwik czł. czas. 1882—1887.
Skrzyński Adam czł. czas. 1879—
Skrzyński Kazimierz czł. czas. 1874—1885.
Dr Słapa Wilhelm czł. czas. 1897—
Sołtanowa Konstancja czł. czas. 1876—1886.
Sołtan Michał czł. czas. 1876—1887.
Hr. Sołtyk Józefa czł. czas. 1875 +1885.
Ks. Spithal Roman czł. stały 1876 +1889.
Hr. Stadnicki Edward czł. czas. 1879 +1885.
Stojowski Alfred czł. czas. 1875—1892.
Studzińska Marya czł. czas. 1897—
Suchecka Helena czł. czas. 1882—1886.
Świejkowska Izabella czł. czas. 1880—1887.
Szarska Józefa czł. czas. 1892 +1898.
Szarski Stanisław czł. czas. 1878 +1898.
Prof. Szajnocha Władysław czł. czas. 1900—
Hr. Szembek Cezary czł. czas. 1881—
Hr. Szembek Józef czł. czas. 1881 +1889.
Dr Szlachetowski Feliks czł. zwycz. 1873 +1896.

Hr. Tarnowska Róża czł. czas. 1895—
J. E. Hr. Tarnowski Stanisław czł. czas. 1873.
Teichmannowa Anna czł. stały 1878—
Turowski Jan czł. czas. 1874—1890.
Ks. Twardowski Stanisław czł. czas. 1892—
Hr. Tyszkiewicz Benedykt fund. 1900—
Hr. Tyszkiewiczowa Marya czł. czas. 1898—
Hr. Wallis Zofia czł. czas. 1879 +1887.

Ks. Wądolny Czesław czł. czas. 1883—1892.
Witosławska Jadwiga czł. czas. 1882—1885.
Dr Wiszniewski Ludwik czł. czas. 1886 +1899.
Hr. Wodzicki Antoni czł. czas. 1876—
Hr. Wodzicka Antoniowa czł. czas. 1895—
Hr. Wodzicki Henryk czł. czas. 1874 +1884.
Hr. Wodzicka Izabella czł. czas. 1896—
Hr. Wodzicka Marya C. czł. czas. 1896—
Hr. Wodzicka Marya M. czł. czas. 1881—
Hr. Wodzicki Józef czł. stały 1898—
Hr. Wodzicka Zofia czł. czas. 1873 +1890.
Wójcikiewicz Ignacy czł. czas. 1873 +1884.
Wołowski Stanisław czł. czas. 1875—1886.
Wołowski Władysław czł. czas. 1875—1886.
Wysocki Michał czł. czas. 1879—

Hr. Zamojski Konstanty czł. czas. 1878—1886.
Zieleniewski Ludwik czł. czas. 1878 +1885.
Dr Zieleniewski Michał czł. stały 1895 +1896.
Prof. Żuławski Karol czł. czas. 1884—

2. Statut Towarzystwa.

Projekt statutu Towarzystwa ułożony przez Doktorów prawa: Andrzeja Rydzowskiego i Feliksa Szlachtowskiego, przez siedmiu członków założycieli podpisany, zatwierdziło c. k. Namiestnictwo we Lwowie reskryptem z d. 6 maja 1872 l. 18.569

Po kilku latach Komitet uznał za stosowne wprowadzić do statutu zmiany odnoszące się do kategorii i obowiązków członków należących do Towarzystwa, a objętych § 3 zatwierdzonego statutu, który opiewał: »kto przy założeniu Towarzystwa lub później złoży na raz jeden przynajmniej 200 złr. w. a. staje się fundatorem zakładu. Zwyczajny członek złożyć ma przynajmniej 10 złr. w. a. przy wstąpieniu do Towarzystwa i obowiązany będzie opłacać rok rocznie kwotę najmniej 5 złr. w. a. wynoszącą«.

Paragraf ten uchwalono zmienić jak następuje: »ofiarujący na rzecz Towarzystwa naraz przynajmniej 1000 złr. w. a., staje się fundatorem zakładu. Składający na raz kwotę przynajmniej 100 złr. w. a., zostaje członkiem stałym Towarzystwa. — Członkowie czasowi obowiązani są opłacać rok rocznie najmniej po 5 złr. w. a. Członek czasowy zalegający przez lat dwa ze złożeniem wkładki może być według uznania Komitetu wykreślonym z listy członków Towarzystwa«.

Przy wprowadzeniu tej zmiany, jak widzimy, dążeniem było Towarzystwa, aby na fundatorów nałożyć większe obowiązki jak dotąd, aby utworzyć pośrednią kategorię członków stałych, wreszcie by członków zwyczajnych (nazwanych później czasowymi) uwolnić od opłaty wstępnej 10 złr. w. a. zobowiązać ich tylko do wkładki 5 złr. w. a. z dodaniem jednak zastrzeżenia, iż w razie zalegania z wkładkami, z listy członków Towarzystwa wykreśleni być mogą.

Tak przerobiony statut zatwierdziło ponownie c. k. Namiestnictwo rozporządzeniem z d. 10 maja 1878 l. 22.799, który jako do dziś dnia obowiązujący załączamy w całej osnowie.

STATUT.

§ 1. Celem Towarzystwa jest leczenie chorych dzieci w osobnym dla nich urządzonym szpitalu, który także może służyć jako klinika chorób dziecięcych dla słuchaczy Wydziału lekarskiego, oraz jako miejsce wykształcenia dobrych posługaczek dla dzieci.

§ 2. Do szpitala przyjmowane będą dzieci chore opieki szpitalnej potrzebujące, bez różnicy płci do lat 12 włącznie, jeżeli ubóstwo rodziców lub opiekunów należyte jest wykazaniem. Wyjątkowo do szpitala przyjęte być mogą dzieci rodziców lub opiekunów, fundusz utrzymania mających, jednak za oznaczonem wynagrodzeniem.

§ 3. Towarzystwo zostaje pod opieką Protektora lub Protektorki i składa się: z fundatorów, członków stałych i czasowych bez różnicy płci.

Ofiarujący na rzecz Towarzystwa na raz przynajmniej 1000 złr. w. a., staje się fundatorem Zakładu.

Składający na raz kwotę przynajmniej 100 złr. w. a. zostaje członkiem stałym Towarzystwa.

Członkowie czasowi obowiązani są opłacać rok rocznie najmniej po 5 złr. w. a. Członek czasowy zalegający przez lat dwa ze złożeniem wkładki, może być według uznania Komitetu wykreślonym z listy członków Towarzystwa.

Powyższe wkładki fundatorów, członków stałych i czasowych stanowią fundusz Towarzystwa, który powiększany być może dochodami z urządzanych na ten cel odczytów, koncertów, przedstawień teatralnych, zabaw publicznych, loteryj i t. p.

Towarzystwo przyjmuje także jednorazowe dary tak w pieniądzu, artykułach żywności, jakoteż i innych przedmiotach do użytku szpitala przydatnych.

§ 4. Fundatorowie, członkowie stali i czasowi stanowią razem ogólne zebranie Towarzystwa, do którego należy:

1. Wysłuchanie sprawozdania z czynności Komitetu.
2. Zatwierdzenie rachunków, corocznie przez Komitet składanych.
3. Wybór Protektora lub Protektorki.
4. Wybór Przewodniczącego. 6 członków Komitetu i dwóch kontrolorów.
5. Zakupno lub sprzedaż nieruchomości i zaciągnięcie pożyczki.
6. Zmiana statutu Towarzystwa.
7. Rozwiązanie Towarzystwa.

Zwyczajne ogólne zebranie odbywa się raz na rok w miesiącu lutym na zaproszenie Komitetu; oprócz tego na żądanie Protektora albo Protektorki lub najmniej 10 członków Towarzystwa odbyć się może nadzwyczajne Ogólne Zebranie, które Komitet winien jest zwołać w przeciągu 14 dni.

Do ważności uchwał potrzebna jest obecność najmniej 15 członków, gdyby jednak zwołane Ogólne Zebranie dla braku kompletu do skutku nie przyszło, powtórne z tym dodatkiem zwołane będzie, iż uchwały będą ważne i prawomocne bez względu na ilość obecnych członków Towarzystwa.

Na Ogólnem Zebraniu przewodniczy Protektor lub Protektorka, a w Jego lub Jej nieobecności względną większością głosów wybrany członek Towarzystwa.

W razie równości głosów rozstrzyga los.

Uchwały na ogólnem zebraniu zapadają względną większością głosów członków obecnych, a w razie równości rozstrzyga głos Przewodniczącego.

Wybory odbywają się za pomocą tajnego głosowania kartkami.

§ 5. Organem kierowniczym stowarzyszenia oraz tegoż reprezentacją na zewnątrz, jest Komitet przez Ogólne Zebranie na trzy lata wybierany.

Komitet (§ 4, ustęp 4) wybiera z grona swego Zastępcę Przewodniczącego.

Posiedzenia Komitetu odbywają się według uznanej przezeń potrzeby.

Do ważności uchwał Komitetu potrzebną jest obecność Przewodniczącego lub tegoż Zastępcy i przynajmniej 3 członków.

Uchwały zapadają względną większością głosów, a równość tychże rozstrzyga Przewodniczący.

Wszystkie w imieniu Towarzystwa zawarte kontrakty, wydane odezwy i ogłoszenia, podpisem Przewodniczącego, oraz jednego członka Komitetu zaopatrzone być mają.

§ 6. Do zakresu działania Komitetu należą wszelkie czynności, z wyjątkiem tych, które przekazane są Ogólnemu Zebraniu (§ 4), a w szczególności Komitet:

1. Przyjmuje członków Towarzystwa na przedstawienie jednego z członków.
2. Mianuje Dyrektora szpitala.
3. Ustanawia według potrzeby etat lekarski, administracyjny i służbowy; wybór osób (ustęp 1, 2, 3) odbywa się zapomocą tajnego głosowania kartkami.

4. Zarządza funduszem Towarzystwa i oznacza wynagrodzenie i zwykłe wydatki administracyjne.
5. Ustanawia instrukcje dla wszystkich w szpitalu będących osób.

§ 7. Dwaj kontrolorowie przez Ogólne Zebranie na trzy lata wybrani, sprawdzają rachunki przez Komitet rocznie składane i przedkładają takowe Ogólnemu Zebraniu z odpowiedniami wnioskami.

§ 8. Spory ze stosunku Towarzystwa wynikające, załatwiane być mają z wyłączeniem sądów zwyczajnych przez sąd polubowny.

Każda ze stron obiera w tym celu po jednym sędziu z poza koła Towarzystwa, dwaj zaś wybrani trzeciego.

Wybrani sędziowie co do postępowania nie związani przepisami ustawy sądowej, rozstrzygają ostatecznie bez dozwolenia odwołania się do zwykłych sądów.

§ 9. Na przypadek rozwiązania Towarzystwa, zebrany lub pozostały fundusz oddany będzie *Komitetowi ochronek dla małych dzieci w Krakowie* z tem zastrzeżeniem, że gdyby później przez chrześcian krakowskich nowy szpital dla dzieci w Krakowie był założony, ochronki otrzymany fundusz na korzyść nowo powstałego szpitala oddać mają i dlatego nie naruszając kapitału tylko procenta pobierać mogą.

§ 10. Członkowie, którzy na mocy § 3 dawniejszego statutu z dnia 6 maja 1872 r. otrzymali tytuł fundatorów, zatrzymują go nadal; dotychczasowi zaś członkowie zwyczajni stają się członkami czasowymi.

Kraków, dnia 1 maja 1878 r.

Przewodnicząca w Komitecie:

MARCELINA CZARTORYSKA.

Członek Komitetu:

DR MACIEJ LEON JAKUBOWSKI.

3. Majątek Towarzystwa.

Główne zasługi w gromadzeniu funduszków na budowę szpitala dla dzieci położyła pierwsza Protektorka Towarzystwa i przewodnicząca Komitetu ks. Marcelina Czartoryska. Wśród niezmordowanej i wytrwałej pracy, jej wyłącznie staraniem urządzane bale, koncerty, amatorskie przedstawienia i t. d. w pierwszym zaraz roku przyniosły pokaźną kwotę przeszło 6.000 złr. w. a.

Zaraz po ukonstytuowaniu się Towarzystwa (w r. 1873) Anna z Treutlerów Helclowa złożyła na ręce Dra Macieja Jakubowskiego 20.000 złr. na budowę szpitala dla dzieci, prosząc jedynie, aby ku wiecznej pamięci zmarłego w tymże roku męża jej *Ludwika* powstać mający szpital był pod wezwaniem jego patrona. Życzeniu szlachetnej fundatorki stało się zadość. Hojny dar Anny Helclowej łącznie z funduszem zebrany przez księżną Marcelinę Czartoryską tworzył pierwszą podwalinę majątkową. Towarzystwo posiadając niespełna po roku swego istnienia kapitał przeszło 26.000 złr., tem pewniej patrzyło w przyszłość, tem śmielej zwróciło się do reprezentacyi kraju z prośbą o przyczynienie się pewną kwotą z funduszu krajowego, by zamierzona budowa szpitala dla dzieci jak najprędzej do skutku doprowadzoną być mogła. Wysoki Sejm krajowy uznając doniosłe cele Towarzystwa i mając obok tego dostateczną rękojmię w przedstawicielach tegoż Towarzystwa uchwalił i przyznał mu na budowę szpitala, bezprocentową krajową pożyczkę 10.000 złr. w. a.

Niezmordowana w pracy i z pełnem poświęceniem zajmująca się sprawami dotyczącemi założenia szpitala księżna Marcelina Czartoryska, wniosła w imieniu Towarzystwa osobiście prośbę do Najjaśniejszego Pana, Cesarza *Franciszka Józefa* o przyznanie zapomogi z loteryi państwowej. Najjaśniejszy Pan, przychylając się do prośby Towarzystwa, Najwyższem Postanowieniem z d. 16 grudnia 1876. przyznać raczył na budowę szpitala dla dzieci w Krakowie hojną zapomogę w kwocie 15.000 złr. w. a.

Obok wyszczególnionych tutaj ofiar znalazło się jeszcze wielu Dobrodziei i fundatorów, którzy w biegu dwudziestu kilku lat istnienia Towarzystwa większemi lub mniejszemi ofiarami, przyczyniali się do urzeczywistnienia i rozwinięcia pięknego humanitarnego dzieła, ratowania i wspomagania chorej dziatwy.

W załączonej obok tablicy podajemy w porządku chronologicznym wszystkich Fundatorów i Dobrodziei od założenia Towarzystwa aż po koniec roku 1900.

IMIĘ I NAZWISKO FUNDATORA	Rok	Pojedynczo		Razem	
		Złr.	ct.	Złr.	ct.
Najwyższem postanowieniem <i>Jego Cesarsko Królewskiej Apostolskiej Mości Cesarza Franciszka Józefa I.</i> z dnia 16 grudnia 1878 przyznana została Towarzystwu z loteryi państwowej zapomoga 15.000 złr. w. a., z której odebrano	1878 1879	5.901 9.098	45 55	15.000	—
<i>Ofiary fundatorów.</i>					
Księstwo Czartoryscy: (Aleksander i Marcelina)	1872	1.150	—	6.650	—
» »	1874	500	—		
» »	1876	5.000	—		
Anna z Treutlerów Helclowa . .	1872	500	—	20.000	—
» »	1873	20.000	—		
» »	1877	400	—		
Po zgonie jej przekazane legatem 10.000 złr w. a., z których po potrąceniu należności skarbowych a dodaniu odsetków otrzymano	1881	9.411	66	30.311	66
Dr Maciej Leon Jakubowski (na rzecz Towarzystwa) od r. 1872 do	1888	4.100	—	7.390	—
(na kolonię w Rabce) od r. 1889 do	1895	3.290	—		
Eugenia Januszkiewiczowa . . .	1872	—	—	200	—
Bronisław i Felicja hr. Lasoccy .	1872	—	—	400	—
Jan Fischer	1874	—	—	500	—
Karol Klobassa	1874	—	—	500	—
Taida hr. Rzewuska	1874	—	—	500	—
Niewiadomy złożył na ręce prof. M. Bobrzyńskiego	1875	—	—	1.520	—
Fundusz zebrany staraniem Księżnej Maryi Druckiej Lubeckiej. . .	1877	—	—	1.209	35
Do przeniesienia				64.181	01

IMIĘ I NAZWISKO FUNDATORA	ROK	Pojedynczo		Razem	
		Złr.	ct.	Złr.	ct.
Z przeniesienia Zygmunt hr. Pułowski ofiarował w r. 1876 skrypt dłużny na 9.000 rubli. Po wymianie rubli na monetę austryacką z dołączeniem odsetków otrzymano				64.181	01
	1876	3.412	51		
	1877	2.856	—		
	1878	2.730	—		
	1879	2.604	—		
	1880	2.478	—		
	1881	2.352	—		
	1883	2.226	—	18.658	51
Półowa wartości otrzymanej za sprzedaż szkicu darowanego przez Mistrza Jana Matejkę	1877	—	—	350	—
Fundusz jubileuszowy imienia Prof. Jakubowskiego ¹	1890	—	—	696	—
Ofiara Dra Zieleniewskiego (na Kolonię w Rabce)	1895	—	—	500	—
Ofiara Józefa hr. Wodzickiego (na szpital św. Ludwika)	1898	—	—	500	—
Fundusz ze składek zebranych sta- raniem Karola Barolina (na szpital św. Ludwika)	1899	702	92		
	1900	45	42½	748	34½
Ofiara imienia Helci Łepkowskiej (na kolonię w Rabce)	1900	—	—	265	—
Dar hr. Benedykta Tyszkiewicza imienia hr. Henryka Tyszkiewicza .	1900	—	—	1.275	—
Do przeniesienia				87.173	86½

¹ Asystenci kliniki pediatrycznej, sekundaryusze szpitala św. Ludwika i wielu lekarzy byłych uczniów Profesora Jakubowskiego, złożyło w r. 1890 jako w dwudziestopięcioletnią rocznicę jego nauczycielskiej działalności, składkę na wykonanie portretu do sali wykładowej Kliniki pediatrycznej. Po pokryciu kosztów portretu pendzla znakomitego mistrza Kazimierza Pochwalskiego, pozostała kwotę 697 złr. złożono do kasy Towarzystwa jako fundusz jubileuszowy imienia Prof. Jakubowskiego.

IMIĘ I NAZWISKO FUNDATORA	Rok	Pojedynczo		Razem	
		Złr.	ct.	Złr.	ct.
Z przeniesienia				87-173	86 $\frac{1}{2}$
<i>Zapisy.</i>					
(po strąceniu należności skarbowych)					
Józefa Zubrzyckiego	1878	—	—	450	—
Zofii hr. Męcińskiej (ratami) . . .	1881	100	—		
	1882	100	—		
	1883	100	—		
	1884	100	—		
	1887	100	—	500	—
Stanisława hr. Małachowskiego. .	1883	—	—	1000	—
Zygmunta Miłtowskiego	1887	—	—	2.700	—
ks. Kwiatkowskiego	1890	—	—	1.098	62
Aleksandra Szedlera	1890	—	—	941	66
Ks. Kanonika Schindlera					
(na szpital św. Ludwika)	1892	—	—	2.000	—
Salamona Lieblinga					
(na szpital św. Ludwika)	1899	—	—	200	—
Edw. Urbana (na kolonię w Rabce)	1900	—	—	950	—
<i>Dochody z balów, koncertów i t. d.</i>					
Dochody z balów, koncertów, loteryi i t. d. urządzonych staraniem Marceliny ks. Czartoryskiej					
(na szpital św. Ludwika w Krakowie)	1873	1.786	22		
	1874	3.024	82		
	1875	2.074	60		
	1876	4.431	22		
	1877	2.982	41		
	1878	2.071	02		
	1879	2.799	02		
	1880	1.406	79		
	1882	1.751	86		
	1883	1.578	74		
	1884	1.229	—	25.135	70
Do przeniesienia				122-149	84 $\frac{1}{2}$

IMIĘ I NAZWISKO FUNDATORA	Rok	Pojedynczo		Razem	
		Złr.	ct.	Złr.	ct.
Z przeniesienia				122.149	84 $\frac{1}{2}$
Dochody z balów, koncertów, loteryi i t. d., urządzanych staraniem Marceliny Czartoryskiej (na kolonię leczniczą w Rabce) . .	1886	1.263	57		
	1889	125	—		
	1890	450	—		
	1891	362	—		
	1892	600	50	2.801	07
Dochody z balów, koncertów, loteryi i t. d., urządzonych staraniem Dam Opiekunek (na fundusz dzieci rekonwalescentów, opuszczających szpital św. Ludwika)	1897	619	36		
	1898	838	57		
	1899	675	—		
	1900	683	23	2.816	16
Dochody z balów, koncertów, loteryi i t. d., urządzanych staraniem Dam Opiekunek (na kolonię leczniczą w Rabce)	1896	800	—		
	1897	1.295	07		
	1898	838	58		
	1899	675	—		
	1900	1.386	45	4.995	10
Razem	—	—	—	132.762	17 $\frac{1}{2}$

Czyli koron 265.526, 35.

Ofiary i zapisy składane w pierwszych dziesięciu latach użyte zostały na pokrycie kosztów budowy szpitala. Później płynące zapisy, zgodnie z wolą fundatorów przechowane są w papierach wartościowych, a tylko odsetki używane bywają na bieżące potrzeby chorych.

O ścisłem stosowaniu się do woli testatorów i zarządzaniu funduszami powierzonymi świadczy załączone zamknięcie rachunków majątku sporządzone na dniu 31 grudnia 1900 r.

Stan majątkowy Towarzystwa w r. 1900.

NAZWA FUNDACYI	Poje- dynczo		Razem	
	Kor.	h.	Kor.	h.
<i>I. Fundusze dyspozycyjne Towarzystwa.</i>				
1. Fundusz zapasowy na ks. Kasy Oszcz. m. Krakowa Nr. 138-881	15.606	32		
2. Fundusz wieczysty z ofiary Prof. Jakubowskiego na ks. Kasy Oszcz. m. Krakowa Nr. 47-200	7.122	08		
3. Fundusz jubileuszowy imienia prof. Jakubowskiego złożony w r. 1890 przez jego uczniów i lekarzy szpitala św. Ludwika na ks. Kasy Oszcz. m. Krakowa Nr. 113-142	2.134	86		
4. Fundusz dla rekonwalescentów opuszczających szpital św. Ludwika, zebrany przez Grono Dam Opiekunek na ks. kasy Oszcz. m. Krakowa Nr. 170-579	6.353	86		
5. Los miasta Krakowa Nr. 31-455 (według ceny kupna)	35	60		
6. Remanent kasowy z końcem roku 1900	900	15	32.152	87
<i>II. Fundusze szpitala św. Ludwika.</i>				
1. Wartość realności w Krakowie Dz. VI. Nr. 39 wraz z zabudowaniami według cen istotnie wydanych	(264.949	14)		
2. Wartość inwentarza według kwot istotnie wydanych	(18.357	94)		
3. Zapis ś. p. ks. Schindlera 2.000 złr. renty państw. Nr. 309-612 i Nr. 335-873 (według ceny nabycia)	3.772	—		
4. Ofiara Józefa hr. Wodzickiego na ks. kasy Oszcz. m. Krakowa Nr. 183-770	1.084	14		
5. Fundusz zapasowy A. na ks. kasy Oszcz. m. Krakowa Nr. 162-411	15.626	98		
6. Fundusz zapasowy B. 2-000 złr. renty państw. Nr. 14-622 i Nr. 92-413 (według ceny kupna)	3.974	86		
Do przeniesienia			32.152	87

NAZWA FUNDACYI	Poje- dynczo		Razem	
	Kor.	h.	Kor.	h.
Do przeniesienia			32.152	87
7. Fundusz zapasowy C. (Lieblinga i Barolina) 1000 złr. renty państw. Nr. 84621 (według ceny kupna)	2.015	20		
8. Fundusz pożyczkowy Banku kraj. . . .	9.955	—		
9. Remanent kasowy z końcem roku 1900	6.699	92	326.434	18
<i>III. Fundusze kolonii leczniczej w Rabce.</i>				
1. Wartość gruntu (parcela Nr. ²²¹ / ₃), realności i ruchomości	(16.445	56)		
2. Wartość parceli gruntowej Nr. ¹²⁰ / ₃ nabytej w r. 1900 wraz z wydatkami rozpoczętej budowy nowej kolonii	(3.909	16)		
3. Fundusz wieczysty z daru Dra Zieleńskiego list zastaw. Tow. Kred. Ziem. à 1000 kor. Nr. 2099	1.000	—		
4. Fundusz z zapisu ś. p. Edwarda Urbana renta państw. Nr. 103084 à 1000 złr.	2.015	—		
5. Fundusz stały imienia hr. Tyszkiewicza renta państw. Nr. 462899 à 1000 zł.	2.015			
6. Fundusz żelazny imienia ś. p. Helci Łepkowskiej na ks. Kasy Oszcz. m. Krakowa Nr. 192.702	543	50		
7. Fundusz zapasowy na ks. Kasy Oszcz. m. Krakowa Nr. 104743	9.909	66		
8. Remanent kasowy z końcem roku 1900	373	44	36.211	32
Ogółem majątek Towarzystwa na dniu 31 grudnia 1900 wynosił			394.798	37
Powyższy majątek obciążony jest długami zahipotekowanymi na realn. szpitala św. Ludwika Kraków Dz. VI, Nr. 39.				
1. Bezpro. pożyczka krajowa z r. 1874	20.000			
2. Pożyczka zaciągnięta w Banku krajowym w r. 1897, 24.000 kor. po spłaceniu rat z końcem r. 1900 wynosi	23.083	78	43.083	78
Po strąceniu długów rzeczywisty majątek wynosi			351.714	59

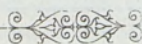
Z przedłożonych wykazów dowiadujemy się, że ofiary fundatorów, legata i zapisy składane w ciągu ubiegłych 28 lat, łącznie z dochodami z balów i koncertów urządzanych na korzyść Towarzystwa, przyniosły ogółem 265.526 Koron 35 hal.

W tymże okresie czasu na zbudowanie i urządzenie istniejących dziś zakładów wydano:

	Koron	hal.
na budowę szpitala św. Ludwika w Krakowie .	264.949	14
na wewnętrzne urządzenie tegoż	18.357	94
na zbudowanie Kolonii w Rabce	16.445	56
na nową Kolonię w Rabce	3.909	16
Ogółem	303.661	80

Wyłożono więc na budynki i wewnętrzne urządzenie o 38.135 koron 45 hal. więcej, jak wszystkie razem wzięte na rzecz Towarzystwa złożone ofiary i zapisy.

Ponieważ zgodnie z wolą wielu zapisodawców ofiary przez nich złożone pozostają w papierach wartościowych, a tylko odsetki obracane bywają na bieżące potrzeby chorych, przeto Towarzystwo zmuszonem było budując zakłady zaciągać pożyczki, które stopniowo spłacane będą z bieżących dochodów. W przyszłości, o ile na to dozwolą fundusze, zaprowadzane będą dalsze inwestycje. Do najpilniejszych, które zamierza Komitet skutecznie w najbliższym czasie należą: założenie wodociągów i łazienek w szpitalu św. Ludwika, i budowa obszerniejszej Kolonii dla dzieci skrofuleicznych w Rabce.

II.

Kronika szpitala św. Ludwika dla dzieci w Krakowie.

1. Historia zakładu.

Towarzystwo Opieki szpitalnej dla dzieci, zebrawszy w krótkim stosunkowo czasie znaczniejszy fundusz, dochodzący do 40.000 złr., rozpoczęło działalność swą zakupnem w r. 1873 realności za 9.000 złr. w. a. na przedmieściu »Wesoła«, dzielnica VI, Nr. 39. Obszerna ta realność o powierzchni 1.575 sąż. □ położona w narożniku ulicy »Kopernika« i »Krzyżowej« (obecnie »Strzelecką« zwanej), znajduje się naprzeciw szpitala św. Łazarza, w niewielkiej odległości od klinik uniwersyteckich. To położenie nabytej realności było bardzo ważnym czynnikiem do dalszego korzystnego rozwijania się zakładu, w którym, według z góry ułożonego planu, miały znaleźć pomieszczenie chore dzieci przesyłane do leczenia przez Zarząd szpitala św. Łazarza, jako też uniwersytecka klinika pediatria.

Zaraz po zakupieniu realności, Komitet Towarzystwa zwrócił się do kilku architektów (Aleksandra Gebauera, Antoniego Łuszczkiewicza, Filipa Pokutyńskiego, Tomasza Prylińskiego i Wincentego Schella) z prośbą o zrobienie szkiców na budowę szpitala. Wymienieni architekci uczynili zadość zaproszeniu Komitetu a uwzględniając cel humanitarny stowarzyszenia, żadnego za przedłożone szkice nie żądali honorarium. Komitet uznał za najodpowiedniejszy szkic zaprojektowany przez Wincentego Schella, według którego, po przeprowadzeniu kilku pomniejszych zmian, wypracował szczegółowe plany architekt Antoni Łuszczkiewicz. Ostatniemu w drodze ofert jako najmniej żądającemu oddano budowę za ryczałtorem wynagrodzeniem 46.000 złr. w. a., dozór budowy pole-

cono Filipowi Pokutyńskiemu. Budowa rozpoczęta z wiosną r. 1874, po założeniu kamienia węgielnego d. 14 lipca tegoż roku szybko postępowała. Na zimę gmach szpitalny był już pod dachem, w ciągu roku 1875 dokończony, a z początkiem r. 1876 przez przedsiębiorcę oddany do użytku chorych.

Po ostatecznem zamknięciu rachunków, po zaspokojeniu przedsiębiorcy, dozoru i nieuniknionych robót nadkosztorysowych okazało się, że koszta budowy szpitala wynosiły 49 622 złr. 23 ct. w. a. Ponieważ podówczas Towarzystwo nie było w posiadaniu tak wysokiej kwoty, przeto dla zaspokojenia należytości zaciągnęło pożyczkę 7 000 złr. w. a. w Kasie Oszczędności miasta Krakowa.

Widok szpitala św. Ludwika w r. 1877.

Dnia 1 maja 1876 odbyła się uroczystość otwarcia szpitala dla dzieci urządzonego na 72 łóżek, w obecności członka Wydziału kraj. Macieja Zenona Serwatowskiego, Prezydenta miasta Krakowa Dra Ferdynanda Weigla, reprezentantów miejscowych władz rządowych i autonomicznych, wszystkich członków Towarzystwa i licznie zgromadzonej publiczności. Poświęcenia budynku dokonał ks. Albin Dunajewski (późniejszy książę-biskup krakowski i kardynał S. K. R.)

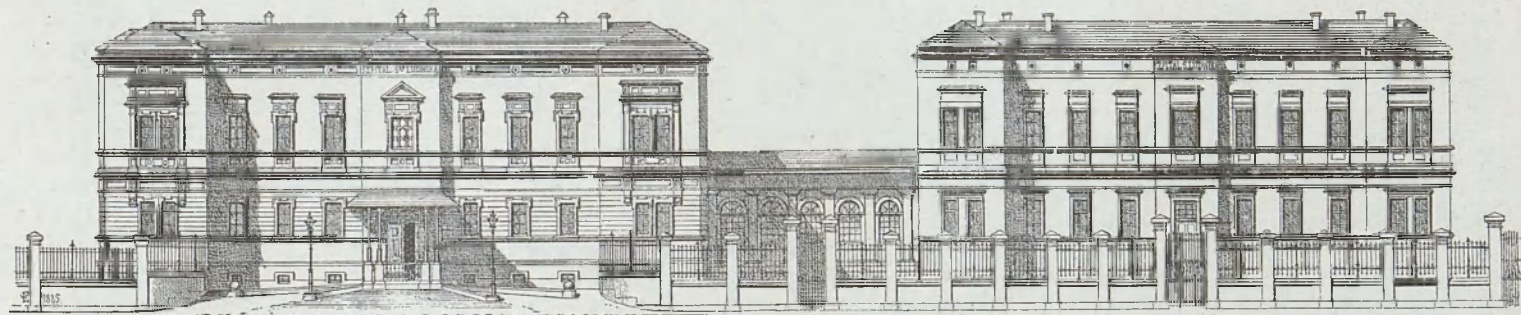
Oficjalne przeniesienie chorych dzieci do szpitala św. Ludwika z oddziału IV szpitala św. Łazarza nastąpiło dopiero d. 26 maja (przeniesiono chłopców 11, dziewcząt 16, razem 27). Dzieci karmione piersią wraz z mamkami pozostały w szpitalu św. Łazarza.

W r. 1877 budynek szpitalny (pawilon I) otynkowano kosztem 3.600 złr. w. a.; w r. 1878 otoczono go podmurowaniem z okapem kamiennym i żelaznemi sztachetami nakładem dochodzącym 3.600 złr. w. a.; wreszcie w r. 1879 zbudowano kryty podjazd za sumę 1.900 złr. w. a. Na tem zakończył się pierwszy okres budowy szpitala.

Wkrótce jednak okazało się, że mimo wystarczającej liczby łóżek dla zgłaszających się chorych, nie były dostatecznie oddzielone sale dla chorób zakaźnych, wskutek czego zachodziło niebezpieczeństwo udzielania się tychże dzieciom przebywającym w szpitalu z innymi chorobami. Pragnąc usunąć tę ujemną stronę szpitala, Towarzystwo, uzyskawszy nieco nowych funduszków, postanowiło przystąpić do budowy osobnego pawilonu dla chorób zakaźnych.

Dyrektor szpitala Dr. Jakubowski proponował budowę parterowej odosobnionej baraki w ogródku poza gmachem szpitalnym, przedkładając w tym celu Komitetowi szkic wykonany według jego wskazówek przez architekta Antoniego Łuszczkiewicza, wraz z kosztorysem na 13.500 złr. w. a. Komitet nie przychylił się jednak do wniosku Dyrektora, lecz idąc za opinią zawezwanego jako rzeczoznawcę architekta Tomasza Prylińskiego, uchwalił zamiast proponowanej przez dyrektora baraki, zbudować w osi już istniejącego szpitala, drugi pawilon piętrowy, połączony z dawniejszym zamkniętą galeryą. Tak zaprojektowany budynek według planów architekta Tomasza Prylińskiego wystawiło Towarzystwo we własnej administracji pod nadzorem tegoż architekty w latach 1881 i 1882 kosztem 32.738 złr. 90 cnt. w. a. Gdy w ciągu tych dwóch lat jeszcze odgrodzono nowy pawilon od ulicy Strzeleckiej sztachetami drewnianemi, wybudowano studnię murowaną i kanał betonowy kosztem 2.872 złr. 9 cnt., przeto wydatki na nowy pawilon II-gi wraz z wymienionemi dodatkowemi robotami wzrosły do kwoty 35.610 złr., 99 cnt. w. a. Na zaspokojenie powyższej potrzeby nie tylko zostały wyczerpane wszystkie zasoby pieniężne, jakimi podówczas Towarzystwo rozporządzało, ale powstał niedobór, dochodzący do poważnej cyfry 17.521 złr. 39 cnt. w. a. Został on wprawdzie pokryty w biegu kilku lat następnych, stał się jednak powodem, że zaprowadzenie wielu niezbędnych inwestycji i ulepszeń w szpitalu musiano odroczyć na czas późniejszy.

Do szpitala św. Ludwika obok chorych stale przyjmowanych w celu leczenia, zgłaszają się codziennie rodzice z dziećmi choremi li tylko dla zasięgnięcia porady. Liczba tej kategorii chorych zwiększając się stale z każdym rokiem, dochodziła już w r. 1890 do poważnej cyfry 4.468. Do przyjmowania tych chorych nie miał

Widok Szpitala św. Ludwika w r. 1882.

szpital nawet po zbudowaniu drugiego pawilonu odpowiedniego pomieszczenia. Badanie chorych przychodnich i ordynowanie odbywało się w jednym małym pokoiku, służącym zarazem za kancelaryę lekarską, a rodzice z choremi dziećmi czekać musieli gromadnie w głównym korytarzu szpitala, narażając się w niekorzystnej porze roku na wilgoć, zimno i przeciągi. Wielka ta niedogodność usunięta została dopiero w r. 1890. Towarzystwo spłaciwszy po części długi ciężące na jego majątku od r. 1882 przystąpiło do budowy pawilonu ordynacyjnego z osobnem wejściem wprost z ulicy Strzeleckiej składającego się z dwóch poczekalni i jednej obszernej sali ordynacyjnej. Wystawienie pawilonu oddał Komitet budowniczemu Ignacemu Miarczyńskiemu za wynagrodzeniem ryczałtowem 3.180 złr. w. a.

W r. 1891 nabyło Towarzystwo od właściciela sąsiedniej realności (ul. Kopernika Nr. 32), parcelę gruntową (Nr. $\frac{862}{2}$) obejmującą $520\frac{1}{2}$ sążni □ czyli 1.872.40 m.² za 7.000 złr. w. a. Niezbędnem było nabycie tej parceli już to w celu uzyskania przestrzeni na rozszerzenie podwórca i założenie ogrodu spacerowego dla dzieci rekonwalescentów już też dla uzyskania miejsca na postawienie zabudowań gospodarczych.

Od założenia szpitala li tylko z braku miejsca i dostatecznych funduszków, kuchnie i pralnie pomieszczono tymczasowo w suterynach zabudowań głównych, wskutek czego wyziewy niezdrowe rozchodziły się po korytarzach i salach chorych. Ta wielce ujemna strona zabudowań szpitalnych musiała być cierpianą przez lat 20. Dopiero w r. 1896 na części gruntu zakupionej przedtem od sąsiada, zabrał się Komitet do budowy parterowego pawilonu gospodarczego według planów wypracowanych przez architekta Karola Zarembe. Budowę w drodze przedsiębiorstwa oddano p. Sebaśtyanowi Jaworzyńskiemu, której dokonał w latach 1896 i 1897. Koszta budowy wraz z wewnętrznem urządzeniem kuchni i pralni wynosiły 12.652 złr. 72 cent. w. a., na których pokrycie zaciągnęło Towarzystwo znowu pożyczkę 12.000 złr. w. a. w banku krajowym król. Galicyi.

Tak więc w ciągu 25 lat Towarzystwo w miarę przypływających funduszków szpital dla dzieci powiększało i doprowadziło do stanu w jakim obecnie się znajduje.

2. Opis szpitala.

Realność szpitalna zapisana w księgach hipotecznych miasta Krakowa pod Nr. 39 Dz. VI, przytyka (jak wskazuje załączony plan sytuacyjny) jednym frontem do ulicy Kopernika w długości 40 mtr., drugim frontem do ulicy Strzeleckiej w długości 128 mtr.

W skład realności wchodzi parcele katastralne:

Nr. 859	powierzchni 340 sąż.	□ = 1.222·92 mtr.	□
» 1.141	» 509 sąż.	□ = 1.830·87 mtr.	□
» 858	» 726 sąż.	□ = 2.611·42 mtr.	□
» $\frac{862}{2}$	» 520 sąż.	□ = 1.872·35 mtr.	□

Ogółem powierzchni 1 morga 495 sąż. □ = 7.538 mtr. □

Na północnej części parceli Nr. 1141 stoi pawilon I, 45·5 mtr. długi z dwoma skrzydłami bocznymi sięgającymi w głąb na 26·5 mtr. W oddaleniu 15 mtr. od niego, również na północnej części parceli Nr. 858 wznosi się pawilon II 33 mtr. długi a 12 mtr. głęboki. Oba pawilony jednopiętrowe cynkiem kryte, frontem zwrócone do ulicy Strzeleckiej, obok sal dla chorych z liczbą 120 łóżek, mieszczą w sobie lokale administracyjne, mieszkanie Sióstr Miłosierdzia i sypialnie służby niższej.

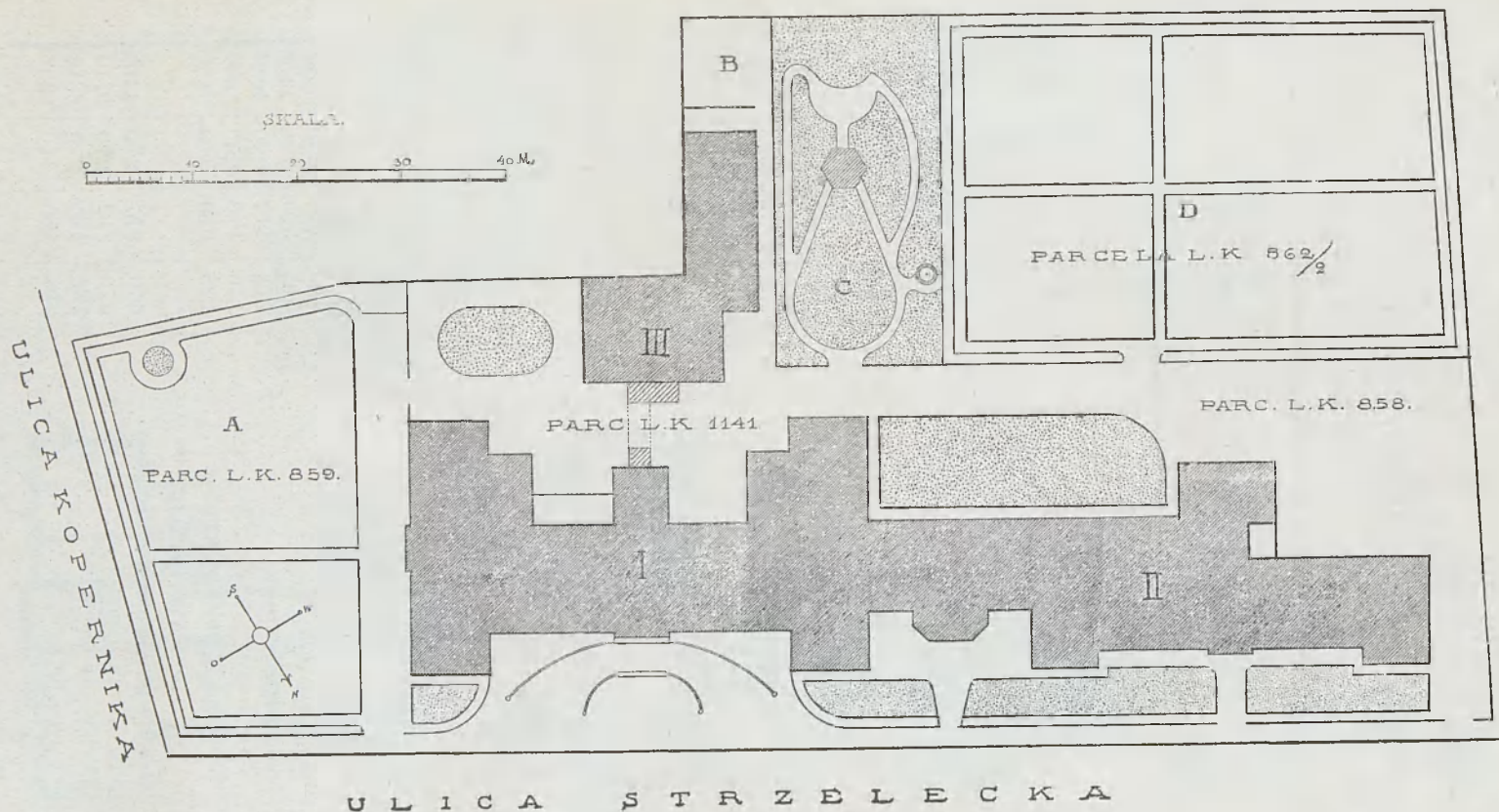
Na przestrzeni 15 metrowej między obu pawilonami mieści się od strony ulicy Strzeleckiej parterowy budynek z trzech sal składający się przeznaczony do przyjmowania chorych.

Poza pawilonem I w podwórku stoi pawilon III (gospodarczy) parterowy, dachówką kryty. W nim mieszczą się kuchnie i pralnie.

Znaczną, niezabudowaną jeszcze powierzchnię realności składają:

- A. Ogród warzywny i owocowy.
- B. Podwórkó gospodarcze poza pawilonem III.
- C. Ogródek spacerowy dla dzieci rekonwalescentów.
- D. Ogród warzywny większy.

Realność szpitalna otoczona jest od strony ulicy Kopernika jako też w części ulicy Strzeleckiej wzdłuż pawilonu I ozdobnymi żelaznymi sztachetami na podmurowaniu. W drugiej połowie ulicy Strzeleckiej wzdłuż pawilonu II są tylko sztachety drewniane na podmurowaniu.

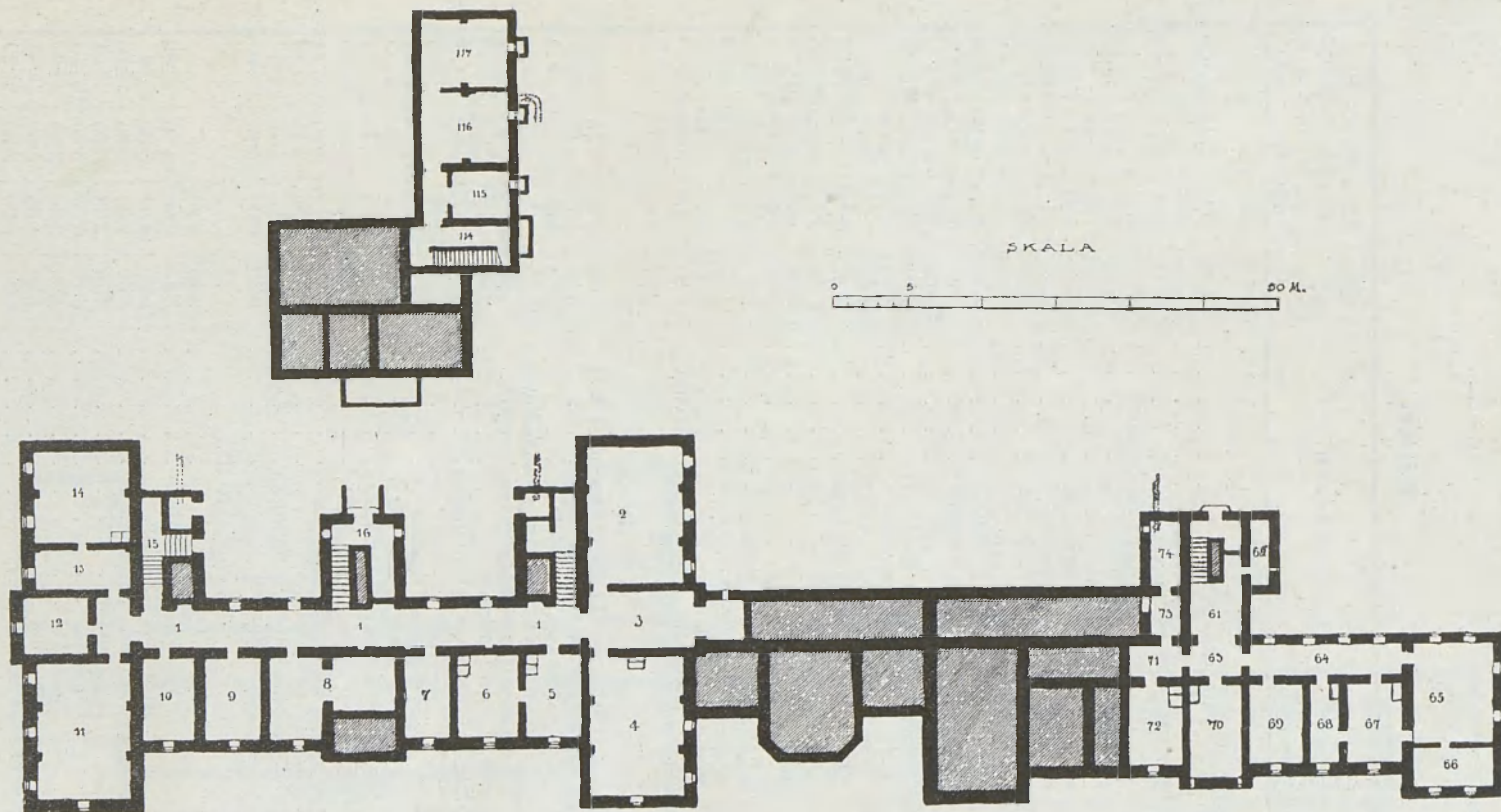

Plan sytuacyjny.

Wykaz lokalności szpitala.

Podziemie — sutereny.

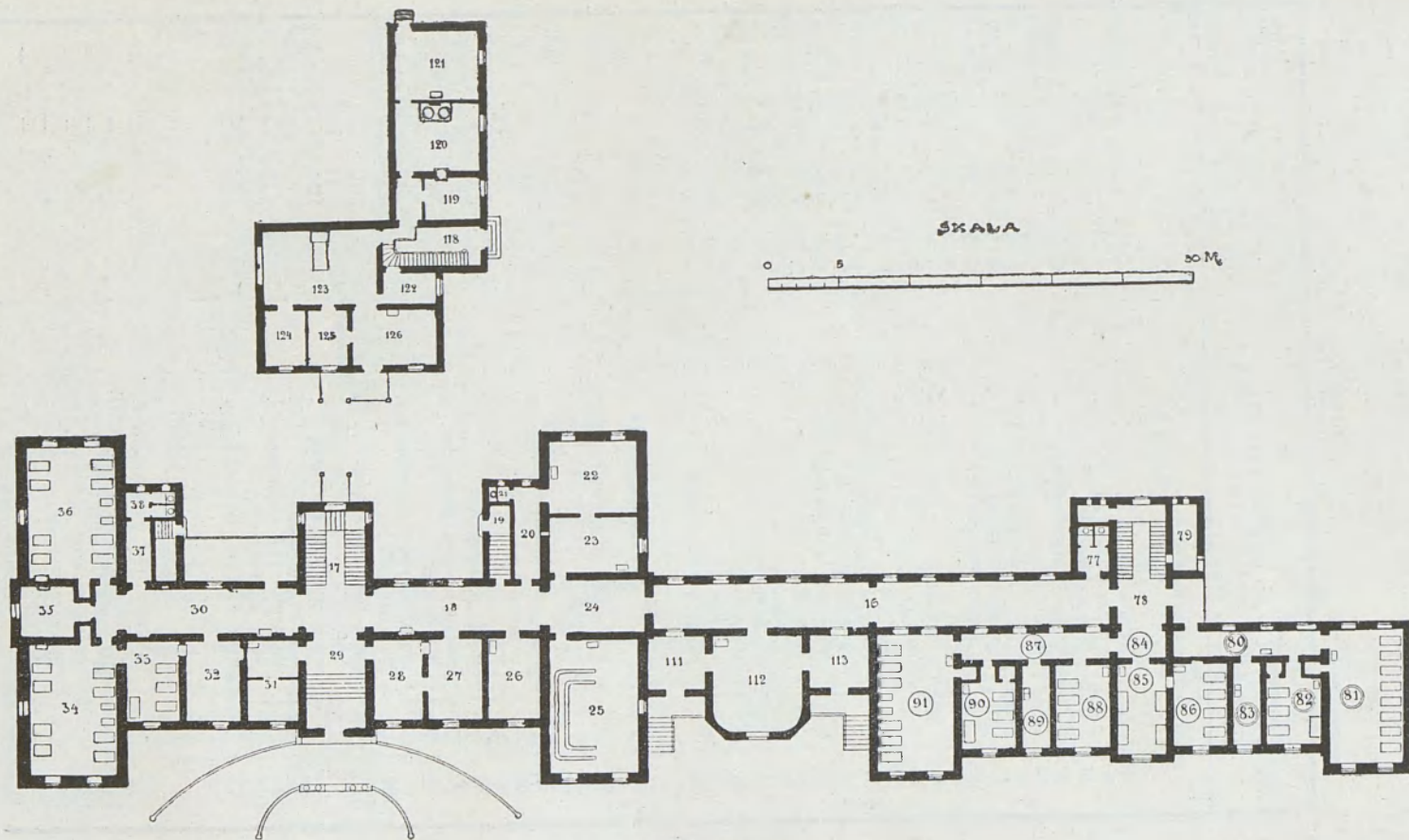
Nr.	PRZEZNACZENIE	Dłu- gość	Szero- kość	Wys- kość	Poje- mność
		w metrach bież.			mtr. ³
PAWILON I.					
1	Korytarz główny	29-08	2-21	2-84	183-02
2	Suszarnia	9-16	5-69	2-84	148-34
3	Skład	4-00	3-00	2-84	34-08
4	Łazienki	9-16	5-69	2-84	148-34
5	Spizarnia	5-69	3-50	2-84	56-54
6	Mleczarnia	5-69	3-58	2-84	57-97
7	Piekarnia	5-69	3-58	2-84	57-97
8	Piwnica	8-69	7-16	2-84	88-38
9	Piwnica na jarzyny	5-69	3-66	2-84	59-19
10	Piwnica na wino	5-69	3-58	2-84	57-97
11	Sypialnie służby żeńskiej	9-16	5-69	2-84	148-63
12		3-16	4-18	2-84	37-60
13		5-69	2-84	2-84	46-02
14		5-71	5-69	2-84	92-45
15	Wyjście boczne z podziemia	6-32	1-26	2-84	22-73
16	Wyjście główne z podziemia	5-69	4-26	2-84	69-05
PAWILON II.					
61	Korytarz wchodowy	4-70	2-00	3-00	28-20
62	Komórka przy schodach	4-70	1-75	2-40	19-74
63	Wejście do korytarzy	2-95	1-90	2-40	13-45
64	Korytarz	10-90	1-90	2-40	49-70
65	Sypialnie służby męskiej	6-75	4-95	2-40	80-19
66		4-95	2-95	2-40	35-05
67	Izba do odkażania	5-65	4-00	2-40	54-24
68	Piwnice	5-65	1-20	2-40	24-41
69		5-65	3-95	2-40	53-56
70		6-25	3-00	2-00	37-50
71	Korytarzyk	4-00	1-90	2-40	18-24
72	Skład na słomę	5-65	3-95	2-40	53-56
73	Sionka	2-85	1-60	2-40	10-94
74	Skład nafty	1-70	1-50	2-40	6-12
75	Komórka w połowie schodów	1-35	0-80	3-00	3-24
PAWILON III.					
114	Schody do piwnicy	6-70	2-57	2-50	43-05
115	Piwnica na nabiał	3-70	2-92	2-50	27-01
116	Piwnica na węgle	5-68	4-65	2-50	66-03
117	Piwnica na drzewo	5-68	4-80	2-50	68-16

Plan suteren.

Parter.

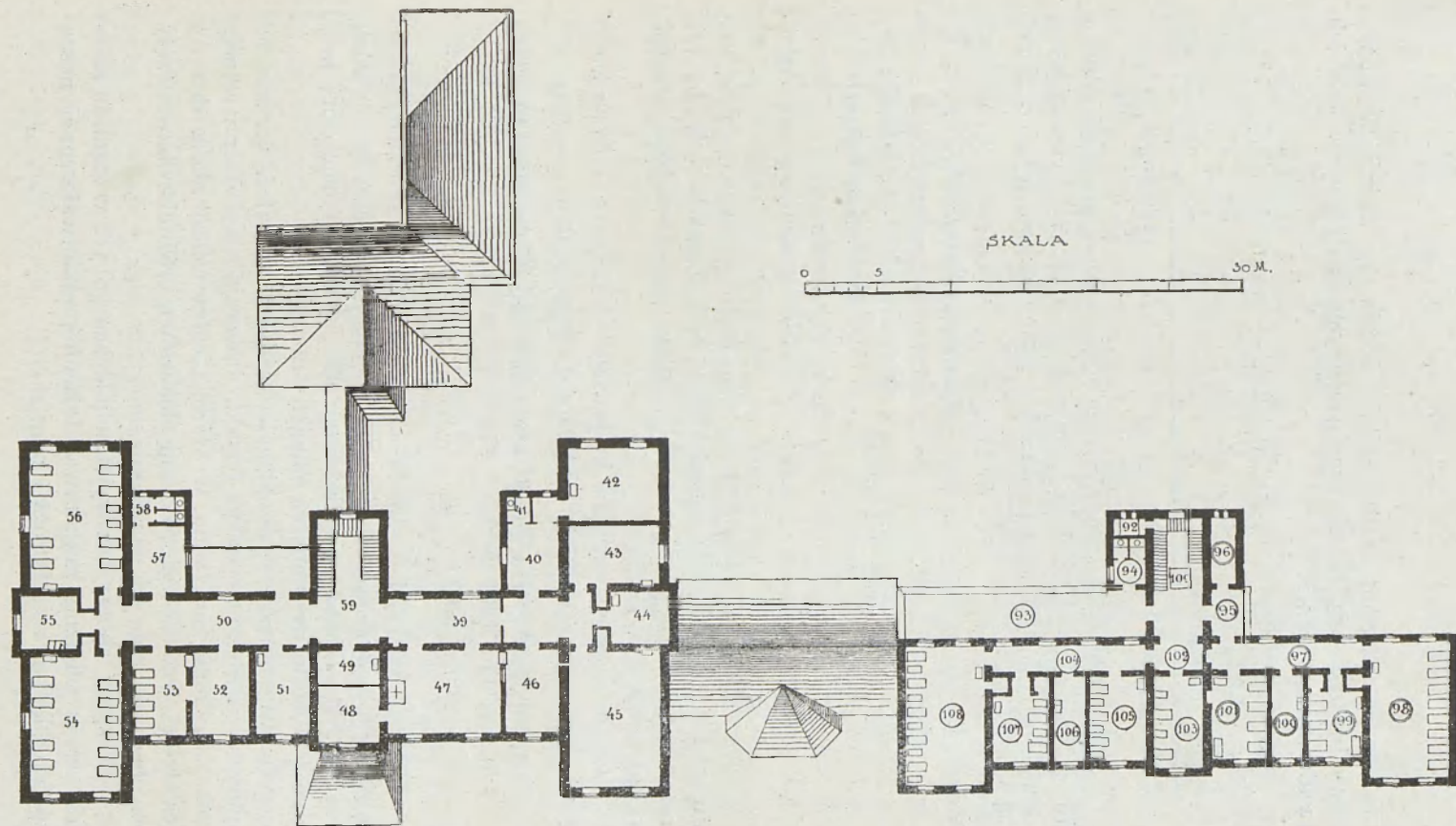
Nr.	przydziałone	Przeznaczenie	Długość	Szerokość	Wysokość	Pojemność
			w metrach bież.		mtr. ³	
PAWILON I.						
29	Oddział I. Klinika pediatriczna	Wejście główne	6.48	3.79	4.42	101.92
17		Klatka schodowa	5.69	4.26	—	—
18		Korytarz na prawo	12.15	2.21	4.42	118.68
19		Zejście do podziemia boczne	4.74	1.58	—	—
20		Korytarzyk boczny	6.32	1.42	4.42	39.78
21		Wychodek	1.26	1.26	4.42	7.10
22		Kancelarya lekarska	5.69	4.90	4.42	123.33
23		Muzeum i apteczka	5.69	4.11	4.42	103.34
24		Przedpokój	6.20	3.20	4.42	87.69
25		Sala wykładowa	9.24	5.69	4.42	232.76
26		Kancelarya Profesora	5.69	3.74	4.42	94.06
27		Mieszkanie asystenta	5.69	3.74	4.42	94.06
28		» »	5.69	3.74	4.42	94.06
30		Korytarz na lewo	12.15	2.21	4.42	118.68
31		Izba odźwiernego	5.69	3.74	4.42	94.06
32		Pracownia kliniczna	5.69	3.74	4.42	94.06
33		Sala chorych mniejsza	5.69	3.74	4.42	94.06
34		Sala chorych	9.24	5.69	4.42	232.38
35		Kuchenska	3.32	4.11	4.42	60.33
36		Sala chorych	9.24	5.69	4.42	232.38
37		Korytarzyk boczny	7.11	1.42	4.42	25.85
38		Wychodki	1.89	3.00	4.42	25.18
111	ambulatoryum	Poczekalnia	3.85	4.40	4.00	67.76
112		Sala przyjęcia	6.90	5.00	4.00	138.00
113		Poczekalnia	3.85	4.40	4.00	67.76
PAWILON II.						
76	O. II i dla bionicy	Korytarz łączący pawilon I z II	31.60	3.00	4.45	421.86
77		Wychodki	3.00	1.75	4.45	23.36
78		Klatka schodowa	8.30	3.05	12.00	303.78
79		Komórka przy klatce schodowej	4.75	1.75	4.45	36.94
80		Korytarz oddziału bionicznego	11.05	1.95	4.45	95.89
81		Sala chorych	9.80	5.00	4.45	218.05
82		Sala chorych mniejsza	5.90	4.20	4.45	110.27
83		Kuchenska	5.75	1.95	4.45	49.89
84		Wejście na oddział IV	3.05	1.95	4.45	26.47
85		Sala chorych mniejsza	6.30	3.05	4.60	88.39
86	Oddział IV rezerwowy	Sala chorych mniejsza	5.75	4.10	4.45	104.91
87		Korytarz IV oddziału	11.05	1.95	4.45	95.89
88		Sala chorych mniejsza	5.75	1.10	4.45	104.91
89		Kuchenska	6.75	4.95	4.45	49.89
90		Sala chorych mniejsza	5.90	4.20	4.45	110.27
91		Sala chorych	9.80	5.00	4.45	218.05
PAWILON III.						
118		Klatka schodowa	6.85	2.80	—	—
119		Magazyn przy pralni	3.85	3.00	3.80	43.89
120		Kotły przy pralni	5.90	4.80	3.80	107.61
121		Pralnia	5.90	5.00	3.80	112.10
122		Dezynfektor	3.75	2.08	3.80	29.64
123		Kuchnia	8.10	5.30	3.80	163.13
124		Spizarka	4.00	3.00	3.80	45.60
125		Myjarnia	4.00	2.85	3.80	43.32
126		Jadalnia służby	4.00	6.00	3.80	91.20

Plan parteru.

I piętro.

Nr.	przydzielone	Przeznaczenie	Długość	Szerokość	Wysokość	Pojemność
			w metrach bież.		mtr. ³	
PAWILON I.						
39	mieszkanie Siostr Miłosierdzia	Korytarz	14.40	2.50	4.42	159.12
40		Przedsionek	6.16	4.74	3.78	76.5
41		Wychodki	1.42	1.74	3.78	
42		Izba Zgromadzenia	5.85	5.05	4.42	130.81
43		Refektarz	5.85	4.24	4.42	109.63
44		Kancelarya przełożonej	3.32	3.32	4.42	48.59
45		Sypialnia Sióstr	9.48	6.32	4.42	264.81
46		Infirmerya Sióstr	5.85	3.84	4.42	100.78
47		Kaplica	7.70	5.85	4.42	200.00
48		Zakrystya	2.82	4.11	4.42	51.67
49	Oddział II chirurgiczny	Rozmownica	3.02	4.11	4.42	54.86
50		Korytarz	14.40	2.50	4.42	159.12
51		Sala operacyjna aseptyczna	5.85	3.81	4.42	97.85
52		Sala opatrunkowa	5.85	3.84	4.42	100.78
53		Sala chorych mniejsza	5.85	3.84	4.42	100.78
54		Sala chorych	9.48	6.32	4.42	264.81
55		Kuchenska	3.32	3.32	4.42	48.59
56		Sala chorych	9.48	6.32	4.42	264.81
57		Przedsionek	4.11	3.32	3.78	51.71
58		Wychodki	2.05	3.32	3.78	25.75
59		Schody strychowe	5.69	4.58	—	—
PAWILON II.						
92	Oddział III b dla płońcy	Komórka w połowie piętra	1.75	1.35	4.55	10.51
93		Weranda	16.50	3.10	—	—
94		Wychodki	3.00	1.75	4.45	23.36
95		Balkonik otwarty	2.90	2.00	—	—
96		Komórka	4.75	1.80	4.45	38.05
97		Korytarz	11.05	2.00	4.45	98.34
98		Sala chorych	9.80	5.00	4.45	218.05
99		Sala chorych mniejsza	6.05	4.15	4.45	111.74
100		Kuchenska	5.70	1.95	4.45	49.48
101		Sala chorych mniejsza	5.70	4.10	4.45	104.00
102	O. V dla dzieci przy piersi	Przedsionek	3.10	2.00	4.45	27.59
103		Sala chorych mniejsza	6.30	3.10	4.45	86.91
104		Korytarz	11.05	2.00	4.45	98.34
105		Sala chorych mniejsza	5.70	4.10	4.45	104.00
106		Kuchenska	5.70	1.95	4.45	49.48
107		Sala chorych mniejsza	6.05	4.15	4.45	111.74
108		Sala chorych	9.80	5.00	4.45	218.05
109		Komórka w poł. schodów strych.	1.75	1.35	3.45	7.08
POD DACHEM.						
60		Strychy nad pawilonem I.	—	—	—	—
110		Strychy nad pawilonem II.	—	—	—	—
127		Stryzek nad pralnią (w pawil. III.)	—	—	—	—
128		Korytarzyk stryszkowy tamże	—	—	—	—
129		Magazyn tamże	—	—	—	—
130		Szwalnia	—	—	—	—

Plan I. piętrowy

Do powyższego opisu szpitala dołączamy ważniejsze szczegóły odnoszące się do sal przeznaczonych dla chorych. Jest ich dwadzieścia. Z tych:

Sal większych	4	po 10 łóżek	—	razem 40 łóżek
» średnich	4	» 8	»	32 »
salek oddzielnych	12	» 4	»	48 »
Razem sal 20				120 łóżek

Sale rozdzielone są w równych częściach między pięć oddziałów szpitalnych, tak, że każdy oddział ma łóżek 24. Przeznaczenie oddziałów tych (jak to na planach i w opisie jest uwidocznione) jest następujące:

Oddział I.	Klinika pediatryczna.
» II.	Oddział chirurgiczny.
» III. dla chorób zakaźnych	{ a) dla błonicy (<i>diphtheria</i>) b) » płonicy (<i>scarlatina</i>)
» IV.	Oddział rezerwowy.
» V.	» dzieci ssących z mamkami

Wszystkie sale chorych ogrzewane są piecami kaflowymi, oświetlane gazem, mają posadzki z tafelek dębowych, ściany pokostowane. Wentylacja w nich odbywa się zapomocą kanałów umieszczonych w ścianach.

Łóżka żelazne wyrobu krajowego na dębowo pokostowane są stosownie do wieku dzieci w trzech rozmiarach:

- a) mniejsze: 88 cm. długie, 45 cm. szerokie (dla dzieci od 1—3 lat);
- b) średnie: 120 cm. „ 64 cm. „ „ „ „ 4—8 „
- c) większe: 150 cm. „ 72 cm. „ „ „ „ 8—12 „

Pościel w każdym łóżku składa się: z ramy żelaznej na sprężynach, materaca włósiennego, poduszki pierzanej i dwóch kocyków. Przy każdym łóżku znajduje się mały żelazny na brązowo pokostowany stoliczek nocny.

Do wewnętrznego urządzenia każdej z sal, należą jeszcze na dębowo pokostowane stoliki i niskie ławeczki dla dzieci; wreszcie szafa z półkami zamykana, w której Siostra Miłosierdzia, dozoruująca dzieci, przechowuje bieliznę, lekarstwa i różne drobne sprzęty przy leczeniu chorych niezbędne.

Wszyscy chorzy bez wyjątku podczas pobytu w szpitalu oblekani są w bieliznę zakładową. Również rekonwalescenci noszą szpitalne kaftaniki, szlafroki i pantofle.

3. Stosunki administracyjne Szpitala.

Liczne ofiary i hojne zapisy pozwoliły Towarzystwu w krótkim stosunkowo czasie wznieść w Krakowie szpital dla dzieci i zaopatrzyć go w inwentarz dla 72 chorych. Nie można jednak było liczyć, aby z dobrowolnych składek i ofiar płynęły stale tak wysokie kwoty, aby starczyły na koszt utrzymywania chorych w szpitalu. Licząc najskromniej 1 koronę dziennie na pokrycie wszystkich potrzeb jednego chorego, to w szpitalu urządzonym na 72 chorych kwota wydatków całorocznych dochodziłaby w przybliżeniu do 26.000 koron. Aby choć w części zapewnić dla szpitala fundusze do utrzymywania chorych, Komitet nawiązał rokowania z Wysokim Wydziałem krajowym w celu wyjednania opłaty z funduszu krajowego za chore dzieci, mające się leczyć w szpitalu św. Ludwika, a uzyskawszy w tym względzie przychylną odpowiedź zwrócił się następnie do Wysokiego Ministerstwa Oświecenia z gotowością urządzenia w tymże szpitalu uniwersyteckiej Kliniki pediatrycznej za pewnem rocznem wynagrodzeniem. Wyniki rokowań z powyższymi władzami, mające ważny wpływ na byt i rozwój szpitala, na jego wewnętrzne urządzenie i obecne stosunki administracyjne, skreślamy szczegółowo w niniejszej kronice, dołączając dosłowne odpisy ważniejszych rozporządzeń i kontraktów.

A. Układy z Wysokim Wydziałem krajowym w sprawie wynagrodzenia za leczenie w szpitalu św. Ludwika chorych dzieci w wieku od 1 do 12 lat.

Wychodząc z zasady, że leczenie chorych ubogich, według ustaw obowiązujących, opędzane bywa z funduszków krajowych, a Towarzystwo opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie, biorąc na siebie dobrowolnie obowiązek leczenia chorych dzieci, przyczynia się przez to do zmniejszenia wydatków, obciążających fundusz krajowy, przeto uzasadnioną była podstawa, aby Komitet Towarzystwa starał się o wyjednanie z tegoż funduszu, pewnego stałego wynagrodzenia za leczenie dzieci.

Dowiedzioną jest rzeczą, że zmienną bywa ofiarność publiczna, a dochody z tego czerpane źródła są niestałe. Zmarnotrawiony zatem byłby grosz publiczny ofiarowany w szlachetnych zamiarach na wybudowanie gmachu szpitalnego, gdyby potem nie znalazł się stały fundusz do opędzania potrzeb codziennych, a ob-

szerne sale stały pustkami. Może być, że kiedyś w przyszłości znajdą się dobrodziejcy, którzy czyniąc na rzecz szpitala dla dzieci hojniejsze zapisy, ustalą byt jego samodzielny. W przewidywaniu jednak, że fundusze takie nieprędko zebrane zostaną, Towarzystwo musiało się zwrócić do Wys. Wydziału krajowego, o wyjednanie stałej opłaty za leczenie chorych dzieci, wnosząc na dniu 23 listopada 1873 r. prośbę, o udzielenie subwencji 10.000 złr. na budowę szpitala, a następnie o przesyłanie chorych dzieci do szpitala Towarzystwa za umówionem wynagrodzeniem. Do powyższej prośby Wys. Sejm krajowy przychylił się na kadencji sejmowej w 1874 r., o czym Towarzystwo na ręce księżnej Marceliny Czartoryskiej zawiadomione zostało następującem rozporządzeniem:

L. 1852, (1874 r.).

Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 10 stycznia b. r. powziął następującą uchwałę:

1. „Towarzystwu opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie ma być z funduszków krajowych udzieloną, bezprocentowa pożyczka w kwocie 10.000 złr., którą Wydział krajowy wtedy dopiero Towarzystwu wypłaci, skoro Towarzystwo budowę szpitala swemi kapitałami doprowadzi do wartości równej sumie pożyczki. Pożyczka ta ma być zhipotekowaną na rzecz funduszu krajowego na tymże budynku z terminem zwrotu na ten czas, gdy albo szpital istniećby przestał, albo gdyby mająca się zawrzeć ugoda o przyjmowanie ze szpitala św. Łazarza pewnej ilości dzieci do leczenia w szpitalu Towarzystwa nie przysła do skutku“.

2. „Sejm poleca Wydziałowi krajowemu rokowania z Towarzystwem opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie, w celu zawarcia ugody o przyjęcie od szpitala św. Łazarza obowiązku leczenia pewnej ilości dzieci w szpitalu tym leczących się mających za umówionem wynagrodzeniem“.

Uchwały te raczy J. O. księżna podać do wiadomości Towarzystwa, które niniejszem Wydział krajowy wzywa do wyznaczenia jednej lub więcej osób upoważnionych do przeprowadzenia z Wydziałem krajowym odpowiednich rokowań“.

We Lwowie, dnia 6 lutego 1874 r.

L. Sapieha.

C. Haller.

W myśl powyższej uchwały sejmowej na mocy rozporządzenia Wys. Wydziału krajowego z dnia 14 września 1874 r., L. 18.197 podjęło Towarzystwo pożyczkę 10.000 złr. na budowę szpitala, a do przeprowadzenia rokowań w celu zawarcia ugody o przyjęcie pewnej ilości dzieci do leczenia, wyznaczył Komitet z grona swego Prof. Dra Macieja Leona Jakubowskiego. Pomijamy szczegóły odnoszące się do powyższych rokowań, jakoteż zostające z niemi w związku referaty, wyjaśnienia i odezwy, na podstawie których po upływie lat dwóch, zformułowaną została ugoda, objęta następującem postanowieniem Wys. Wydziału krajowego:

L. 1848, (1876 r.).

„W załatwieniu szacownego pisma z dnia 28 października 1875 r., oraz w wykonaniu uchwały Wys. Sejmu z dnia 10 stycznia 1874 r., tyczącej się polecenia zawarcia ugody o przyjmowanie ze szpitala św. Łazarza pewnej ilości dzieci do leczenia w szpitalu św. Ludwika, postanowił Wydział krajowy, co następuje:“

1. *„Towarzystwo jest obowiązane każde przez Zarząd szpitala św. Łazarza do szpitala św. Ludwika oddane dziecię przyjąć i leczyć, a otrzyma za to z funduszu krajowego wynagrodzenie ryczałtowe w kwocie 50 ct. dziennie za każde dziecię“.*

2. *„Towarzystwo jest obowiązane dostarczać materjału dla kliniki dziecięcej“.*

3. *„Tak Inspektorowi szpitali powszechnych, jak i Dyrektorowi szpitali św. Łazarza i św. Ducha w Krakowie dozwolonym będzie wstęp do szpitala św. Ludwika, celem przekonania się o stanie dzieci leczonych kosztem funduszu krajowego“.*

„Natomiast nie przychylił się Wydział krajowy do wniosku Towarzystwa, ażeby lekarz ordynujący w szpitalu św. Ludwika wydawał opinie lekarską, któraby miała tosamó znaczenie, co opinie lekarzy szpitala św. Łazarza, wydawane w celu przyjęcia chorego“.

„Wzywamy przeto Szanowny Komitet Towarzystwa opieki szpitalnej o udzielenie Wydziałowi krajowemu odpowiedzi, czy powyższe warunki przyjmuje“.

„W danym razie nastąpiłyby dalsze w tej mierze zarządzenia“.

We Lwowie, dnia 25 stycznia 1876 r.

Zastępca Marszałka krajowego:

Pietruski.

Podlewski.

Gdy w punkcie pierwszym powołanego postanowienia, nie był bliżej określony wiek dzieci do leczenia oddać się mających, przeto na przedstawienie Komitetu Towarzystwa przychylił się Wys. Wydział krajowy do zaprojektowanych wniosków następującem rozporządzeniem:

L. 4126, (1876 r.).

„W załatwieniu szacownego pisma z dnia 11 lutego r. b. L. 12, przystępując do stanowczego przyjęcia warunków podanych w piśmie naszym z dnia 25 stycznia r. b. L. 1848, zgadzamy się na zmianę punktu pierwszego rzeczonych warunków, który opiewać ma:

„Towarzystwo jest obowiązane każde, przez Zarząd szpitala św. Łazarza do szpitala św. Ludwika oddane chore dzieci (od pierwszego roku życia do lat 12 włącznie) przyjmować i leczyć, a otrzyma za to z funduszu krajowego wynagrodzenie ryczałtowe w kwocie 50 ct. dziennie za każde chore dziecko, licząc dzień przyjęcia i wyjścia chorego“.

„Reszta wymienionych w piśmie naszym do 1848/76 warunków zostaje niezmienioną“.

„Wzywamy przeto Szanowny Komitet o spieszne uwiadomienie nas, kiedy nastąpi otwarcie szpitala św. Ludwika, ażebyśmy mogli wydać Dyrekcyi szpitali w Krakowie stosowne zarządzenia dla wprowadzenia w życie ugody z Towarzystwem“.

We Lwowie dnia 16 marca 1876 r.

Zastępca Marszałka krajowego:

Pietruski.

Serwatowski.

Wkrótce po wydaniu powyższego rozporządzenia, nastąpiło przeniesienie chorych dzieci ze szpitala św. Łazarza do szpitala św. Ludwika (dnia 20 maja 1876 r.), a stosując się do warunków ugodowych, pozostały na salach mamek w szpitalu św. Łazarza noworodki i oseski; dzieci zaś od pierwszego roku życia do lat 12, (chłopców 11, dziewcząt 16, razem 27), dostały się do szpitala św. Ludwika. Przy dalszem przyjmowaniu chorych okazała się jednak następująca anomalia, że dzieci odstawione od piersi, mniejwięcej w drugiej połowie pierwszego roku życia, ani tu ani tam nie znajdowały przyjęcia. Nieprawidłowość ta usuniętą została na przedstawienie Komitetu Towarzystwa następującem dodatkowem rozporządzeniem Wys. Wydziału krajowego:

L. 4805, (1877 r.).

„Wskutek oświadczenia Szanownego Komitetu, wystosowanego do Komitetu Administracyjnego szpitali krajowych w Krakowie pod dniem 28 stycznia 1877 r., przyjmuje Wydział krajowy niniejszem do wiadomości, iż do szpitala św. Ludwika mogą być przyjmowane chore dzieci, mniej niż jeden rok życia liczące, które już są odstawione od piersi, a temsamem kwalifikują się do sztucznego żywienia. Wynagrodzenie za te dzieci w myśl poprzedniej ugody, będzie wypłacane w wysokości 50 ct. za dzień i za głowę“.

We Lwowie, dnia 2 marca 1877 r.

Zastępca Marszałka krajowego:

Pietruski.

Serwatowski.

Po kilkoletniem prowadzeniu szpitala okazało się, że opłata 50 ct. dziennie pobierana z funduszu krajowego za leczenie dzieci jest mała, a Towarzystwo z własnych funduszy dodawać musiało znaczniejsze kwoty, na opędzenie codziennych potrzeb Zakładu.

Wskutek tego Komitet Towarzystwa, przedkładając szczegółowe wykazy i rachunki z ubiegłych lat trzech (1876—1878), upraszał Wys. Wydział krajowy o podwyższenie opłaty z 50 na 55 ct. dziennie. Prośba ta uwzględnioną została następującem rozporządzeniem:

L. 30.580, (1879 r.).

„Na prośbę Szanownego Komitetu z dnia 15 listopada 1878 r. L. 48, o podwyższenie opłaty od dzieci leczonych w szpitalu św. Ludwika, a przysłanych tamże przez Zarząd szpitala św. Łazarza, Wydział krajowy postanowił podnieść tę opłatę dzienną z 50 na 55 ct., wyrażnie pięćdziesiąt pięć centów od dnia 1 października 1879 r.“.

„O czem mamy zaszczyt zawiadomić niniejszem Szanowny Komitet“.

We Lwowie, dnia 22 sierpnia 1879 r.

Zastępca Marszałka kraj.:

Pietruski.

Członek Wydziału kraj.:

Hoszard.

Wysoki Sejm, wprowadzając oszczędności w budżecie krajowym na kadencji 1881 r., polecił Wydziałowi krajowemu snízenie opłaty na 50 ct dziennie.

L. 41.352, (1881 r.).

*„W wykonaniu poleceń Wys. Sejmu w przedmiocie zaprowa-
dzenia oszczędności w wydatkach szpitalnych, uchwalił Wydział
krajowy sníżyć opłatę od dzieci, leczonych kosztem funduszu kra-
jowego w szpitalu św. Ludwika na 50 ct. dziennie od jednego
dziecka“.*

*„Znízenie to wejdzie w życie z dniem 1 października r. b.,
o czym się Komitet zawiadamia“.*

We Lwowie, dnia 2 września 1881 r.

Marszałek krajowy:

Zybkiewicz.

Członek Wydziału krajowego:

Hoszard.

Przez lat dziewięć (to jest od otwarcia szpitala w r. 1876 aż do końca r. 1885) pobierało Towarzystwo z funduszu krajowego wynagrodzenie za każde dziecko od 50—55 ct. dziennie.

Z początkiem roku 1886 otrzymało Towarzystwo od Wysokiego Wydziału krajowego w sprawie opłaty za chore dzieci rozporządzenie następującej osnowy:

L. 7.739, (1886 r.).

»Wysoki Sejm powziął na posiedzeniu z dnia 22 Stycznia b. r. w toku rozpraw nad budżetem szpitala św. Łazarza w Krakowie następującej treści uchwałę:“

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, by zmodyfikował istniejącą dziś umowę ze szpitalem św. Ludwika w tym kierunku, aby fundusz krajowy, przyczyniał się do kosztów utrzymania szpitala św. Ludwika ryczałtem w kwocie 12.000 zhr. w zamian za obowiązek przyjmowania dzieci słabych przez zarząd szpitala św. Łazarza wskazanych“.

„Zarazem wstawił Wys. Sejm do budżetu funduszu szpitala św. Łazarza w Krakowie na rok 1886-ty ryczałt w kwocie 12.000 zhr. na koszty utrzymania dzieci w szpitalu św. Ludwika“.

„Zawiadamiając o tem Szanowny Komitet oznajmiamy, iż wobec powyższej uchwały sejmowej w miejsce dotychczasowego spo-

sobu pokrywania kosztów leczenia dzieci po 50 ct. od dnia i głowy nastąpi już w r. 1886 asygnowanie ryczałtu, od którego potrącane będą kwoty, jakie szpitalowi św. Ludwika wypłacone już zostały w bieżącym roku.

„Wchodząca w życie uchwała sejmowa nie zmieni w niczem dotychczas praktykowanej manipulacji co do przyjmowania dzieci, odstawianych przez Zarząd szpitala św. Łazarza do szpitala św. Ludwika. Również kontrola przysługująca Dyrekcji szpitala św. Łazarza nad dziećmi leczonemi w powyższym szpitalu pozostanie nadal wykonywana.

Kwota ryczałtowa zostanie asygnowana w równych ratach miesięcznych z dołu.

Lwów, dnia 16 lutego 1886.

Marszałek krajowy, Zastępca:
Pietruski.

Członek Wydziału krajowego:
Hoszard.

Na tak niskie wynagrodzenie ryczałtowe w kwocie 12.000 złr. w. a. rocznie, Towarzystwo zgodzić się nie mogło, mając na względzie, że podówczas szpital był już powiększonym do liczby 120 łóżek i że w ostatnim roku 1885 Zarząd szpitala św. Łazarza przesłał do leczenia 950 dzieci, za które na podstawie opłaty dziennej po 50 ct. otrzymało Towarzystwo z funduszu krajowego 13.048 złr. w. a. Obok tego przewidywać należało, że liczba chorych z każdym rokiem stopniowo powiększać się będzie, a wzrastające koszta utrzymania zaciążą jedynie na Towarzystwie, nie pozwalając mu na dalszy rozwój zakładu, inwestycje, a co najważniejsza na spłacanie zaległych długów i należności, pozostałych po budowie drugiego pawilonu szpitalnego.

Z tych też powodów wniosło Towarzystwo przeciw powołanemu rozporządzeniu rekurs do Wysokiego Wydziału krajowego dnia 25 marca 1886 zaznaczając w nim, iż: »zmodyfikowanie istniejącej dotąd umowy nastąpiło bez woli i wiedzy Towarzystwa jako strony kontraktującej, a obok tego, że wprowadzenie ryczałtu ma obowiązywać wstecz od 1 stycznia 1886. w chwili gdy Towarzystwo już za styczeń i luty otrzymało wynagrodzenie wyższe na podstawie obliczenia dziennego.« W rekursie tym również dopominało się Towarzystwo, aby w razie wprowadzenia w zasadzie wynagrodzenia ryczałtowego, zmodyfikowanym został pierwszy punkt ugody w ten sposób, aby Towarzystwo nie było obowiązane do przyjmowania i leczenia dzieci dotkniętych chorobami sy-

filitycznemi jakoteż potrzebujących ważnej i specjalnej pomocy chirurgicznej. Wreszcie Towarzystwo godząc się z konieczności na wynagrodzenie ryczałtowe zadowolni się temże, jeżeli ilość dzieci przesyłanych do leczenia nie przekroczy rocznie 900. Gdyby zaś liczba chorych dzieci powyższą cyfrę przekroczyła, to za każde dalsze chore dziecko otrzyma Towarzystwo z funduszu krajowego wynagrodzenie ryczałtowe w kwocie 15 złr. w. a. za całą kurację bez względu na czas przez jaki w szpitalu pozostawać będzie.

W skutek wniesionego rekursu, powołane rozporządzenie z d. 16 lutego 1886 zostało przez Wysoki Wydział krajowy w następujący sposób zmodyfikowane :

L. 19574 (1886 r).

„W załatwieniu przedstawienia wniesionego przez Szanowny Komitet na dniu 25 marca b. r. L. 24 przeciw reskryptowi tutejszemu z 16 lutego b. r. L. 7739 w sprawie ryczałtu za leczenie w szpitalu św. Ludwika dzieci, przez Zarząd szpitala św. Łazarza odsyłanych, uchwalił Wydział krajowy uczynić zadość żądaniu Szanownego Komitetu o tyle, o ile takowe da się pogodzić z intencją Wysokiego Sejmu, objawioną w uchwale z d. 22 stycznia b. r. Dlatego zezwala Wydział krajowy, ażeby na cały pierwszy kwartał bieżącego roku kosztą leczenia dzieci, o których wyżej mowa, obliczone zostały jak przedtem po 50 ct. dziennie od głowy. Ryczałt będzie zatem wypłacany dopiero za czas od 1 kwietnia b. r. w ratach miesięcznych z dołu po 1.000 złr. w. a. Przed Wysokim Sejmem będziemy w możności usprawiedliwić owo ustępstwo tem, iż powodowaliśmy się względami słuszności, ponieważ uchwała sejmowa została Szanownemu Komitetowi zakomunikowaną dopiero w marcu b. r. Również zgadzamy się, ażeby podobnie jak dotychczas, dzieci dotknięte chorobami syfilitycznemi i potrzebujące ważnej specjalnej pomocy chirurgicznej nie były ze szpitala św. Łazarza odsyłane do szpitala św. Ludwika.“

„W ustępie III swego przedstawienia żąda nareszcie Szanowny Komitet postanowienia, „ażeby liczba chorych dzieci, przez Zarząd szpitala św. Łazarza do szpitala św. Ludwika do leczenia oddać się mających, nie przekraczała rocznie liczby 900 dzieci.“ Co do tego żądania, to oświadczyć musimy, iż Wydział krajowy nie może przyjąć tego warunku. Takie ograniczenie sprzeciwiałoby się wprost intencjom Wysokiego Sejmu, a nawet samej istocie ryczałtu, który polega na zasadzie, iż nadwyżka z korzystnych lat skompenzuje się z niedoborem lat gorszych. Gdyby zaś liczba 900 dzieci została

w którym roku znacznie przekroczoną, w takim specjalnym wypadku mogłoby Towarzystwo udać się do Wysokiego Sejmu z prośbą o wynagrodzenie ex post strat, poniesionych rzeczywiście z tego tytułu.

Lwów, dnia 16 kwietnia 1886.

Marszałek krajowy, Zastępca:

Pietruski.

Członek Wydziału krajowego:

Hoszard.

Zaprowadzenie wynagrodzenia ryczałtowego, zbyt niskiego w stosunku do liczby chorych, przesyłanych do leczenia, wpłynęło niekorzystnie na stosunki majątkowe Towarzystwa i na dalszy rozwój szpitala; tembardziej, że ofiary dobrowolne zmniejszyły się do małych kwot, dochodzących zaledwie do kilkuset złr. rocznie. Mimo oszczędności, posuniętych do ostatecznych granic, wszystkie na rzecz szpitala św. Ludwika płynące dochody, starczyły zaledwie na pokrywanie bieżących wydatków utrzymywania chorych.

Przy układaniu budżetu na r. 1894 stwierdził Komitet Towarzystwa, że dalsze prowadzenie szpitala będzie coraz trudniejsze a od grożącego deficytu uchronić tylko może zwiększenie dochodów; już to starając się o podwyższenie opłaty ryczałtowej uiszczanej za chorych z funduszu krajowego, już też czyniąc zabiegi, aby składki i ofiary prywatne na rzecz szpitala mogły być większe. Gdyby pomnożenie dochodów z tych dwóch źródeł zawiodło, w takim razie nie czekając na nieuchronny deficyt należałoby pomyśleć o odstąpieniu Szpitala krajowi.

Wśród tych niepomysłnych dla szpitala stosunków, poniosło Towarzystwo ciężką i bolesną stratę! Dnia 5 czerwca 1894 rozstała się z tym światem przewodnicząca Komitetu, i najgorliwsza opiekunka szpitala św. Ludwika, Marcelina księżna Czartoryska, a w kilkanaście dni potem, (18 czerwca tegoż roku) przeniósł się do wieczności Protektor Towarzystwa Jego Eminencya ks. kardynał Albin Dunajewski. Po zgonie tych dwóch w gronie Towarzystwa najwybitniejszych i najbardziej wpływowych osób, pozostała szczupła garstka członków, coraz więcej godziła się z myślą, iż chcąc uchronić szpital od upadku, należy się starać, aby przeszedł na własność kraju.

Wśród tak smutnych i trudnych warunków objął Przewodnictwo Komitetu Jego Excelencya Dr. Julian Dunajewski b. minister skarbu. Pod Jego światłym kierunkiem rozpoczęły się rokovania mające rozstrzygnąć o dalszych losach szpitala — to jest czy ma on nadal pozostawać w rękach Towarzystwa — czyli też przejść ma na własność i pod zarząd kraju.

Przy końcu grudnia 1894 wniosło Towarzystwo, za pośrednictwem Wys. Wydziału krajowego petycję do Wysokiego Sejmu z prośbą o objęcie szpitala św. Ludwika na własność kraju, a zanimby to nastąpiło, o podwyższenie ryczałtu, opłacanego na utrzymanie chorych z 12.000 złr. w. a. do kwoty 16.000 złr. w. a. rocznie.

Wysoki Sejm w załatwieniu powyższej petycji na posiedzeniu dnia 24 stycznia 1895 powziął następującą uchwałę :

1) „*Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby z Delegatami Towarzystwa opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie wszedł w układy, co do objęcia szpitala św. Ludwika w Krakowie na własność kraju, pod warunkiem, że Towarzystwo to odda krajowi całą realność L. k. 39, dz. VI w Krakowie, oraz całe urządzenie szpitala na 120 łóżek, niemniej kapitały do fundacyi szpitala św. Ludwika należące.*“

„*Dalej, aby opracował projekt wzajemnego stosunku tak pod względem administracyjnym, jak i lekarskim, między szpitalem św. Łazarza i św. Ludwika. — Nakoniec, aby wszedł w rokowania z c. k. funduszem szkolnym państwowym o podwyższenie dotacyi rocznej 1200 złr. wynoszącej, za umieszczenie klinik, albo ewentualnie oddał w zarząd temuż funduszowi klinikę pediatriczną. Wszelchnicy Krakowskiej za opłatą z góry oznaczonej taksy szpitalnej dla dzieci ustanowić się mającej.*“

„*Wynik tych układów przedłoży Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi wraz z wnioskami na następnej sesyi.*“

2) „*Ryczałt opłacany przez szpital św. Łazarza szpitalowi św. Ludwika za umieszczenie i leczenie dzieci od 1 – 12 lat życia z wyłączeniem matek i dzieci karmionych piersią, obecnie w kwocie 12.000 złr. rocznie opłacany, ma być od 1 stycznia 1895 r. podniesiony czasowo do ewentualnego objęcia szpitala św. Ludwika na własność kraju, do kwoty 14.000 złr. i tak podwyższona pozycja wstania się do budżetu na rok 1895.*“

O powyższej uchwale sejmowej zawiadomione zostało Towarzystwo Opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie reskryptem Wysokiego Wydziału krajowego z d. 19 lutego 1895 l. 6.658.

W zastosowaniu się do powyższej uchwały sejmowej, Wysoki Wydział krajowy odezwą z dnia 26 marca 1895 L. 21.141 zawezwał Delegatów Towarzystwa na dzień 26 kwietnia t. r. do przeprowadzenia rokowań o objęcie szpitala św. Ludwika na rzecz kraju. W oznaczonym dniu wzięli udział w obradach ze strony Towarzystwa: JE. Dr. Julian Dunajewski i Prof. Dr. Maciej Jakubowski, ze strony Wydziału krajowego: Dr. Franciszek

Hoszard, Dyrektor szpitala św. Łazarza Dr. Stanisław Poni-
kło i Rządca tegoż szpitala p. Arkadyusz Bieńkowski.

Delegaci Towarzystwa Opieki szpitalnej dla dzieci przedłożyli
projekt co do sposobu odstąpienia szpitala św. Ludwika na wła-
sność kraju następującej osnowy:

I. Towarzystwo opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie, go-
towe jest odstąpić na rzecz kraju szpital św. Ludwika a mianowicie:

a) Realność zapisaną na rzecz Towarzystwa opieki szpitalnej
w Krakowie w księgach hipotecznych m. Krakowa pod Nr. 39
Dz. VI składającą się z parceli katastralnej

Nr. 859 o powierzchni 340 □ sążni

» 1141 » 509 » »

» 858 » 726 » »

» 862 $\frac{1}{2}$ » 520 » »

Razem powierzchni 2095 □ sążni.

b) Zabudowania na powierzchni tejże realności stojące jakoto:
dwa pawilony murowane piętrowe z liczbą 113 ubikacyj;

c) Inwentarz z całym urządzeniem dla 120 chorych, dla 10
Sióstr Miłosierdzia, 20 osób służby niższej z całym inwentarzem
kuchni i pralni.

II. W myśl postanowień pierwszych założycieli i fundatorów
zakład ten po wieczne czasy ma służyć do pielęgnowania i lecze-
nia chorych dzieci i nosić ma nazwę: »Szpital św. Ludwika dla
dzieci w Krakowie.«

III. Szpital ten ma na zawsze pozostać na miejscu obecnie
przez Towarzystwo krajowi odstąpionem. Również obszar przez
Towarzystwo krajowi oddany, jakoto parcele katastralne Nr. 859,
1141, 858 i 862 $\frac{1}{2}$ pozostaną na zawsze obszarem przynależnym do
tegoż szpitala, nie mogą być czy-to w całości czy częściowo sprze-
dane, uszczuplane, długami obciążane lub przez kraj na inne cele
użytkowane. Gdyby atoli ważne względy sanitarne lub inne ważne
powody pozostawieniu szpitala w dotychczasowem miejscu stanęły
na przeszkodzie, Wysoki Wydział krajowy mocen będzie za zgodą
Reprezentanta Towarzystwa opieki szpitalnej, ewentualnie (w myśl
punktu VIII uchwalonych warunków) Prezydenta miasta Krakowa
zarządzić przeniesienie szpitala na inne miejsce.

IV. Szpital dla dzieci po wieczne czasy ma być przez kraj
utrzymywany co najmniej w tych rozmiarach jak go Towarzystwo
oddaje tj. dla 120 chorych dzieci.

V. Ponieważ Towarzystwo wszystkie fundusze zapisywane
na rzecz Szpitala św. Ludwika wydało na zakupno realności i bu-
dynki, pozostał więc tylko kapitał 2.000 złr. w. a. w rencie państwo-

wej (Staatschuldverschreibung z roku 1868 z kuponami płatnymi 1 Maja i 1 Listopada Nr. 309.612 i 335.873), pochodzący z zapisu ś. p. ks. kanonika Jana Schindlera, który Towarzystwo stosownie do wyraźnego życzenia zapisodawcy, jako fundusz wieczysty na rzecz szpitala św. Ludwika — w razie przyjscia do skutku umowy — odda krajowi, Towarzystwo jednak nie rozwiązując się zastrzega sobie, iż w przyszłości wszelkie zapisy przez kogokolwiek bądź poczynione, dla chorych dzieci zostających pod opieką Towarzystwa, na swoje cele zabierać będzie, a tylko zapisy z wyraźnem przeznaczeniem na utrzymanie chorych dzieci w szpitalu św. Ludwika fundusz krajowy odbierać będzie.

VI. Szpital św. Ludwika dla dzieci w Krakowie ma być po wieczne czasy odrębnym zakładem, jakto ma miejsce we wszystkich krajach koronnych państwa austriackiego i za granicą, nie zaś dodatkowym oddziałem szpitala powszechnego, co jednak nie wyklucza ustanowienia dla niego wspólnej Dyrekcyi ze szpitalem św. Łazarza.

VII. Gdyby kraj nie chciał utrzymywać w przyszłości w mo-
wie będącego szpitala dla dzieci, we własnym zarządzie pod warunkami tu podanymi, w takim razie tak pozostałe fundusze jak i realności do tego szpitala należące wrócą napowrót w posiadanie i na własność Towarzystwa, jeżeli to istnieć będzie. W razie nieistnienia Towarzystwa pozostałe fundusze i realności oddane zostaną komitetowi ochronek dla małych dzieci w Krakowie z tem zastrzeżeniem, że gdyby później przez chrześcian katolików krakowskich nowy szpital dla dzieci w Krakowie miał być założonym, ochronki, objęte realności i otrzymane fundusze na korzyść nowopowstałego szpitala oddać mają i dlatego realności ani uszczuplać, ani długami obciążać nie mogą, a kapitałów nie naruszając, tylko procenta pobierać mogą.

VIII. Przestrzeganie praw w niniejszym projekcie ugody dla Towarzystwa opieki szpitalnej zastrzeżonych, należy do obowiązków i atrybucyi Przewodniczącego Komitetu Towarzystwa opieki szpitalnej a wraze rozwiązania Towarzystwa do Prezydenta miasta Krakowa.

IX. Kraj przyjmuje na siebie dotychczasowe zobowiązania Towarzystwa opieki szpitalnej a mianowicie :

a) Dotrzymywania kontraktu zawartego z Wysokim c. k. Rządem dnia 10 Stycznia 1882 r. co do utrzymania kliniki pediatricznej w szpitalu św. Ludwika;

b) Zobowiązania wynikające z kontraktu zawartego z SS. Miłosierdzia mającymi opiekę nad chorymi dziećmi w tymże szpitalu;

c) Zobowiązania względem obecnego personelu lekarskiego a w szczególności co do prymariusza tegoż szpitala i dwóch sekundaryuszów.

X. Wszystkie przez Towarzystwo podane warunki mają być na realnościach szpitalnych hipotecznie zabezpieczone.

XI. Wszelkie koszta przy niniejszej transakcyi powstać mogące, jakoteż koszta sporządzenia odnośnego kontraktu, przeniesienie własności, wpisu hipotecznego i t. d. pokryje wyłącznie fundusz krajowy.

XII. Zatwierdzenie ewentualnej ugody i kontraktu zawisłem jest przedewszystkiem od uchwały ogólnego zebrania Towarzystwa i od zmiany obecnego statutu.

Członkowie Komisji Wydziału krajowego nie godzili się na przedstawiony projekt, a wnioski co do zmian złożyli do spisane go na tem wspólnem posiedzeniu protokołu.

Przewidując, że z powodu różnicy zaptrywań, sprawa objęcia szpitala św. Ludwika na rzecz kraju nie tak prędko nastąpi, Towarzystwo wniosło ponowną petycję do Wysokiego Sejmu d. 14 stycznia 1896. z prośbą, by przyznany Towarzystwu uchwałą Wysokiego Sejmu z d. 24 stycznia 1895. ryczałt w kwocie 14.000 złr. w. a., za umieszczenie i leczenie dzieci w szpitalu św. Ludwika, został jak o to pierwotnie upraszało podwyższony do 16.000 złr. w. a. rocznie i to na tak długo, dopokąd sprawa co do dalszych losów szpitala św. Ludwika dla dzieci nie zostanie stanowczo załatwioną i rozstrzygniętą.

W załatwieniu powyższej petycyi Wysoki Sejm powziął na posiedzeniu d. 25 stycznia 1896 następującą uchwałę:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby zbadał i szczegółowo uzasadnił wysokość kosztów, jakieby pociągnęło za sobą przejęcie szpitala św. Ludwika w Krakowie na rzecz kraju, oraz wysokość potrzebnych w tymże szpitalu wydatków inwestycyjnych i ażeby wyniki tych badań, jak również wyniki rokowań, poleconych uchwałą Sejmu z dnia 24 stycznia 1895 r. wraz z ewentualnymi wnioskami na najbliższej sesyi sejmowej przedłożył.“

»Ryczałt, opłacany przez szpital św. Łazarza szpitalowi św. Ludwika w Krakowie za umieszczenie i leczenie chorych dzieci od 1-go do 12-go roku życia z wyłączeniem matek i dzieci karmionych piersią, obecnie kwotę 14.000 złr. rocznie wynoszący, podnosi się czasowo, aż do zapadnięcia postanowienia co do ewentualnego przejęcia przez kraj szpitala, św. Ludwika na kwotę 16.000 złr. rocznie i tak podwyższoną kwotę wstawia do rubryki XV. budżetu wydatków krajowego szpitala św. Łazarza w Krakowie na r. 1896.“

Dyrekcya szpitala św. Łazarza zawiadomiła Towarzystwo o powyższej uchwale Wysokiego Sejmu pismem z d. 13 marca 1896. l. 5.513, a to wskutek otrzymanego polecenia Wysokiego Wydziału krajowego d. 18 lutego t. r. l. 8.477.

W ten sposób od roku 1896, aż do dnia spisania niniejszej kroniki, Towarzystwo pobiera opłatę ryczałtową 16.000 złr. rocznie za leczenie chorych dzieci od 1—12 lat, a dalsze rokowania co do przejęcia szpitala św. Ludwika na rzecz kraju — ustały.

B. Uгода z Wysokim Wydziałem krajowym w sprawie tymczasowego utrzymania w szpitalu św. Ludwika dzieci ssących wraz z mamkami.

Gdy w r. 1876 na mocy ugody zawartej z Wys. Wydziałem krajowym pomieszczono w szpitalu św. Ludwika chore dzieci od 1—12 lat, pozostały przy oddziale położniczym powszechnego szpitala św. Łazarza dzieci ssące wraz z mamkami. Zarządzenie to było zupełnie na swoim miejscu, gdyż na sale mamek odsyłano rekonwalescentki z oddziału położniczego z których każda obok własnego dziecięcia karmiła przez jakiś czas drugiego noworodka, pozbawionego opieki rodzicielskiej. W ścisłym słowa znaczeniu oddział mamek był jeszcze ostatnim zabytkiem, zniesionego podówczas krakowskiego domu podrzutków.

Z początkiem r. 1888 z powodu znacznego przepełnienia oddziału położniczego, zwrócił się Wys. Wydział krajowy za pośrednictwem Dyrektora szpitala św. Łazarza do Komitetu Towarzystwa Opieki szpitalnej dla dzieci z propozycją odstąpienia odpowiedniego lokalu w szpitalu św. Ludwika na czasowe umieszczenie mamek z noworodkami, przez co uzyskanoby w szpitalu św. Łazarza dla zakładu położniczego dwie duże sale dla rodzących niewiast.

Komitet Towarzystwa w odpowiedzi z d. 5 kwietnia 1888 zaznaczył, iż w myśl § 1 statutu celem jego jest: »leczenie chorych dzieci« wskutek czego nie czuje się uprawnionym do odstępowania i podnajmowania w gmachu swym lokalów; mógłby jednak obok dzieci starszych podjąć się także we własnym zarządzie przyjmowania i leczenia noworodków i dzieci ssących wraz z karmiącami je niewiastami.

Na podstawie powyższego oznajmienia nawiązane zostały obustronne rokowania blisko przez rok trwające, na podstawie których z początkiem r. 1889 zawartą została obok podana ugoda.

L. 12.519 (1889).

UGODA

zawarta między Komitetem administracyjnym szpitala św. Łazarza w imieniu Wysokiego Wydziału krajowego we Lwowie z jednej, a Towarzystwa opieki szpitalnej w Krakowie, z drugiej strony, w przedmiocie utrzymywania osesków i mamek w szpitalu św. Ludwika na mocy rozporządzenia Wysokiego Wydziału krajowego we Lwowie z dnia 28 grudnia 1888 L. 55.238.

§ 1. Towarzystwo opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie, zobowiązuje się każde przez Zarząd szpitala św. Łazarza do szpitala św. Ludwika przesłane dziecię nowonarodzone lub oseska, przyjmując, pielęgnować i leczyć.

§ 2. Do karmienia przestanych noworodków i osesków, obowiązany jest Zarząd szpitala św. Łazarza dostarczyć szpitalowi św. Ludwika odpowiednią ilość mamek zdrowych, licząc jedną mamkę na dwoje dzieci. Jeżeli mamka przesłana do szpitala św. Ludwika tamże zachoruje, lub okaże się niezdolną do karmienia dwojga dzieci, będzie niezwłocznie przez Zarząd szpitala św. Łazarza odebrana i w miarę możliwości zastąpiona inną.

§ 3. Towarzystwo urządzi w szpitalu św. Ludwika osobny oddział dla 20 noworodków i 10 mamek z tem zastrzeżeniem, iż po nad tę liczbę obecnie przyjmować nie jest w możności.

§ 4. Za utrzymanie całkowite mamek wraz z noworodkami w szpitalu św. Ludwika pobierać będzie Towarzystwo z funduszu krajowego wynagrodzenie w kwocie 78 ct. dziennie za każdą mamkę, a 11 ct. za każde dziecię, licząc dzień przyjścia i wyjścia tychże, w ratach miesięcznych z dołu, za kwitami nieostępowanymi i podpisanyymi przez Przewodniczącą Komitetu Towarzystwa lub dyrektora szpitala św. Ludwika.

Gdyby dla chwilowego braku mamek przypadło więcej niż dwoje dzieci na jedną mamkę, Towarzystwo otrzyma nie 11 ct., ale 50 ct. dziennie za każde dziecię nadliczbowe, sztucznie karmione.

Wynagrodzenie za karmione dzieci pobierać będą mamki wychodzące jak dotychczas, wprost od Zarządu szpitala św. Łazarza, bez żadnej ingerencyi ze strony Towarzystwa.

§ 5. Oprócz wynagrodzenia sub § 4 oznaczonego, pobierać będzie Towarzystwo z funduszu krajowego jeszcze następujące ryczałty:

- a) tytułem czynszu za lokal 250 złr. w. a.
- b) na utrzymanie personelu lekarskiego i służby 500 złr. w. a.
- c) na opał i oświetlenie 100 złr. również w ratach miesięcznych z dołu.

§ 6. Zarząd szpitala św. Łazarza dostarczać będzie wszelkich druków potrzebnych do prowadzenia ewidencji przestanych dzieci i matek jako to: kart przyjęcia, blankietów na wykazyienne, miesięczne i roczne, karty śmierci i t. p.

§ 7. W razie wyjścia dziecięcia ze szpitala św. Ludwika, Towarzystwo odda wraz z dziecięciem tę bieliznę i części ubrania, które ono wchodząc do szpitala ze sobą przyniosło, a nie jest obowiązkiem na swój koszt dostarczać odzieży dziecięciu opuszczającemu szpital. W razie zgonu dziecięcia Towarzystwo odeszle zwłoki do grabarni szpitala św. Łazarza, w celu pogrzebania kosztem funduszu krajowego.

§ 8. Ugoda niniejsza zawartą zostaje na lat trzy, poczynając od dnia 1 marca 1889, a względnie od dnia zatwierdzenia jej przez Wysoki Wydział krajowy.

§ 9. Wszelkie koszty ze zawarcia niniejszej ugody wyniknąć mogące, pokryte zostaną z funduszu krajowego.

Kraków, dnia 20 lutego 1889.

Przewodnicząca w Komitecie Tow.
opieki szpitalnej dla dzieci

Marcelina Czartoryska

W imieniu Kom. administr. szpitala
św. Łazarza, Przewodniczący

Dr Weigel

Członek Komitetu Tow.
Dyrektor szpitala św. Ludwika

Dr Jakubowski

L. 8.637.

St. Powyższą ugodę zatwierdza Wydział krajowy, Królestwa Galicyi i Lodomerji, wraz z Wielkiem Księstwem krakowskiem, w całej osnowie.

We Lwowie dnia 27 lutego 1889.

Marszałek krajowy, Zastępca

P. W. Kr.

Oktaw. Pietruski

Członek Wydziału krajowego

Członek Wydziału krajowego

L. Chrzanowski

Franciszek Hoszard

Po upływie lat trzech Wys. Wydział krajowy w porozumieniu z Komitetem Towarzystwa Opieki szpitalnej dla dzieci, przedłużył

pomienioną ugodę na drugie trzy lata (od marca 1892 do końca lutego 1896). Następnie przedłużał jeszcze Wydział krajowy tę ugodę z terminami rocznymi w latach: 1895, 1896, 1897, 1898, 1899.

Po upływie lat jedenastu, gdy w stosunkach odnoszących się do utrzymywania osesków i mamek różne zaszły zmiany, Komitet Towarzystwa odezwą z dnia 5 grudnia 1899 zwrócił się do Wys. Wydziału krajowego z oznajmieniem, iż z każdym rokiem zwiększa się liczba dzieci tej kategorii, a urządzony dla nich oddział przed 10 laty bywa stale przepełniony. Obok tego na oddziale zajmowanym przez mamki z oseskami zachodzi konieczna potrzeba odrestaurowania sal, uzupełnienia bielizny, pościeli i znacznie zniszczonego inwentarza, czego przy prowizorycznej z roku na rok przedłużanej ugodzie skutecznie nie można. Zdaniem Komitetu celem porozumienia się i załatwienia sprawy, najodpowiedniejszą byłaby Komisya, złożona z członków obu stron kontraktujących.

W odpowiedzi na powyższą propozycję Wys. Wydział krajowy odezwą z dnia 12 grudnia 1899 L. 82.348 upoważnił Dyrektora szpitala św. Łazarza do przeprowadzenia rokowań z Komitetem Towarzystwa, celem przedłużenia dotychczasowej ugody na dalsze trzy lata (1900—1902).

Komitet Towarzystwa zgodził się na przedłużenie ugody jeszcze na dalsze trzy lata, lecz równocześnie w piśmie wystosowanem do Wys. Wydziału krajowego d. 3 stycznia 1900 r. oznajmił, iż gdyby uгода co do utrzymywania mamek z oseskami miała być jeszcze przez dalszy nieokreślony szereg lat przedłużaną, to wobec zwiększającej się liczby dzieci tej kategorii, musiałoby Towarzystwo, albo na gruncie swym zbudować osobny pawilon, lub też oddział mamek powiększyć kosztem oddziału infekcyjnego, co jednak jest niemożliwe. Wobec tego Komitet Towarzystwa nie może nadal przyjmować zobowiązań, którym w przyszłości nie mógłby zadość uczynić.

Na powyższe oświadczenie udzielił Wys. Wydział krajowy następującą odpowiedź:

L. 1663.

We Lwowie dnia 16 stycznia 1900.

Odwołując się do pisma z dnia 3 stycznia b. r. l. 170/99, w którym Szan. Komitet wyraził gotowość przedłużenia na dalszy trzyletni okres dotychczasowej ugody co do pomieszczenia mamek i osesków w szpitalu św. Ludwika, nadsyłanych ze szpitala św. Łazarza, — przyjmuje Wydział krajowy z ubolewaniem do wiadomości wypowiedzenie ugody tej po expiracyi owego trzyletniego jej przedłużenia.

O tem zawiadamiamy równocześnie Komitet administracyjny i Dyрекcyę Szpitala św. Łazarza z poleceniem przedłożenia nam do zatwierdzenia ugody po jej podpisaniu.

Marszałek krajowy, Zastępca:

Chamiec

Członek Wydziału kraj.

Dąmbski

Tak więc z końcem roku 1902, ustanie po 14 latach ugoda prowizoryczna co do utrzymywania w szpitalu św. Ludwika osesków wraz z mamkami, które zapewne przeniesione zostaną do mającego się budować na gruntach szpitala św. Łazarza nowego zakładu położniczego.

C. Układy z Wysokiem Ministerstwem Wyznań i Oświaty w sprawie umieszczenia uniwersyteckiej kliniki pediatrycznej w szpitalu św. Ludwika.

Z historii zakładów klinicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego dowiadujemy się, że w 1818 r. utworzoną została przez Komisję edukacyjną b. Rzeczypospolitej Krakowskiej katedra położnictwa, której Profesor obowiązany był także miewać wykłady o chorobach dzieci. Wykłady te były zapewne teoretyczne, gdyż dopiero w 1833 r., staraniem komisarza rządowego Prof. Dra Józefa Brodowicza urządzoną została w szpitalu św. Łazarza klinika położnicza, a przy niej mała klinika dzieci z 12 łózkami w trzech małych celkach na dole w południowem skrzydle starego gmachu szpitala. Po upływie przeszło 30 lat (1866 r.) klinikę tę przeniesiono do jednej obszernej i widnej sali na II piętrze południowego skrzydła szpitala, zwiększając liczbę łózek do 14, na niej obowiązany był Profesor położnictwa do wykładów pediatryi 2 godziny tygodniowo w półroczu letniem. Ruch chorych tamże był bardzo mały (50—60 dzieci rocznie), gdyż większą część łózek zajmowały kaleki i dzieci z chorobami przewłocznymi, pochodzące z istniejącego podówczas Zakładu podrzutków; wyjątkowo zgłaszano się z dziećmi z miasta w celu przyjęcia ich do leczenia.

Losy kliniki pediatrycznej weszły na szczęśliwsze tory po wydaniu rozporządzenia W. Ministerstwa Wyz. i Ośw. z dnia 15 kwietnia 1872 r., odnoszącego się do egzaminów ścisłych (*Rigorosenordnung*), a określonego bliżej instrukcją tegoż Ministerstwa z dnia 1 czerwca 1871 r. L. 6726 (*Bestimmungen über die Einrichtung des medizinischen Unterrichtes nach Massgabe der Rigorosen-Ordnung von 15 April 1882*).

Powołaniem rozporządzeniem Wys. Ministerstwa Wyz. i Ośw., zakreślając plan nauk lekarskich, między innymi przedmiotami poleca, aby wykłady kliniczne pediatrii odbywały się po 5 godzin tygodniowo w każdym półroczu, a każde Kollegium Profesorów starać się powinno, aby wszystkie nowo do programu nauk wprowadzone przedmioty były wykładane, o ile starczą ku temu siły i środki naukowe każdego z uniwersytetów.

W myśl powyższego rozporządzenia, Kollegium Prof. krak. Wydziału lekarskiego przedłożyło odpowiednie wnioski, by dotychczasową klinikę pediatryczną, znajdującą się w szpitalu św. Łazarza oddzielić od zakładu położniczego, powiększyć o ile na to miejscowe dozwolą stosunki, i poruczyć osobnemu Profesorowi »Pediatrii«, przedstawiając na tę nowo utworzyć się mającą katedrę dotychczasowego Docenta rzeczzonego przedmiotu Dra Macieja Leona Jakubowskiego.

Po przeprowadzeniu odpowiednich rokowań z Wys. Wydziałem krajowym, na mocy reskryptu Wys. Ministerstwa Wyz. i Ośw. z dnia 14 września 1873r. L. 12.024, udzielonego Wydziałowi lekarskiemu rozporządzenia Wys. Namiestnictwa z dnia 13 października L. 49.345, utworzoną została osobna klinika pediatryczna w szpitalu św. Łazarza złożona z następujących lokalności:

1. Na I piętrze:

- a) jedna sala dla mamek i osesków na 10 łózek;
- b) obok niej jedna mniejsza, również dla mamek i osesków na 2 łóżka;
- c) kuchenka i składzik;
- d) dwie celki odosobnione, każda dla trojga dzieci.

2. Na II piętrze:

- e) sala na 14 łózek dla chorych, a obok niej jeden skład.

Kierownictwo i wykłady na tej klinice objął nowo mianowany Prof. Dr Jakubowski z dniem 1 stycznia 1874 r.

Równocześnie wznosiły się już mury szpitala św. Ludwika dla dzieci, a Towarzystwo rozpoczęło czynić odpowiednie kroki, by nowo systemizowana klinika do niego przeniesioną została. Wys. Ministerstwo Wyz. i Ośw., mając już zapewniony byt kliniki dziecięcej w szpitalu św. Łazarza, nie wchodziło początkowo z Towarzystwem w żadne układy. Wydział krajowy jednakże ze swej strony zawarł z Towarzystwem umowę co do leczenia chorych dzieci, a po ukończeniu szpitala św. Ludwika na dniu 20 maja

1876 r. przeniósł tam dzieci chore, z wyjątkiem mamek i osesków, składając zastrzeżenie, iż Towarzystwo *jest obowiązane dostarczyć materiału dla kliniki dziecięcej* (patrz wyżej rozporząd. Wydz. kraj. z dnia 25 stycznia 1876 r. L. 1848), zawiadamiając równocześnie o tem Wys. Namiestnictwo we Lwowie.

Tem zarządzeniem byt kliniki pediatrycznej stał się wątpliwym, gdyż istnienie jej polegało na ogólnikowem tylko określeniu i to przez Wydział krajowy praw kliniki pediatrycznej, bez bliższego oznaczenia sal, liczby łóżek, stosunku Profesora do Towarzystwa i t. d. Wprawdzie wykłady Pediatryi nie mogły uleść przerwie, lecz głównie z tej przyczyny, że Professor tej kliniki był równocześnie współzałożycielem i przez Towarzystwo mianowanym dyrektorem szpitala. Chcąc jaknajprędzej usunąć wątpliwości co do istnienia kliniki pediatrycznej, zaraz po przeniesieniu chorych dzieci, ze szpitala św. Łazarza do szpitala św. Ludwika, Wydział lekarski zdał obszerną relacyę Wys. Namiestnictwu, przedkładając równocześnie projekt do zawarcia nowego kontraktu z Towarzystwem. Rokowania rozpoczęły się zaraz. Towarzystwo dla kliniki pediatrycznej przychylnie usposobione, zgadzało się na wszystkie punkta kontraktu przez Rząd stawiane, żądając jedynie wynagrodzenia ryczałtowego 1500 złr. za lokalności ustąpione dla kliniki. A gdy Wys. Rząd zaofiarował tylko wynagrodzenie 1200 złr., i na tę zniżoną opłatę Towarzystwo się zgodziło.

Trudniejszym jednak okazało się porozumienie między Rządem a Wydziałem krajowym. Ministerstwo wychodząc z zasady, iż na mocy umowy z Wydziałem krajowym z 1873 r., mając już zapewniony byt kliniki w szpitalu św. Łazarza, nie może z Towarzystwem przystąpić do zawarcia kontraktu tak długo, dopokąd Wydział krajowy nie złoży deklaracyi, że w razie, gdyby z jakich-bądź powodów klinika pediatryczna w prywatnym szpitalu św. Ludwika zostawać nie mogła, Wydział krajowy urządzi ją napowrót i utrzymywać będzie jak poprzednio w szpitalu św. Łazarza. Takiej atoli deklaracyi Wydział krajowy wystawić nie chciał, nie życząc sobie na przyszłość przyjmować żadnych zobowiązań. Rokowania między Wys. Władzami ciągnęły się przez lat 4 i dopiero za wstawieniem się posłów miasta Krakowa, Wys. Sejm krajowy na posiedzeniu 13 lipca 1880 roku uchwalił i polecił Wysokiemu Wydziałowi krajowemu wystawienie deklaracyi, *że klinika pediatryczna ma być napowrót urządzoną w szpitalu św. Łazarza, w razie jeżeliby pozostawienie jej w szpitalu św. Ludwika okazało się niemożliwem.*

Tym więc sposobem trudności zobopólne usunięte zostały, a kontrakt z Towarzystwem dopiero na początku 1882 r. zatwierdzony został następującem rozporządzeniem:

L. 57

Del.

Do Szanownej Dyrekcyi Towarzystwa opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie.

Reskryptem z 10 z. m. L. 28.089/81 zatwierdziło Wysokie c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty kontrakt zawarty z Towarzystwem opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie, względem urządzenia uniwersyteckiej kliniki pediatrycznej w szpitalu św. Ludwika.

Przesyłając jeden egzemplarz tego kontraktu, zawiadamiam Szanowną Dyrekcyę w myśl reskryptu namiestniczego z 24 stycznia 1882 r. L. 3412, że tutejszy c. k. główny Urząd podatkowy otrzymał polecenie reskryptem ministeryalnym z 20 czerwca 1881 r. L. 7508, by wypłacił do rąk J. O. księżny Marceliny Czartoryskiej, jako przewodniczącej w Komitecie Towarzystwa opieki szpitalnej dla chorych dzieci w Krakowie kwotę tysiąca dwustu (1200) zbr., jako subwencyą na 1881 r., za umieszczenie i utrzymanie kliniki pediatrycznej w szpitalu św. Ludwika za kwitem nieostemplowanym, przez Dziekana Wydziału lekarskiego potwierdzonym. Nadal zaś wypłacać będzie ów Urząd podatkowy subwencyą roczną 1200 zbr. od 1 stycznia 1882 r. poczynszu w kwartalnych ratach z dołu również w sposób wskazany.

Kraków, dnia 19 lutego 1882 r.

Delegat c. k. Namiestnictwa:

Badeni

Ponieważ chore dzieci, a z nią i klinika pediatryczna przeniesione zostały do szpitala św. Ludwika w miesiącu maju 1876 r., kontrakt zaś z powodu przewlekających się rokowań między Wydziałem krajowym a Wysokiem Ministerstwem dopiero w połowie lutego 1882 r. zatwierdzonym został, przeto w biegu tego czasu Towarzystwo kilkakrotnie udawało się do Wys. Ministerstwa o wynagrodzenie za utrzymywanie kliniki, wskutek czego jeszcze przed zawarciem umowy otrzymało wynagrodzenie za rok 1879 i 1880, a w myśl powyżej w całej osnowie podanego rozporządzenia otrzymywać zaczęło Towarzystwo stale subwencyę, dopiero od r. 1881.

Pierwotny kontrakt o klinikę pediatriczną zawarty został jeszcze w owym czasie, kiedy szpital składał się z jednego pawilonu, — wówczas dla braku miejsca rozpołożenie lokalów klinicznych było niedogodnem. — Dwie duże sale dla chorych wraz z kuchenką, sala wykładowa i pokój Asystenta znajdowały się na parterze, a sala obserwacyjna i kancelarya Profesora na I piętrze. Po zbudowaniu drugiego pawilonu szpitalnego i przeniesieniu doń dzieci z chorobami zakaźnymi, Komitet Towarzystwa, przychylając się do życzenia Prof. Jakubowskiego, wniósł dnia 25 listopada 1882 r. podanie do Wys. Namiestnictwa o zmianę punktu III kontraktu w ten sposób, iż ubicacye na pierwszym piętrze będące a powyżej wyszczególnione, przeniesione będą po stosownej adaptacji do lokalów parterowych, i, że dla Asystenta do pokoju (Nr 27) dodanym będzie jako przedpokój Nr 28.

Na taką zmianę w rozpołożeniu ubicacyj klinicznych jako korzystną, zezwolił J. O. P. Minister Wyznań i Oświaty reskryptem z dnia 20 grudnia 1882 r. L. 21.547, o czym Komitet Towarzystwa zawiadomionym został reskryptem Wys. c. k. Namiestnictwa z dnia 20 grudnia 1883 r. L. 1667.

Z biegiem lat zwiększały się potrzeby kliniki pediatricznej, wskutek czego Wydział lekarski Uniwersytetu Jagiellońskiego w porozumieniu z Komitetem Towarzystwa wniósł dnia 16 marca 1896 r. podanie do Wys. Ministerstwa Wyz. i Ośw. o rozszerzenie kliniki pediatricznej w ten sposób, aby do lokali do niej należących, dołączyć jeszcze pawilon ambulatoryjny i jeden pokój z przeznaczeniem na laboratorium; jako też, aby prócz dotychczasowej służby dodać jeszcze jednego posługacza klinicznego.

Jego Excellencya Pan Minister Wyznań i Oświaty przychylając się do wniosków Wydziału lekarskiego reskryptem z dnia 22 maja 1896 L. 11.651 zezwolił na zmodyfikowanie poprzedniej umowy, zawartej z Towarzystwem Opieki szpitalnej dla dzieci i na podwyższenie dotychczasowej rocznej subwencji, wypłacanej Towarzystwu z funduszu naukowego z kwoty 1.200 złr. na 2.000 złr. poczynawszy od 1 stycznia 1897. Nowa ta, obecnie obowiązująca ugoda w całej osnowie opiewa:

KONTRAKT

który w myśl reskryptu Wysokiego c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświecenia z dnia 22 maja 1896 L. 11.651 zawarto między Wysokim Rządem z jednej, a Towarzystwem opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie z drugiej strony, względem umieszczenia kliniki pedia-

trycznej w szpitalu św. Ludwika w Krakowie, pod następującemi warunkami:

I. Stosownie do warunków umowy istniejącej między Towarzystwem opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie, a Wydziałem krajowym, które to warunki są określone w reskryptach Wydziału krajowego z dnia 25 stycznia 1876 r. L. 1848, 16 marca 1876 r. L. 4.126, 12 maja 1876 r. L. 9322, 2 maja 1881 r. L. 41.352, względem leczenia chorych dzieci w szpitalu św. Ludwika na rachunek funduszu krajowego, przyjmuje na siebie wymienione Towarzystwo wszystkie zobowiązania co do urządzenia i utrzymania kliniki pediatrycznej, jakie ciążyły na oddziale przeznaczonym dla chorych dzieci w szpitalu św. Łazarza według rozporządzenia Wys. c. k. Namiestnictwa z dnia 13 października 1870 r. L. 49,345.

II. Nadto obowiązuje się Towarzystwo na podstawie niniejszej umowy z Wys. c. k. Rządem dostarczyć, w celu dogodniejszego umieszczenia i urządzenia kliniki pediatrycznej niektóre, poniżej wyszczególnione lokalności w szpitalu św. Ludwika, przeznaczone wyłącznie na potrzeby naukowe rzezonego Zakładu klinicznego, tudzież zapewnić i ułatwić tak Profesorowi pediatrii, jakoteż Asystentowi jego i uczniom przystęp do wszystkich sal, w których się znajdują chore dzieci, niemniej też umożliwić klinice swobodne korzystanie z materjału przydatnego, znajdującego się w szpitalu św. Ludwika.

III. W szczególności obowiązuje się Towarzystwo opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie oddać na umieszczenie kliniki pediatrycznej następujące ubikacye, znajdujące się w parterze szpitala św. Ludwika, a określone bliżej w dołączonym planie¹, który stanowi integralną część niniejszego kontraktu, a mianowicie:

a) dwie duże sale oznaczone Nr. $\frac{34 \text{ i } 36}{K}$, objętości po 234 m² i każdą odpowiednio urządzić dla 10-ciu chorych.

b) kuchenkę oznaczoną Nr $\frac{35}{K}$ dla podręcznego użytku kliniki;

c) salkę chorych oznaczoną Nr $\frac{33}{K}$.

d) pokój oznaczony Nr $\frac{32}{K}$ na laboratorium kliniki;

e) pokoje dwa oznaczone Nr $\frac{27 \text{ i } 28}{K}$ na mieszkanie Asystenta Profesora pediatrii;

f) pokój oznaczony Nr $\frac{26}{K}$ na kancelaryę c. k. Profesora pediatrii;

g) salę oznaczoną Nr $\frac{25}{K}$ na salę wykładową;

h) pokoje oznaczone Nr $\frac{111 \text{ i } 113}{K}$ na poczekalnie dla chorych przychodzących;

¹ Zobacz strona 37.

- i) salę oznaczoną Nr $\frac{112}{K}$ na salę przyjęcia (ambulatoryum);
- k) korytarze oznaczone Nr $\frac{30}{K}$;
- l) ubikacje oznaczone Nr $\frac{37 \text{ i } 38}{K}$ jako przynależne ustępy;
- n) werandę oznaczoną lit. W.

Powyżej wyszczególnione lokalności z wyłącznem przeznaczeniem dla kliniki pediatrycznej, nie mogą być przez Towarzystwo ani odebrane, ani zmienione, ani nawet nie może być zmniejszona w salach liczba łóżek bez zezwolenia Wys. c. k. Ministerstwa Wyznań i oświaty.

IV. Każdy Profesor pediatrii mianowany przez Najjaśniejszego Pana na przedstawienie Wydziału lekarskiego i pobierający płacę z funduszu państwowego, będzie zarazem Dyrektorem kliniki pediatrycznej. Może on także być Dyrektorem i lekarzem ordynującym całego szpitala.

V. Profesor pediatrii będzie pod względem naukowym i lekarskim zupełnie niezawisłym od Towarzystwa opieki szpitalnej w ogólności, a reprezentantów jego i Zarządu szpitalnego w szczególności, pod względem administracyjnym jednakże stosować się będzie do przepisów szpitalnych, o ile te przepisy nie będą sprzeciwiać się jego obowiązkom nauczycielskim; winien wreszcie przesyłać Towarzystwu szpitalnemu wyjaśnienia i sprawozdania o chorych, leczonych na klinice pediatrycznej, do czego druków i formularzy dostarczy mu Towarzystwo.

VI. Profesorowi pediatrii i jego Asystentowi przyszuża bezwarunkowo prawo wolnego przystępu do lokalności klinicznych w Zakładzie św. Ludwika o każdej porze w dzień i w nocy. Słuchaczom zaś medycyny, uczęszczającym na wykłady i wizyty lekarskie, i za pozwoleniem Profesora w ciągu dnia od godziny 7 z rana do 7 wieczór.

Również przysługuje Profesorowi prawo według własnego uznania w razie niebezpieczeństwa życia chorego zostawić na dyżury nocne w klinice Ordynaryuszów. Na sale przeznaczone dla chorób wysypkowych ostrych, dozwolony jest wstęp Profesorowi wraz z uczniami w celu wykładów; obowiązkiem Profesora będzie jednakże baczyć, by uczniowie z oddziału chorób wysypkowych nie przechodzili na inne sale chorych.

VII. Przyjmowanie i wydalenie chorych zgłaszających się do kliniki, należeć będzie wyłącznie do Profesora; obok tego Towarzystwo szpitalne przyznawa każdoczesnemu Profesorowi i kierownikowi kliniki pediatrycznej z pomiędzy wszystkich chorych, będących na oddziale (z wyjątkiem płacących), jakoteż z całego ambulatoryum

wybierać dla kliniki odpowiednie przypadki chorobowe bez żadnego ograniczenia. Również pozwala Towarzystwo szpitalne Profesorowi, jeśli będą wolne łóżka przenosić chorych z kliniki na oddział, lub z oddziału na klinikę. Natomiast przysługuje Towarzystwu szpitalnemu prawo w czasie feryj uniwersyteckich, gdy niema wykładów, w razie potrzeby sale przeznaczone dla chorych klinicznych używać do umieszczenia tam chorych z oddziału, z tem jednak zastrzeżeniem, że każdego roku dnia 1 października sale te wyporządzone i wybielone mają być napowrót oddane przez Towarzystwo szpitalne do użytku klinicznego.

VIII. Asystent systemizowany kliniki pediatrycznej mianowany przez Wydział lekarski i pobierający płacę 600 złr. w. a. z funduszu państwowego, jako taki podlega Władzom akademickim i mieszkać będzie w szpitalu.

IX. Towarzystwo szpitalne obowiązuje się klinice pediatrycznej przydzielić i utrzymywać na własny koszt dwie, a w razie potrzeby i trzy posługaczki do pielęgnowania i obsługi chorych, oraz jednego posługacza dla utrzymywania porządku w salach ambulatoryjnych, w kancelaryi profesora i laboratorium.

Służbę, którą kierownik kliniki uzna za nieprzydatną do usług w klinice, Zarząd szpitala bezwarunkowo oddać winien z kliniki.

X. Towarzystwo szpitalne ponosi koszty ogrzewania i oświetlania lokalności klinicznych, wszelkich potrzeb lekarskich i żywienia chorych na klinice będących, jakoteż utrzymywania służby, dozwoli też w przyszłości używania łazienek, mogących się znajdować zewnątrz lokalności klinicznych. Towarzystwo szpitalne zobowiązuje się również zaopatrzyć lokalności kliniczne w potrzebne łóżka, pościel i sprzęty, jakoteż dostarczać odpowiedniej ilości bielizny, utrzymując je w dobrym stanie i biorąc także na koszt swój jej pranie. Wszystkie przedmioty znajdujące się na klinice, mają być objęte osobnym inwentarzem. Tylko przyrządy i narzędzia służące wyłącznie do celów nauczania, będą od czasu do czasu opędzane kosztem funduszu naukowego.

XI. Zwłoki wszystkich dzieci zmarłych w szpitalu, odsyłane być mają do zakładu patologicznego, w celu wykonania na nich sekcij patologicznych.

XII. Za umieszczenie i odpowiednie celom nauki urządzenie kliniki pediatrycznej w szpitalu św. Ludwika, a względnie za przyjęcie i spełnienie wszystkich zobowiązań powyżej wyszczególnionych, pobierać będzie Towarzystwo opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie subwencję roczną ryczałtową w kwocie dwóch tysięcy (2.000) złr. w. a. z c. k. filialnej kasy krajowej w Krakowie w ratach kwar-

talnych z dołu z funduszu naukowego wypłacać się mających, za kwitami nieostemplowanymi, zaopatrzonymi podpisem Dyrekcyi Towarzystwa, a widymowanymi przez dziekana Wydziału lekarskiego.

XIII. Umowa niniejsza obowiązuje strony kontraktujące na czas nieograniczony, wolno jednak każdej ze stron kontraktujących rozwiązać niniejszą umowę za rocznem wypowiedzeniem, które jednakże tylko w ciągu września każdego roku nastąpić może.

XIV. Kontrakt niniejszy obowiązuje Towarzystwo opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie od dnia podpisania, Wys. Rząd zaś dopiero od dnia zatwierdzenia onegoż przez wyższe władze.

XV. Strony kontraktujące zrzekają się prawa unieważnienia niniejszego kontraktu, z powodu pokrzywdzenia nad połowę wartości.

XVI. Koszta stemplowe oraz legalizacyi podpisów stron na kontrakcie ponosi Towarzystwo opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie.

W Krakowie dnia 10 października 1896.

W Imieniu Wysokiego Rządu

Laskowski

Prof. Dr J. Łazarski

t. cz. Dziekan Wydz. lek.

Prof. Dr Jakubowski

Dyrektor kliniki pediatricznej.

W Imieniu Towarzystwa

Julian Dunajewski

Henryk Kieszkowski

L. R. 1.060. — Poświadczam, że osobiście mi znani: Jego Excellencya Dr Julian Dunajewski były Minister skarbu jako Przewodniczący Komitetu Towarzystwa opieki szpitalnej w Krakowie i J. Wielmożny Henryk Kieszkowski Dyrektor Towarzystwa Wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie, jako członek tegoż Komitetu, obaj w Krakowie zamieszkali, niniejszy kontrakt oraz doszyty doń plan sytuacyjny w mojej obecności własnoręcznie podpisali.

W Krakowie dnia dziewiętnastego października roku 1800 dziewięćdziesiątego szóstego.

L. S.

Dr Kazimierz Bystrzanowski

zastępca c. k. notaryusza w Krakowie.

Z. 1.352.

Vorstehender Vertrag wird genehmigt.

Wien, am 25 Jänner 1897.

L. S.

Der Minister für Cultus und Unterricht

Gautsch.

4. Personal lekarski.

A. Personal lekarski szpitalny.

Dyrektor szpitala mianowany przez Komitet Towarzystwa; na mocy szczegółowej instrukcyi zarządza szpitalem, zajmuje się wszystkimi sprawami administracyjnymi i czuwa nad ściśłem wypełnianiem obowiązków przez wszystkich funkcyonaryuszów i służbę szpitalną.

Od r. 1876 do 30 czerwca 1880 Dyrektor urzędowanie swoje pełnił bezpłatnie; od 1 lipca 1880 Komitet wyznaczył Mu remuneracyę 600 złr. w. a. rocznie, płatną w ratach kwartalnych z dołu¹.

Dyrektorem szpitala przez cały okres lat 25-ciu był Profesor Dr Maciej Leon Jakubowski.

Lekarz ordynujący (prymariusz). Obowiązki lekarza ordynującego pełnił bezpłatnie przez lat 13 (od 1876 do 1888) Profesor Dr Maciej Leon Jakubowski. Wśród wzrastających z każdym rokiem czynności lekarskich i administracyjnych, zwłaszcza po przeniesieniu ze szpitala św. Łazarza do szpitala św. Ludwika dzieci ssących wraz z mamkami, uchwałą Komitetu z dnia 26 stycznia 1889, ustanowiona została posada lekarza ordynującego. Pierwotnie wyznaczył Komitet dla lekarza ordynującego pensyę roczną 1.200 koron (600 złr. w. a.) płatną w ratach miesięcznych z góry. Od 1 marca 1892 podwyższoną ona została do 2.000 koron (1.000 złr. w. a.), a od 1 marca 1895 r. do 2.400 k. (1.200 złr.).

Lekarzem ordynującym od 1 lutego 1889 (którego co lat trzy Komitet ponownie zatwierdza), jest Dr Franciszek Murdzieński.

Operatorzy. Zaraz po otwarciu szpitala, przeznaczono dwie sale dla dzieci potrzebujących leczenia chirurgicznego. Mniejsze operacye dokonywał początkowo lekarz ordynujący Profesor Dr Jakubowski, a do ważniejszych większych operacyj zapraszał od wypadku do wypadku zawodowych chirurgów. Takie większe operacye uskutecznił: Prof. Dr Antoni Bryk w latach 1877 i 1878, następnie Prof. Dr Alfred Obaliński od r. 1879 do 1884.

Prowadzenie oddziału chirurgicznego w ten sposób nie było wystarczające, nie tylko bowiem lekarz ordynujący obciążony był

¹ Obecny Dyrektor szpitala z wyznaczonej przez Komitet remuneracyi honorował początkowo lekarza zastępującego Go podczas feryi uniwersyteckich, a co jeszcze pozostało, składał od r. 1880 do r. 1888 na fundusz stały Towarzystwa. Następnie od r. 1889 do 1895 przeznaczył remuneracyę tę w całości na budowę kolonii leczniczej w Rabce.

wielką pracą i odpowiedzialnością, będąc równocześnie profesorem kliniki pediatricznej, dyrektorem szpitala i lekarzem ordynującym wszystkich oddziałów; ale i chorzy nie mieli tej opieki i pomocy, jakiej wymaga leczenie chirurgiczne wielu spraw chorobowych. Uwzględniając te ważne okoliczności, Komitet Towarzystwa postanowił w r. 1885 poruczyć opiekę lekarską nad dziećmi na oddziale chirurgicznym zawodowemu chirurgowi. W tym też celu spisana została najprzód instrukcja, mocą której mający objąć oddział chirurgiczny operator zobowiąże się nie tylko do wykonywania operacji, ale i do prowadzenia leczenia następowego; obok tego złoży przyrzeczenie, że na oddział chirurgiczny do szpitala przychodzić będzie przynajmniej dwa razy w tygodniu w dniach i godzinach ściśle oznaczonych. Komitet postanowił zarazem, że operator szpitalny będzie na oddziale chirurgicznym w wykonywaniu czynności lekarskich zupełnie samodzielny, lecz pod względem administracyjnym winien będzie stosować się ściśle do regulaminu szpitalnego, jako też zarządzeń i wskazówek, wydawanych przez Dyrektora szpitala.

Obok powyższej instrukcji uchwalił Komitet przydzielić Operatorowi do pomocy jednego sekundaryusza, płatnego z funduszków Towarzystwa, którego obowiązkiem będzie wypełniać wszystkie zlecenia w zakresie lekarskim poruczone mu przez operatora, i zastępować tegoż w razie nieobecności. Na podstawie powyższych uchwał, obowiązki operatora przyjął Prof. Dr Mikulicz Jan i pełnił je od 1 października 1885 do 31 grudnia 1886.

Następnie Operatorami na oddziale chirurgicznym byli:

Dr Górski Czesław od 1 stycznia 1887 do 15 lipca 1888.

Prof. Dr Trzebicky Rudolf (tymczasowo) od 15 lipca 1888 do 20 listopada 1888.

Prof. Dr Rydygier Ludwik od 20 listop. 1888 do 1 maja 1896.

Doc. Dr Bossowski Aleksander od 1 maja 1896 pozostaje.

Wszyscy tu wyliczeni, przez Komitet zaproszeni i mianowani operatorzy, pełnili swe czynności bezpłatnie.

Sekundaryusze szpitalni. Instytucja sekundaryuszów rozwijała się stopniowo z biegiem lat. Po otwarciu szpitala św. Ludwika (1 maja 1876) czynności sekundaryusza sprawował bezpłatnie jeden tylko praktykant, któremu Komitet Towarzystwa uchwałą z 14 listopada 1876 przyznał remunerację po 50 złr. w. a. kwartalnie wypłacane z dołu.

Uchwałą z 24 maja 1877 przyzwolił Komitet, aby czynności sekundaryuszów spełniało dwóch praktykantów za remuneracją miesięczną po 20 złr. w. a.

Posada jednego stałego sekundaryusza ustanowioną została uchwałą z 19 kwietnia 1880 z remuneracją roczną 504 złr. w. a. która następnie uchwałą z dnia 4 grudnia 1885 do wysokości 600 złr. w. a. podwyższoną została.

Posada drugiego sekundaryusza stałego ustanowioną została uchwałą z dnia 13 marca 1883 z remuneracją 300 złr. w. a., która postanowieniem z 13 marca 1884 r. do wysokości 400 złr. w. a., a wreszcie uchwałą z 2 marca 1895 do wysokości 600 złr. w. a. podwyższoną została.

Czynności sekundaryuszów pełnili:

Dr Gedel Władysław od 1 czerwca 1876 do 30 września 1877.

Dr Kwaśnicki August od 1 stycznia 1879 do 31 stycz. 1882.

** Dr Kułakowski Wincenty od 19 kwiet. 1880 do 1 paźdz. 1881.

Dr Rosenblatt Emanuel od 1 lutego 1882 do 31 stycz. 1884.

Dr Koy Stanisław od 1 stycznia 1884 do 31 października 1887.

Dr Januszkiewicz Ignacy od 1 stycz. 1885 do 31 maja 1885.

** Dr Smolarski Zygmunt od 1 czerwca 1885 do 31 stycz. 1886.

Dr Wachtel Antoni od 1-go lutego 1886 do 1-go marca 1888.

Dr Porębowicz Ignacy od 1 stycznia 1888 do 31 marca 1890.

Dr Pawlas Waleryan od 1 kwietnia 1888 do 30 września 1888.

Dr Żędzianowski Stanisław od 1 list. 1888 do 31 paźdz. 1889.

Dr Orzechowski Leonard od 1 listop. 1889 do 1 lipca 1891.

** Dr Raczyński Jan od 1-go listopada 1890 do 1-go maja 1892.

Dr Komorowski Bolesław od 1 listop. 1891 do 31 grudnia 1893.

Dr Słapa Wilhelm od 1 listopada 1892 do 31 paźdz. 1897.

Dr Kosiński Leopold od 1 stycznia 1894 do 18 września 1896.

Dr Grażyński Edward od 1 listopada 1896 do 30 paźdz. 1900.

Dr Poźniak Stanisław od 1 listop. 1897 do 31 paźdz. 1899.

Dr Gettlich Adam od 1 listopada 1899 pozostaje.

Dr Baczynski Aryan od 1 listopada 1900 pozostaje.

** Byli później Asystentami c. k. Kliniki pediatrycznej.

Praktykanci szpitalni prywatni. Lekarze ubiegający się o posadę sekundaryusza szpitalnego lub asystenta Kliniki pediatrycznej, obowiązani są pełnić obowiązki bezpłatnego praktykanta przez kilka miesięcy, a względnie tak długo, dopokąd jedna z powyższych posad nie będzie opróżnioną.

Takimi praktykantami byli:

Dr Gedel Władysław od 1 czerwca 1876 do 30 wrześn. 1877.

* Dr Kwaśnicki August od 1 stycznia 1877 do 31 grudnia 1878.

Dr Przetocki Kazimierz od 1 czerwca 1878 do 1 lutego 1879.

Dr Kolberger Władysław od 1 grudnia 1881 do 30 maja 1882.

- * Dr Kułakowski Wincenty od 1 wrześ. 1878 do 19 kwiet. 1880.
- * Dr Rosenblatt Emanuel od 1 lutego 1879 do 31 stycz. 1882.
- * Dr Koy Stanisław od 6 kwietnia 1882 do 31 grudnia 1883.
- * Dr Januszkiewicz Ignacy od 1 paźdz. 1884 do 31 grudnia 1884.
- * Dr Smolarski Zygmunt od 1 stycznia 1885 do 1 czerwca 1885.
Dr Schmidt Filip od 15 października 1885 do 31 stycznia 1886.
- * Dr Wachtel Antoni od 1 listopada 1885 do 31 stycznia 1886.
Dr Kuryś Stanisław od 1 lutego 1886 do 30 czerwca 1886.
Dr Spitzel Jakób od 17 kwietnia 1886 do 1 sierpnia 1886.
- * Dr Porębowicz Ignacy od 1 września 1887 do 31 grudnia 1887.
- ** Dr Momidłowski Stanisław od 1 listop. 1887 do 31 stycz. 1888.
Dr Szydłowski Zdzisław od 15 lipca 1888 do 10 grudnia 1888.
- * Dr Żędzianowski Stanisław od 15 lipca 1888 do 1 listop. 1888.
- * Dr Orzechowski Leonard od 1 sierp. 1889 do 30 wrześ. 1889.
Dr Kaden Kazimierz od 15 września 1889 do 25 maja 1890.
- * Dr Łepkowski Wincenty od 15 maja 1890 do 30 wrześ. 1890.
- * Dr Raczyński Jan od 1 paźdz. 1890 do 1 listopada 1890.
- * Dr Komorowski Bolesław od 4 maja 1891 do 30 czerw. 1891.
Dr Pelczar Zenon od 20-go maja 1891 do 1-go kwietnia 1892.
- * Dr Słapa Wilhelm od 1 grudnia 1891 do 30 kwietnia 1892.
- * Dr Kosiński Leopold od 1 listopada 1892 do 31 grudnia 1892.
- * Dr Grażyński Edward od 1 paźdz. 1894 do 1 marca 1895.
Dr Satkowski Zygmunt od 1 paźdz. 1894 do 31 czerwca 1896.
Dr Zeitner Józef od 1 maja r. 1895 do 1 maja r. 1896.
Dr Gertler Nachman od 1 maja 1895 r. do 28 lutego 1898.

* Byli później sekundaryuszami.

** Był później asystentem c. k. kliniki pediatrycznej.

Praktykanci szpitalni krajowi. Wydział krajowy reskryptem z dnia 10 listopada 1896 L. 69.970 zezwolił, ażeby praktykanci szpitalni św. Łazarza byli przydzielani do szpitala św. Ludwika na przeciąg czasu do 6 miesięcy, który wliczony im będzie do służby w szpitalu św. Łazarza odbytej. Przydzielania praktykantów dokonywać będzie Dyrektor szpitala św. Łazarza w porozumieniu z Dyrektorem szpitala św. Ludwika.

Na mocy powyższego reskryptu praktykanci nabywają prawa ubiegania się o posady sekundaryuszów w obu szpitalach.

Powyższy reskrypt wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1897 r. Praktykantami takimi byli:

Dr Meschel Józef od 1 lutego r. 1897 do 1 marca r. 1897.

Dr Trzeciński Maurycy od 20 lutego 1897 do 15 sierpnia 1897.

Dr Sochacki Leon od 27 lutego 1897 r. do 31 marca 1897.

- Dr Doboszyński Ludwik Tadeusz od 8 mar 1897 do 5 wrześ. 1897.
Dr Wróblewski Wincenty od 1 kwietnia 1897 do 1 paźdz. 1897.
Dr Bier Antoni Leonard Marcei od 21 kwiet 1897 do 4 list. 1897.
Dr Nowotny Franciszek od 1 maja 1897 do 1 listopada 1897.
Dr Walkowski Jan od 1-go maja 1897 do 1-go listopada 1897.
Dr Szponder Wojciech od 1 września 1897 do 17 stycz. 1898.
Dr Ziarko Jan od 20 października 1897 do 20 kwietnia 1898.
Dr Łopaciński Michał od 1 listopada 1897 do 1 kwietnia 1898.
Dr Sołtysik Miecz. (z Rymanowa) od 3 list. 1897 do 15 mar. 1898.
Dr Gans Jan od 10-go marca 1898 do 4-go czerwca 1898.
Dr Zychoń Józef od 1 kwietnia 1898 do 30 września 1898.
Dr Trembecki Hipolit od 8 kwietnia 1898 do 31 sierp. 1898.
* Dr Sołtysik M. (z Jaworowa) od 10 kwiet. 1898 do 1 maja 1898.
Dr Kazrlik Mieczysław od 3 maja 1898 do 31 paźdz. 1898.
** Dr Gettlich Adam od 3 września 1898 do 10 marca 1899.
Dr Szydlowski Michał od 3 listop. 1898 do 15 stycznia 1899.
Dr Wodniecki Józef od 15 grudnia 1898 do 4 kwietnia 1899.
Dr Grünhut Berl od 11-go stycznia 1899 do 18-go lipca 1899.
Dr Gerzabek Bolesław od 20 stycznia 1899 do 18 czerw. 1899.
Dr Bross Leon od 1-go kwietnia 1899 do 15-go grudnia 1899.
Dr Unsin Henryk od 15 listopada 1899 do 19 stycznia 1900.
Dr Łodygowski Jan od 15 lutego 1900 do 12 sierpnia 1900.

* Później Elew przy c. k. klinice pediatrycznej.

** Później otrzymał posadę sekundaryusza.

Hospitanci. Za przyzwoleniem Dyrektora mogą lekarze nie należący do personelu szpitalnego, uczęszczać przez pewien czas na oddziały chorych podczas wizyt lekarskich i na ambulatoryum w czasie przyjmowania chorych do szpitala lub udzielania im porady.

W charakterze hospitantów uczęszczali do szpitala św. Ludwika w godzinach wolnych od zajęć obowiązkowych asystenci klinik uniwersyteckich i sekundaryusze szpitala św. Łazarza; następnie lekarze wolno praktykujący z prowincyi przybywający na pewien czas do Krakowa w celu bliższego zapoznania się z nowszymi metodami badania i leczenia chorób dzieci; wreszcie lekarze z poza granic państwa austriackiego, którzy odbywając podróże naukowe i zatrzymując się przez pewien czas w Krakowie uczęszczali do szpitala św. Ludwika, aby w zakresie pediatrii zaczerpać wiadomości i korzystać z obfitego tamże gromadzącego się materiału naukowego. Instytucya hospitantów rozwijała się stopniowo. Pokazny zastęp tej kategorii lekarzy spostrzegać się daje w ostatnich dziesięciu latach, jak to wskazuje załączony spis imienny:

	od	do
Dr Rozłucki Michał z Krakowa . . .	10 kwiet. 1891	20 paźdz. 1891
Dr Bączkiewicz z Warszawy	1 maja 1891	1 lipca 1891
Dr Pelczar Zenon z Krakowa	20 maja 1891	1 kwiet. 1892
Dr Hirsch Herman z Krakowa	25 lipca 1891	20 listop. 1891
Dr Kulczycki Maryan z Krakowa . . .	15 sierp. 1891	20 listop. 1891
Dr Sągajło Edmund z Kijowa	15 sierp. 1891	17 stycz. 1892
Dr Makowski Izydor z Kijowa	15 sierp. 1891	15 wrześ. 1891
Dr Wojtaszek Jan asystent U. J. . . .	12 kwiet. 1892	1 sierp. 1892
Dr Opieński Jan asystent U. J.	10 maja 1892	15 sierp. 1892
Dr Kosiński Leopold z Krakowa . . .	4 paźdz. 1892	30 paźdz. 1892
Dr Wachholz Leon asystent U. J. . . .	10 paźdz. 1892	20 grud. 1892
Dr Papiewski Wład. z Warszawy . . .	20 paźdz. 1892	16 stycz. 1893
Dr Habicht Kazimierz z Krakowa . . .	25 paźdz. 1892	1 kwiet. 1893
Dr Tyszkiewicz Wincenty sek. s. ś. Ł.	1 listop. 1892	15 kwiet. 1893
Dr Milewski Tadeusz sek. szp. św. Ł.	5 listop. 1892	15 kwiet. 1893
Dr Wohlfeld Maurycy z Krakowa . . .	29 listop. 1892	15 grud. 1892
Dr Smorągiewicz Kazim. sek. s. ś. Ł.	20 grud. 1892	15 maja 1893
Dr Maleciński Juliusz z Warszawy . .	15 paźdz. 1893	15 listop. 1893
Dr Tyszecki Teofil z Krakowa	1 stycz. 1894	10 maja 1894
Dr Pękostawski Leon z Warszawy . . .	1 stycz. 1894	1 maja 1894
Dr Krok Jakób z Krakowa	1 maja 1894	1 sierp. 1894
Dr Garbusiński Sabin z Krakowa . . .	1 maja 1894	25 czer. 1894
Dr Zoll Józef asystent U. J.	1 maja 1894	15 maja 1895
Dr Grażyński Edward z Krakowa . . .	1 czer. 1894	1 kwiet. 1895
Dr Satkowski Zygmunt z Krakowa . . .	1 czer. 1894	1 paźdz. 1894
Dr Starachowicz Jan z Krakowa	20 paźdz. 1894	1 marca 1895
Dr Kosterkiewicz Joachim z Krakowa . .	1 grud. 1894	20 marca 1895
Dr Zeitner Józef z Krakowa	3 stycz. 1895	1 maja 1895
Dr Puchalski Mieczysław z Zaporozża .	1 kwiet. 1895	1 maja 1895
Dr Lang Ottokar z Krakowa	1 kwiet. 1895	12 paźdz. 1895
Dr Malik Józef z Krakowa	1 kwiet. 1895	15 lipca 1895
Dr Steinberg Bernhard z Krakowa . . .	3 kwiet. 1895	1 lipca 1895
Dr Bednarski Józef z Krakowa	20 kwiet. 1895	10 lipca 1895
Dr Małaczyński Roman sek. szp. ś. Ł.	25 kwiet. 1895	13 lipca 1895
Dr Teller Józef z Krakowa	26 kwiet. 1895	15 lipca 1895
Dr Gertler Nachman z Krakowa	1 maja 1895	1 czerw. 1895
Dr Josse Jan Eugeniusz z Krakowa . . .	21 paźdz. 1895	12 listop. 1895
Dr Smolarski Władysław z Krakowa . . .	25 paźdz. 1895	5 czerw. 1896
Dr Simon Fryderyk asystent U. J. . . .	1 listop. 1895	15 marca 1897
Dr Pilecki Zygmunt z Krakowa	25 listop. 1895	26 stycz. 1896
Dr Piotrowski Edward asystent U. J.	26 listop. 1895	15 stycz. 1896

	od	do
Dr Arzt Adolf z Krakowa	1 grud. 1895	4 lutego 1896
Dr Agatstein Józef z Krakowa	15 kwiet. 1896	28 grud. 1896
Dr Rosenfeld Karol z Warszawy . .	16 kwiet. 1896	15 sierp. 1896
Dr Rutkowski z Płońsk (g. Warsz.)	17 kwiet. 1896	4 czerw. 1896
Dr Borowski J. z Sobolówki (Pod. ros.)	28 maja 1896	1 lipca 1896
Dr Stankiewicz Wiktor prakt. s. ś. Ł.	1 paźdz. 1896	16 czerw. 1897
Dr Janiszewski Tomasz z Zakopanego	19 grud. 1896	1 lutego 1897
Dr Jankowski Wiktor z Krakowa . .	10 stycz. 1897	5 lutego 1897
Dr Kornhäuser Cezar c. k. lek. pułk.	8 lut. 1897	1 czerw. 1897
Dr Trzcziński Piotr Emilian z Krakowa	1 kwiet. 1897	20 lipca 1897
Dr Malkiewicz Jan z Nieświeża (Lit.)	9 paźdz. 1897	28 lutego 1898
Dr Piątowski Stanisław z Warszawy	24 marca 1898	28 maja 1898
Dr Mikucki Władysław asystent U. J.	1 sierp. 1898	31 paźdz. 1898
Dr Brudziński Józef z Warszawy . .	5 paźdz. 1898	26 grud. 1898
P. Szantyr z Żytomierza (Wołyn.) . .	15 listop. 1898	27 stycz. 1899
Dr Ackerman Adam sekund. s. ś. Ł.	1 paźdz. 1899	16 marca 1900
Dr Zakaszewski Witold z Wołynia . .	6 paźdz. 1899	25 marca 1900
Dr Peterseim Leon z Krakowa	20 wrześ. 1900	8 paźdz. 1900

B. Personal lekarski c. k. Kliniki pediatricznej.

Profesor kliniki pediatricznej. Profesorem Kliniki pediatricznej Uniwersytetu Jagiellońskiego (otwartej w r. 1873 w szpitalu św. Łazarza, a z dniem 26 maja 1876 przeniesionej do szpitala św. Ludwika), jest bez przerwy Dr Maciej Leon Jakubowski.

Docent prywatny pediatrii. Dr Jan Raczyński po sześciolletnich studiach specjalnych w dziedzinie pediatrii (od 1 listopada 1890 do czerwca 1896) pełniąc w szpitalu św. Ludwika stopniowo obowiązki praktykanta, sekundaryusza i asystenta Kliniki pediatricznej, habilitował się na Docenta w r. 1896 i otrzymał przyzwolenie od Profesora Kliniki pediatricznej do miewania wykładów na tejże klinice, jakoteż do korzystania z materiału gromadzącego się licznie na ambulatoryum tejże Kliniki.

Asystenci. Posada asystenta Kliniki pediatricznej, mianowanego przez Wydział lekarski, była od r. 1874 do 1881 prowizoryczną, (to jest przedłużaną co lat trzy). Dopiero reskryptem Wys. c. k. Ministerstwa Wyz. i Ośw. z dnia 20 czerwca 1881 l. 7.508 została ona systemizowaną. Asystent pomienionej kliniki pobierał od r. 1874 remunerację roczną w kwocie 600 złr. (1.200 koron) a od 1 stycznia 1899 r. 700 złr. (1.400 kor.) Obok remuneracji każdorazowy Asystent Kliniki pediatricznej na mocy kontraktu zawartego między Wys. Rządem a Towarzystwem Opieki szpitalnej dla dzieci ma

wolne mieszkanie przy Klinice pediatrycznej w szpitalu św. Ludwika składające się z dwóch pokoi.

Asystentami kliniki pediatrycznej byli:

Dr Pawlas Teodor Julian od 1 marca 1875 do 28 lutego 1879.

Dr Kułakowski Wincenty od 1 marca 1879 do 30 wrześ. 1881*.

Dr Murdzieński Franciszek od 1 lutego 1882 do 31 stycz. 1886.

Dr Smolarski Zygmunt od 1 lutego 1886 do 31 stycznia 1888.

Dr Momidłowski Stanisław od 1 lutego 1888 do 30 kwiet. 1892.

Dr Raczyński Jan od 1 maja 1892 do 30 kwietnia 1897.

Dr Lewkowicz Fr. Ksawery od 1 maja 1897 pozostaje**.

* Po zgonie Dra Wincentego Kułakowskiego pełnił tymczasowo obowiązki Asystenta od 24 listopada 1881 do 31 stycznia 1882 Dr Rosenblatt Emanuel.

** Dr Ksawery Lewkowicz otrzymawszy w r. 1900 stypendium, wyjechał za granicę na sześć miesięcy. Podczas jego nieobecności od 1 grudnia 1900 do 31 maja 1901 obowiązki Asystenta w zastępstwie pełnił Dr Edward Grażyński.

Elewi kliniczni. Wskutek starań podjętych przez Profesora Jakubowskiego zezwolił JE. Pan Minister Wyz. i Ośw. reskryptem z d. 16 grudnia 1895 l. 29.324 na przyjmowanie i mianowanie przez Wydział lekarski c. k. Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie bezpłatnego Elewa dla kliniki pediatrycznej. Następnie reskryptem z d. 19 kwietnia 1899 l. 8.847 przychylił się Pan Minister do prośby kierownika kliniki pediatrycznej i zezwolił na ustanowienie dwóch bezpłatnych Elewów przy rzeczonej klinice w miarę potrzeby.

Elewami mianowanymi przez Wydział lekarski byli:

Dr Lewkowicz Fr. Ksawery od 1 kwiet. 1896 do 31 marca 1897.

Dr Poźniak Stanisław od 1 maja 1897 do 30 kwietnia 1898.

Dr Sołtysik Mieczysław od 1 maja 1898 do 30 kwietnia 1899.

Dr Stankiewicz Wojciech od 1 maja 1899 do 15 listop. 1899.

Dr Baczyński Aryan od 1 lutego 1900 do grudnia 1900.

5. Siostry Miłosierdzia.

W celu zapewnienia odpowiedniej opieki do pielęgnowania chorych dzieci i prowadzenia gospodarstwa domowego, nawiązał Komitet Towarzystwa jeszcze przed otwarciem szpitala rokowania z wielbłą Wizytatorką Sióstr Miłosierdzia na Kleparzu w Krakowie o przydzielenie pewnej liczby Sióstr Miłosierdzia do szpitala św. Ludwika i zawarł z Nią ugodę załączoną obok w dosłownym odpisie:

KONTRAKT

zawarty między Komitetem opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie, działającym w Imieniu Towarzystwa z jednej, a Wizytatorką Sióstr Miłosierdzia, działającą w Imieniu Zgromadzenia z drugiej strony.

Art. I. Siostry Miłosierdzia w rzeczach dotyczących się spraw szpitala, zostają pod władzą Komitetu. Będą zaś miały całkowitą wolność zachowania swych reguł i konstytucyj, jakoteż komunikacyj ze swoimi przełożonymi.

Siostron Miłosierdzia powierzona będzie usługa chorych i wewnętrzny porządek, jakoteż dozór szpitala; obowiązane są one wypełniać jak najdokładniej polecenia lekarzy i należycie pielegnować chorych, a Przełożona szpitala odpowiedzialną jest za ściśle wypełnianie swych obowiązkowych.

Art. II. Przełożona Sióstr otrzymywać będzie wskazówki i polecenia dotyczące administracji bezpośrednio od Przewodniczącego w Komitecie lub Jego Zastępcy, któremu też będzie składać miesięczne rachunki z pieniędzy Jej powierzonych na bieżące wydatki. Jednakże nie będzie zdawać rachunku z pieniędzy na odzież Sióstr otrzymanych. Przydzielanie Sióstr do oddziałów należy do Przełożonej.

Art. III. Profesor kliniki i lekarz ordynujący będą dawać Przełożonej polecenia, tyjące się przepisów lekarskich dietycznych sanitarnych i pielegnacyi chorych, nad których wykonaniem ona ma czuwać.

Art. IV. Liczba Sióstr, mających pełnić obowiązki, ustanowiona będzie przez Komitet w porozumieniu z Wizytatorką Sióstr Miłosierdzia; liczba ta nie będzie powiększoną, tylko za wyraźnym zezwoleniem Komitetu. Wszelako w razie nagłej potrzeby, jak na przykład, gdyby która z Sióstr była złożona chorobą, któraby ją postawiła w niemożności wykonywania posługi, natenczas Wizytatorka będzie mogła posłać inną Siostrę na zastąpienie Jej, uprzedzwszy o tem Komitet szpitala.

Art. V. Służący i posługacze będą płatni przez Komitet, lecz zostawać będą pod kierownictwem i dozorem Przełożonej, która je przyjmować i oddalać będzie z uwzględnieniem zastrzeżeń, zawartych przez Wys. Rząd, względnie posługaczy i posługaczek na c. k. klinice pediatrycznej. Przyjęcie i oddalenie odźwiernego zależy od Komitetu szpitala, odźwierny jest surowo za to odpowiedzialny, ażeby w nocy oprócz Profesora i Jego Zastępcy, a zarazem uczniów z Nimi przychodzących, do szpitala nikt inny nie wchodził. Przełożona ma prawo żądać oddalenia odźwiernego, gdyby ten nie dopełniał wiernie swych obowiązków.

Art. VI. Siostron będzie dane osobne mieszkanie w bliskości oddziału chorych, zaopatrzone sprzętami według zwyczaju Zgromadzenia. Zakład także ponosi kosztą wiktę według załączonej normy, opatu, oświetlenia i prania dla Sióstr, oraz dostarczy dostateczną ilość grubej bielizny, jako: prześcieradeł, poszewek, obrusów, serwet, ręczników i fartuchów do roboty. Utrzymanie mieszkania Sióstr, sprzętów i grubej bielizny należy do Komitetu. Przy oddaniu sporządzony będzie inwentarz tak sprzętów, jakoteż bielizny, a co rok nastąpi sprawdzenie inwentarza.

Każda Siostra pobierać będzie rocznie na swą osobę po 80 złr. w. a. w ratach kwartalnych z góry do rąk Przełożonej wypłacać się mających. Przed przybyciem do Zakładu otrzyma Wizytatorka na zaopatrzenie Sióstr w bieliznę i odzież po 80 złr. w. a. na każdą, lecz kwota ta nie ponawia się przy zmianie Sióstr.

Art. VII. Siostra złożona chorobą, pielęgowaną będzie na miejscu i lekarstwami zaopatrzoną kosztem Zakładu. Jeżeli wiek lub choroba uczynią Siostrę przez 10 lat pełniącą bez przerwy obowiązki w Zakładzie, niezdolną do pracy, to tamże może i nadal pozostać, mając jak inne wikt, opał światło i pranie, wyjąwszy pensyi na odzież. Liczba takich emerytek ogranicza się do dwóch. Siostry te będą zastąpione przez inne Siostry czynne, ale pod tymi samymi warunkami, co i pierwsze. Na wypadek śmierci, pogrzebem Siostry zmarłej zajmie się Przełożona Sióstr, która na każdy pogrzeb otrzyma ryczałtowaną kwotę 25 złr. w. a.

Art. VIII. Towarzystwo urządzi w szpitalu kaplicę i zaopatrzy ją we wszystko, co do odprawienia Mszy św. jest potrzebne i wyznacza 100 złr. rocznie do rąk Przełożonej na odprawianie Mszy św.

Art. IX. W wypadku dobrowolnego ustąpienia Zgromadzenia lub w razie zastąpienia go innemi osobami, przez Towarzystwo szpitala przeznaczonemi, tak Towarzystwo, jakoteż Wizytatorka Sióstr Miłosierdzia, winni sobie wzajemnie 6 miesięcy naprzód wypowiedzieć, ułożynszy się stanowczo o termin, w którym Siostry Zakład opuścić mają.

Niniejszy kontrakt, spisany w trzech równobrzmiących egzemplarzach; jeden dla Towarzystwa, drugi dla Wizytatorki Sióstr Miłosierdzia, trzeci dla Przełożonej miejscowej.

Kraków, dnia 12 lutego 1876 r.

Marcelina Czartoryska
Przewodnicząca w Komitecie.

Bronisław Lasocki
Członek Komitetu.

S. Marie Talbot
Wizytatorka Sióstr Miłosierdzia.

Piotr Soubieille
Dyrektor Sióstr Miłosierdzia.

Początkowo (1876 r.) zajmowało się pielęgowaniem chorych i gospodarstwem domowem sześć Sióstr Miłosierdzia, później — w miarę potrzeby — na życzenie komitetu, Wielebna Matka Wizytatorka przydzieliła: w r. 1877 siódmą, w r. 1882 ósmą, a w r. 1894 dziewiątą Siostrę do szpitala. Wreszcie w myśl zastrzeżenia obj. Art. VII podanego powyżej kontraktu (»jeśli wiek lub choroba uczyni Siostrę przez 10 lat pełniącą bez przerwy obowiązki w Zakładzie, niezdolną do pracy, to może ona nadal pozostać jako emerytka« i t. d.) z końcem r. 1900, po upływie 25 lat pozostawania Sióstr Miłosierdzia w szpitalu św. Ludwika, znajdują się tamże dwie Siostry emerytki.

Rozdział zajęć dziewięciu Sióstr jest następujący:

Siostra Przełożona	1
Sióstr dozorujących chorych (na 5 oddziałach)	5
Sióstr przy gospodarstwie, kuchni, pralni . .	3
Razem	9
Sióstr emerytek	2
Ogółem	11

6. Służba niższa.

Dość licznym jest zastęp służby niższej w szpitalu św. Ludwika. Obok posługaczek na salach chorych znajduje jeszcze zajęcie służba żeńska w kuchni i pralni, a służba męzka utrzymuje porządek w trzech obszernych pawilonach szpitalnych, na podworcach i w ogrodach.

Bezpośrednio po otwarciu szpitala służba niższa składała się: z odźwiernego i jednego stróża, pięciu posługaczek na salach chorych, dwóch dziewcząt kuchennych i dwóch praczek; razem osób 11.

Z biegiem lat zwiększała się stopniowo liczba obsługi szpitalnej, a skład jej z końcem r. 1900. był następujący:

A) Służba męska:

Odźwierny	1	5
Posługacz przy ambulatoryum klinicznem . .	1	
Posługacz przy oddziale chirurgicznym . .	1	
Stróżów	2	

B) Służba żeńska:

Posługaczek na salach chorych	11	19
Dziewcząt kuchennych	3	
Praczek	4	
Szwaczka	1	

Ogółem osób 24

7. Dochody i wydatki bieżące szpitala.

Otwierając szpital, Towarzystwo nie liczyło wcale, aby stałe wydatki na pielęgnowanie i leczenie chorych, na utrzymanie personelu lekarskiego, Sióstr Miłosierdzia, służby niższej, konserwację budynków, inwentarza i t. d. mogło pokrywać z niepewnych przygodnych dochodów, płynących z dobrowolnych składek, z urządzanych na rzecz szpitala balów, koncertów i t. p. Komitet Towarzystwa podjął starania z samego początku, aby na utrzymanie szpitala zapewnić stałe dochody, jakimi dzisiaj są: opłaty ryczałtowe z funduszu krajowego za leczenie chorych dzieci, opłaty dniowe z tegoż funduszu za utrzymywanie osesków z mamkami, wynagrodzenie z funduszu naukowego za lokal oddany dla c. k. kliniki pediatrycznej. Do funduszków stałych zaliczyć także należy skromne zapomogi przyznawane z roku na rok przez gminę i Kasę Oszczędności miasta Krakowa; wreszcie odsetki od szczupłych jak dotąd zapisów poczynionych na rzecz szpitala św. Ludwika i od funduszu zapasowego, który powstał z oszczędności osiągniętych w ciągu 25 lat. Dochody z przytoczonych źródeł przy końcu pierwszego dziesięciolecia (1886) dochodziły rocznie do 32.000 koron i starczyły w zupełności na opędzanie wszystkich potrzeb szpitala. Wśród wzrastającej z każdym rokiem liczby chorych, zwiększały się stopniowo wydatki, a na ich pokrycie, mimo największej oszczędności nie starczyły dochody.

Grożące niedobory spowodowały Towarzystwo, iż w latach 1894 i 1895 nosiło się z myślą odstąpienia szpitala krajowi, co obszerniej podaliśmy powyżej (zobacz str. 50).

Podwyższenie opłaty z funduszu krajowego za leczenie chorych dzieci (w roku 1896) i wynagrodzenia z funduszu naukowego za utrzymywanie kliniki pediatrycznej (w roku 1897) wprowadziło znów równowagę w budżecie szpitalnym, który podówczas wzrósł już do 48.000 koron, a w ostatnich latach doszedł nawet do kwoty 50.000 koron.

Załączony obok projekt budżetu, ułożony na podstawie przeciętnego obliczenia z ostatnich pięciu lat, przedstawia szczegółowo wszystkie pozycje bieżących wydatków i dochodów szpitala.

Preliminarz budżetu wydatków i dochodów.

	Szczegółowo	Razem
	Koron	Koron
I. Wydatki na szpital.		
Żywienie chorych, Sióstr Miłosierdzia i służby	17.000	
Honorarya personalu lekarskiego	6.000	
Honorarya Sióstr Miłosierdzia	1.440	
Wyplata sług	3.000	
Apteka i materiały opatrunkowe	5.000	
Sprzęty i narzędzia lecznicze	1.000	
Utrzymanie budynków	5.000	
Utrzymanie bielizny i pościeli	1.200	
Utrzymanie ruchomości i sprzętów	2.000	
Opał i Oświetlenie	3.200	
Wydatki kancelaryjne	600	
Ryczałt Siostrom Miłosierdzia na kaplicę	360	
Odsetki i spłata rat pożyczki Banku krajowego	1.265	
Wydatki nadzwyczajne	800	47.865
II. Wydatki na ambulatoryum i rekonwalescentów.		
Koszta prowadzenia ambulatoryum	400	
Na opatrunki dla chorych dochodzących	500	
Na ubrania, obowiąze, przyrządy ortopedyczne dla rekonwalescentów opuszczających szpital	500	
Nadzwyczajne remuneracye dla lekarzy	600	
Koszta pogrzebów najuboższych dzieci zmarłych w szpitalu	135	2.135
Ogółem wydatki		50.000
Dochody.		
Subwencya z funduszu krajowego za leczenie dzieci od 1—12 lat (stale)	32.000	
Subwencya z funduszu krajowego za utrzymywanie osesków i mamek	11.000	
Subwencya z funduszu naukowego za utrzymywanie c. k. kliniki pediatrycznej (stale)	4.000	47.000
Zapomogi: od gminy Miasta Krakowa (z roku na rok)	1.000	
» od Kasy Oszczędności M. Krakowa (takoz)	600	
Odsetki od zapisów i funduszu zapasowego	900	
Nadzwyczajne przygodne	500	3.000
Ogółem dochody		50.000

Pokrywanie potrzeb bieżących szpitala na podstawie załączonego tutaj preliminarza budżetowego zatwierdzonego przez Komitet na rok 1900 i 1901 nie utrzyma się długo, a piszący niniejszą kronikę, wtajemniczony dokładnie w stosunki finansowe zakładu nie bez troski spogląda w niepewne dalsze losy szpitala. Zdaniem jego prawie wszystkie pozycje wydatków zwiększą się po kilku latach. Wzrastające stale ceny artykułów żywności pociągną za sobą nieuniknione podwyższenie kwot potrzebnych do ich nabycia. Budynki szpitalne wzniesione przed 25-ciu laty wymagają w celu konserwacji coraz większych wydatków. Dość wspomnieć, że dach cynkowy nad pawilonem I. jest tak zniszczony, że w niedalekim czasie musi być na nowo pokryty. Ponieść też musi wkrótce fundusz szpitalny znaczniejszy wydatek na instalację wodociągu, a następnie opłacanie należności za wodę, jeżeli jej szpital nie otrzyma bezpłatnie, z zapisu ś. p. Anny i Michała Zieleniewskich.

Służba zakładowa pobiera zasługi bardzo małe, niższe o 4—6 koron miesięcznie, jak płaca równorzędnej służby w szpitalu krajowym i na klinikach uniwersyteckich. Niestosunek ten w wynagrodzeniu sprawia, że zdolniejsza służba, poduczywszy się nieco w szpitalu św. Ludwika stara się w celu polepszenia materialnego bytu, uzyskać miejsce już to w jednej z klinik uniwersyteckich już to w szpitalu św. Łazarza. Wśród tak niekorzystnych warunków trudnem jest zadanie Zarządu szpitala św. Ludwika; zmuszonym jest on bowiem przyjmować do obsługi chorych, wprost ze wsi przybywające dziewczęta, które następnie poduczywszy się nieco, służbę opuszczają. Jeszcze więcej do życzenia pozostawia służba męska, składająca się przeważnie z niedorostków często o niezbyt wielkiej wrodzonej inteligencji. Wskutek braku odpowiednich funduszy te ujemne strony służby niższej i nadal jeszcze cierpiane być muszą.

Personal lekarski na pozór jest liczny, lecz wynagrodzenie z funduszy Towarzystwa pobiera tylko lekarz ordynujący i dwóch sekundaryuszy. Na nich też wyłącznie spada ciężar opieki lekarskiej nad całym szpitalem w miesiącach letnich, w owej porze, gdy personal kliniki pediatricznej korzysta z feryi, a inni lekarze, nie pobierający żadnego wynagrodzenia, również pragną wypocząć przez kilka tygodni. Brak sił lekarskich podczas gorącego sezonu letniego powtarzający się corocznie, wymaga koniecznie wyznaczenia w najbliższym czasie funduszu, aby przynajmniej na tę porę zapewnić dla szpitala jeszcze jednego płatnego funkcyonaryusza.

Ograniczając się do tych kilku szczegółów przychodzimy w końcu do wniosku, że w niedalekiej przyszłości jeżeli szpital św. Ludwika spełniać ma obowiązki swe bez uszczerbku dla chorych w rozmiarach dotychczasowych, to potrzebować będzie na pokrycie wydatków bieżących co najmniej o 10.000 koron więcej a więc nie 50.000, ale 60.000 koron rocznie.

Tymczasem rozglądając się w rubrykach dochodów widzimy, że nie tylko niema nadziei, aby którakolwiek z nich mogła być podwyższoną, ale co ważniejsza, że z końcem r. 1902 zabrane zostaną ze szpitala św. Ludwika dzieci karmione piersią wraz z mamkami, a z chwilą tą z rubryki dochodów ubędzie poważna kwota około 11.000 koron. Wprawdzie równocześnie z ustąpieniem osesków i mamek zmniejszą się nieco wydatki ponoszone na ich utrzymanie, lecz mimo to pozostaną po nich lokale, które musi się ogrzewać i oświetlać, pozostanie nadal ten sam personal lekarski, ta sama liczba Sióstr Miłosierdzia i służby, a pokrywanie tych niezmiennych pozycji zaciąży dotkliwie na zmniejszonych o $\frac{1}{5}$ części dochodach.

Powyższe szczegóły umyślnie podajemy tutaj w kronice z tego powodu, że wiele osób przychylnych nawet naszemu Towarzystwu, nie znających jednak dokładnie istotnego stanu rzeczy, rozpowszechnia wiadomości, że świetne są stosunki majątkowe szpitala św. Ludwika, wskutek czego nie potrzebuje on nadal pomocy i wsparcia ze strony ogółu. Tymczasem, zdaniem naszym, pozostawienie szpitala św. Ludwika przy dochodach dotychczasowych ograniczających się przeważnie do subwencji, spowodować musi niezawodnie w krótkim czasie znaczniejsze niedobory, a za nimi podupadanie tej przez lat dwadzieścia pięć normalnie rozwijającej się instytucji.

Nie tracimy jednak nadziei, że w społeczeństwie naszym i nadal znajdują się osoby szlachetne i z poświęceniem, które zapisami, ofiarami pieniężnymi, wreszcie skuteczną pracą, w zakresie rozlicznych agend Towarzystwa, przyczynić się będą do utrzymania i dalszego rozwoju dziś niezbędnego dla kraju i miasta naszego, krakowskiego szpitala dla dzieci.

Z liczby **20.924** dzieci w wieku od 1 do 12 lat przyjętych do szpitala na oddział. I. do IV. było:

A) Co do płci:

B) Co do wieku:

W roku	Chłopców	Dziewcząt	Razem	W roku	Do 1 rok. życia	Od 1—3 r. życia	Od 4—7 r. życia	Od 8—12 r. życia
1876	146	145	291	1876	4	128	73	86
1877	324	303	627	1877	21	227	192	187
1878	304	262	566	1878	36	149	191	190
1879	276	251	527	1879	53	132	182	160
1880	351	342	693	1880	65	180	258	190
1881	414	352	766	1881	8	220	251	237
1882	297	287	584	1882	42	201	178	163
1883	416	354	770	1883	95	267	227	181
1884	450	430	880	1884	83	229	299	269
1885	470	480	950	1885	89	308	306	247
1886	369	353	722	1886	52	234	215	221
1887	382	383	765	1887	42	260	254	209
1888	392	369	761	1888	7	283	269	202
1889	399	374	773	1889	31	298	286	158
1890	558	514	1.072	1890	49	430	385	208
1891	578	513	1.901	1891	59	414	375	243
1892	535	480	1.015	1892	44	320	352	299
1893	487	484	971	1893	1	295	337	323
1894	487	464	951	1894	*	327	375	249
1895	551	446	997	1895	—	337	390	270
1896	603	479	1.082	1896	—	393	427	262
1897	497	413	910	1897	—	322	318	270
1898	598	484	1.082	1898	—	371	363	348
1899	625	502	1.127	1899	—	355	422	350
1900	531	420	951	1900	—	273	366	312
Razem	11.040	9.884	20.924	Razem	846	6.953	7.291	5.834
	52.76%	47.24%			4.0%	33.2%	34.9%	27.9%
				= 20.924.				

* Dzieci chore w pierwszym roku życia odstawione już od piersi były do roku 1893 przyjmowane do szpitala na mocy osobnego rozporządzenia Wys. Wydziału Krajowego z 2 marca 1877 L. 4.805 (zobacz str. 45). Od r. 1894 przyjmowane są one na oddział V i zaciągane do wykazów wraz z oseskami.

C) Co do miejsca urodzenia:*				D) Co do wyznania:		
W roku	Z miasta Krakowa	Zamiejscowych	Niewiadomego pochodzenia	W roku	Dzieci chrześcijańs.	Dzieci izraelskich
1876	185	79	27	1876	281	10
1877	388	212	27	1877	575	52
1878	366	187	13	1878	520	46
1879	303	213	11	1879	469	58
1880	383	297	13	1880	634	59
1881	457	303	6	1881	672	94
1882	380	196	8	1882	530	54
1883	441	301	28	1883	699	71
1884	494	353	33	1884	797	83
1885	524	411	15	1885	856	94
1886	303	419	—	1886	649	73
1887	394	371	—	1887	646	119
1888	342	419	—	1888	638	123
1889	259	514	—	1889	621	152
1890	397	675	—	1890	876	196
1891	434	657	—	1891	894	197
1892	287	728	—	1892	901	114
1893	340	631	—	1893	802	169
1894	365	526	—	1894	810	141
1895	321	676	—	1895	844	153
1896	350	732	—	1896	917	165
1897	343	567	—	1897	763	147
1898	321	761	—	1898	955	127
1899	386	741	—	1899	972	155
1900	299	612	—	1900	845	106
Razem	9.062	11.681	181	Razem	18.166	2.758
	43·3%	55·8%	0·9%		86·8%	13·2%
= 20.924.				= 20.924.		

* W okresie 25 lat liczba dzieci krakowskich utrzymywała się stale między 300 a 400 rocznie; natomiast znacznie zwiększał się zastęp dzieci zamiejscowych, których ilość przewyższyła w ostatnich latach w dwójnasób liczbę dzieci miejscowych. Przyczyn tego szukać należy w tłumnym zgłaszaniu się chorych zamiejscowych z błonicą i dławcem (zwłaszcza w ostatnich latach po wprowadzeniu intubacji i leczenia surowicą), jak również w znaczniejszej ilości chorych z wrodzonymi wadami lub chorobami kości i stawów, którzy często z odległych stron przybywają, aby poddać się operacji i następowemu leczeniu chirurgicznemu.

E) Wyniki leczenia:

R O K	Było z począt- kiem roku		Wyszło uleczonych		Wyszło z polepszeniem i nieuleczonych		Zmarło		Pozostało z końcem roku	
	chłop- ców	dziew- cząt	chłop- ców	dziew- cząt	chłop- ców	dziew- cząt	chłop- ców	dziew- cząt	chłop- ców	dziew- cząt
1876	—	—	73	81	13	10	31	26	29	28
1877	29	28	201	199	33	20	88	90	31	22
1878	31	22	234	176	18	27	63	52	20	29
1879	20	29	151	119	51	50	59	82	35	29
1880	35	29	186	165	55	55	112	129	33	22
1881	33	22	232	186	56	60	133	97	26	31
1882	26	31	173	177	57	47	66	64	27	30
1883	27	30	219	200	64	51	124	97	36	36
1884	36	36	270	232	83	72	113	124	20	38
1885	20	38	261	266	71	69	125	141	34	41
1886	34	41	257	241	51	50	58	76	35	29
1887	35	29	243	258	59	40	87	82	28	32
1888	28	32	254	221	47	38	89	107	30	35
1889	30	35	273	266	34	28	92	81	30	34
1890	30	34	350	367	39	20	166	135	33	26
1891	33	26	351	313	68	57	160	140	32	29
1892	32	29	319	308	62	58	156	109	30	34
1893	30	34	310	294	61	60	135	143	22	27
1894	22	27	249	263	67	55	156	145	37	28
1895	37	28	398	282	56	61	100	95	34	36
1896	34	36	386	316	43	22	158	121	50	39
1897	50	39	385	303	31	23	89	94	42	32
1898	42	32	467	368	20	21	112	101	41	26
1899	41	26	450	376	51	31	120	98	45	23
1900	45	23	425	313	26	30	91	66	34	34
Razem	—	—	7.117	6.290	1.216	1.055	2.683	2.495	34	34
= 20.924			13.407		2.271		5.178		68	
			64·1%		10·9%		24·7%		0·3%	

Procent śmiertelności 24·7%, który w tej samej wysokości znajdujemy w wykazach wielu zagranicznych szpitali dla dzieci, powstał przeważnie wskutek licznych zgonów dzieci nawiedzo-

nych chorobami zakaźnymi, oddawanych przez rodziców zwykle w późniejszych okresach z niebezpiecznymi powikłaniami, często-kroć w stanie beznadziejnym w ostatnich godzinach życia. Również liczne przypadki ogólnej gruźlicy, szerzącej się w zastraszający sposób między dziećmi naszej uboższej ludności, przyczyniły się w znacznej części do niekorzystnych odsetków śmiertelności.

Po wprowadzeniu w szpitalu św. Ludwika leczenia błonicy swoistą surowicą (r. 1894) śmiertelność w przebiegu tej choroby zmniejszyła się nadzwyczajnie; wywarło to również wpływ korzystny na ogólną śmiertelność w zakładzie. Gdy zbiorowo w okresie 25 lat dochodziła ona, jak to powyższa tablica wskazuje do **24·7%** to zmniejszała się ona stopniowo w roku 1896 do 23·3% — w 1897 do 18·3% — w 1898 do 18·4% — w 1899 do 18·2% — a w 1900 do 15·4%. Ogółem w ostatnim pięcioleciu odsetek śmiertelności wynosił **18·7%**.

W roku 1898 na mocy osobnej ugody zawartej z Wysokim Wydziałem krajowym (zobacz str. 54—56) — podjęto się Towarzystwo pielęgnowania i leczenia dzieci nowonarodzonych i osesków, urządzać dla tej kategorii osobny oddział (piąty) w szpitalu, i zaprowadzając osobne wykazy. Na oddziale tym obok dzieci chorych w pierwszym roku życia leczenia potrzebujących, znajdują się także oseski zdrowe niewiast karmiących, a od czasu do czasu także zdrowe noworodki nie mające rodziców czyli podrzutki, które Zarząd szpitala św. Łazarza oddaje na chwilowy pobyt a względnie na tak długo, dopokąd dziecięcia takiego nie odbierze gmina do której przynależy — lub nie znajdzie się dla niego odpowiedniego stałego pomieszczenia i opieki.

Wogóle, jak to wskazuje (na str. 82 umieszczony) skorowidz ruchu chorych, przesłał Zarząd szpitala św. Łazarza na oddział V naszego szpitala w ciągu lat 12, to jest od r. 1889 do 1900 dzieci w pierwszym roku życia 3.286.

W liczbie tej było dzieci chorych 2.749, zdrowych 537, jak to uwidocznione jest w załączonym szczegółowym wykazie.

Rok	Dzieci chore	Dzieci zdrowe	Razem
1889	157	63	220
1890	181	77	258
1891	189	60	249
1892	178	59	237
1893	209	40	249
1894	222	51	273
1895	258	35	293
1896	247	45	292
1897	287	33	320
1898	283	23	306
1899	306	28	334
1900	232	23	255
Razem	2.749	537	3.286

Z liczby 2.749 dzieci chorych w pierwszym roku życia było:

A) Co do miejsca pobytu:

B) Co do wyznania:

Rok	Miejscowych	Zamiejscowych	Rok	Chrześcían	Izraelitów
1889	90	67	1889	150	7
1890	112	69	1890	177	4
1891	116	73	1891	176	13
1892	99	79	1892	168	10
1893	113	96	1893	199	10
1894	127	95	1894	207	15
1895	125	133	1895	249	9
1896	104	143	1896	231	16
1897	125	162	1897	262	25
1898	120	163	1898	274	9
1899	116	190	1899	291	15
1900	92	140	1900	214	18
Razem	<u>1.339</u> 48.7%	<u>1.410</u> 51.3%	2.749 =	<u>2.598</u> 94.5%	<u>151</u> 5.5%

C) Wyniki leczenia:

R O K	Było:		Wyszło uleczonych		Wyszło z polepszeniem		Zmarło		Pozostało	
	chłop-ców	dziew-cząt	chłop-ców	dziew-cząt	chłop-ców	dziew-cząt	chłop-ców	dziew-cząt	chłop-ców	dziew-cząt
1889	79	78	36	36	2	1	39	36	—	—
1890	87	94	54	42	1	6	26	48	—	—
1891	116	73	64	48	7	4	44	21	—	—
1892	94	84	45	42	8	4	46	36	—	—
1893	97	112	44	58	3	6	49	49	—	—
1894	100	122	49	70	4	5	41	48	—	—
1895	139	119	82	73	10	4	48	39	—	—
1896	133	114	82	73	9	7	44	34	—	—
1897	145	142	94	92	7	7	39	44	—	—
1898	160	123	105	68	12	6	49	48	—	—
1899	166	140	91	83	6	7	66	51	—	—
1900	140	92	82	48	9	6	45	37	13	7
	1.456	1.293	828	733	78	63	536	491	13	7
	2.749 =		1.561		141		1.027		20	
			56·8%		5·1%		37·3%		0·8%	

Zbiorowo wyniki leczenia u chorych pozostających stale na wszystkich pięciu oddziałach szpital. przedstawia załączona tablica:

Dzieci chorych w wieku:	Było		Wyszło uleczonych		Wyszło z polepszeniem		Zmarło		Pozostało	
	chłop-ców	dziew-cząt	chłop-ców	dziew-cząt	chłop-ców	dziew-cząt	chłop-ców	dziew-cząt	chłop-ców	dziew-cząt
Od 1—12 lat na oddział. I—IV.	11.040	9.884	7.117	6.290	1.216	1.055	2.683	2.495	34	34
W pierwszym r. życia na oddz. V.	1.456	1.293	828	733	78	63	536	491	13	7
	12.496	11.177	7.945	7.023	1.294	1.118	3.219	2.986	47	41
	23.673 *		14.968		2.412		6.205		88	
			63·2%		10·2%		26·2%		0·6%	

W sprawozdaniach szpitalnych ogłaszanych corocznie w języku polskim i niemieckim są na tem miejscu umieszczane szczegółowe wykazy chorób, co w kronice niniejszej pomijamy, ograniczając się tylko do tablicy szczegółowej leczonych w ciągu 25 lat chorób zakaźnych.

*) Wykazem niniejszym nie są objęte, zostające na oddziale V. dzieci mamek zdrowe, karmione piersią w liczbie 537, które doliczając do 23.673 chorych okaże się, iż ogółem pielęgnowanych było w szpitalu dzieci 24.210 jako już powyżej jest uwidocznione w skorowidzu na str. 82.

Wykaz chorób zakaźnych.

Rok	Diphtheria et laryngitis diph.	Scarlatina	Morbilli	Variola	Pertussis	Typhus abdominalis	Typhus exanthematicus	Typhus recurrens	Dysenteria	Meningitis cerebrospinalis	Razem	Liczba wszystkich chorych przyję- tych w roku	Stosunek procentowy
1877	—	22	70	81	3	4	—	—	12	—	192	627	30.6
1878	6	6	11	7	21	5	—	29	—	—	85	566	15.0
1879	25	11	—	29	6	3	—	2	1	—	77	527	14.2
1880	34	59	2	71	26	16	—	—	16	—	224	693	32.3
1881	34	39	115	68	26	51	—	—	13	—	346	766	45.1
1882	17	12	10	42	13	10	22	—	3	—	129	584	22.0
1883	25	77	38	42	12	10	1	—	5	—	210	770	27.0
1884	15	80	50	98	20	13	2	—	3	—	181	880	20.5
1885	18	54	123	3	35	5	—	—	1	—	239	950	25.1
1886	34	40	22	—	3	8	—	—	1	—	108	722	14.9
1887	77	37	1	3	14	15	—	—	20	—	167	765	23.2
1888	104	34	126	1	3	12	—	—	1	—	281	761	38.2
1889	160	23	24	1	9	10	—	—	1	—	228	773	30.8
1890	261	67	96	—	20	10	—	—	4	—	462	1072	44.8
1891	223	52	91	—	14	19	—	—	—	—	406	1091	37.0
1892	201	83	64	2	2	32	2	—	7	—	407	1015	40.0
1893	167	120	76	—	11	18	—	—	10	36	448	971	46.1
1894	166	61	18	—	14	11	—	—	5	39	319	951	33.5
1895	253	69	8	—	9	22	—	—	6	8	377	997	36.8
1896	204	110	108	—	11	6	—	—	4	2	448	1082	41.4
1897	236	97	2	—	6	24	2	—	5	3	380	910	41.7
1898	244	130	22	2	3	12	—	—	3	—	424	1082	39.2
1899	290	82	94	—	13	16	—	—	4	—	502	1127	44.5
1900	199	72	—	1	1	33	—	—	12	3	324	951	34.0
Razem	2.993	1.437	1.177	451	295	365	29	31	137	91	6.964	20.633	33.2

W przedłożonym wykazie widzimy, iż $\frac{1}{3}$ część chorych oddawaną była do szpitala z chorobami zakaźnymi, a głównie z błonicą i skarlatyną; dla nich też od r. 1889 urządzone są odrębne oddziały (każdy z liczbą 12 łóżek) i do pielęgnowania przydzielony został osobny sekundaryusz.

W okresie lat 25 z których podajemy kronikę szpitala św. Ludwika, w dziedzinie nauk przyrodniczych i lekarskich poczynione zostały wielkiej doniosłości odkrycia, rzucające światło na powstawanie i przyczyny chorób zakaźnych, wskazujące nowe drogi do skuteczniejszego jak dotąd ich zwalczania i leczenia.

Lecz nowsze sposoby leczenia, zalecane na podstawie doświadczeń dokonywanych na zwierzętach w pracowniach zakładów teoretycznych, wymagały w celu stwierdzenia ich wartości i skuteczności, zastosowania w szpitalach i klinikach u ludzi dotkniętych temi chorobami. Prace podjęte w tym kierunku przez lekarzy w szpitalu św. Ludwika (zwłaszcza co do nowoczesnych metod leczenia błonicy i dławca błonicowego) wybitne zajęły stanowisko, gdyż jak to widzimy z załączonych wykazów liczne zastępy chorych z błonicą i dławcem otwierały drogę, a zarazem nakładały obowiązek sumiennego i oględnego prowadzenia doświadczeń na tem polu.

Gdy amerykański lekarz *O' Dwyer* podał nowy przyrząd do intubacji krtani, a prof. *Thiersch* na 17 kongresie chirurgów niemieckich (w r. 1888) przyrząd ten opisując zachęcał do stosowania go zamiast tracheotomii w przebiegu dławca, rozpoczęliśmy w szpitalu św. Ludwika z końcem r. 1890 intubowanie krtani przyrządami *O' Dwyer'a* i od owej pory do końca r. 1900 dokonaną została operacja tu u 926 dzieci w ciężkich życiu zagrażających przypadkach, dławca błonicowego.

W r. 1894, gdy *Dr Roux* na zjeździe higienicznym w Peszcie, a wkrótce po nim *Behring* na kongresie lekarskim w Wiedniu, okazywali po raz pierwszy przez nich przyrządzane surowice, zalecając je jako środek swoisty skuteczny przeciw błonicy; — niezwłocznie, gdyż już dnia 30 października tegoż roku w szpitalu św. Ludwika zastrzyknięto podskórnie po raz pierwszy surowicę u dziecięcia nawiedzonego ciężką błonicą. Od owego czasu do końca r. 1900 było w szpitalu naszym leczonych surowicą przeciwbłoniczą dzieci 1.426.

Otrzymane wyniki tak z dokonywanych intubacji jak i robionych zastrzykiwań surowicy przeciwbłoniczej, przedstawiają obok załączone tablice:

Wykaz szczegółowy wyników leczenia błonicy i dławca błonicowego.

Okres I. (lat 17) przed stosowaniem surowicy przeciwbłoniczej.

Rok	Błonica		Dławiec błoni- cowy		Ogółem		Wyniki dokonanych operacji w przebiegu dławca										
							Tylko tracheotomie	Tracheo- tomie		Intu- bacje		Intubacje i następ. tra- cheotomie		Ogółem			
	Było	Zmarło	Było	Zmarło	Było	Zmarło		Opero- wanych	Zmarło	Opero- wanych	Zmarło	Opero- wanych	Zmarło	Opero- wanych	Zmarło		
1878	4	2	2	2	6	4	Tylko tracheotomie	—	—	—	—	—	—	—	—		
1879	21	11	4	2	25	13		4	3	—	—	—	—	4	3		
1880	25	12	9	6	34	18		7	4	—	—	—	—	7	4		
1881	25	12	9	7	34	19		9	7	—	—	—	—	9	7		
1882	9	3	8	6	17	9		7	5	—	—	—	—	7	5		
1883	15	6	10	5	25	11		11	6	—	—	—	—	11	6		
1884	3	2	12	6	15	8		14	6	—	—	—	—	14	6		
1885	3	1	15	10	18	11		14	10	—	—	—	—	14	10		
1886	14	12	20	7	34	19		17	8	—	—	—	—	17	8		
1887	26	6	51	26	77	32		37	23	—	—	—	—	37	23		
1888	24	12	80	45	104	57	62	45	—	—	—	—	62	45			
1889	43	16	117	51	160	67	94	54	—	—	—	—	94	54			
1890	92	29	169	87	261	116	118	73	—	—	—	—	118	73			
Razem								394	244					394	244		
																61.9%	
1891	50	25	173	89	223	114	Tracheotomie i Intubacje	59	46	46	13	33	30	138	89		
1892	66	32	135	74	201	106		45	31	50	26	17	16	112	73		
1893	62	38	105	57	167	95		29	23	50	19	16	15	95	57		
1894	49	29	117	65	166	94		13	6	87	48	12	11	112	65		
Razem	531	248	1.036	545	1.567	793			446	106	233	106	78	72	457	284	
		46.8%		52.8%		50%				72.6%		45.4%		92.3%		62.1%	

Okres II. (lat 6) przy stosowaniu surowicy przeciwbłoniczej.

1895	127	17	126	40	253	57	Tylko Intubacje	—	—	124	38	2	2	126	40
1896	107	7	97	37	204	44		—	—	94	35	3	2	97	37
1897	126	10	110	42	236	52		—	—	109	41	1	1	110	42
1898	144	13	100	41	244	54		—	—	99	40	1	1	100	41
1899	133	7	157	50	290	57		—	—	157	50	—	—	157	50
1900	92	13	107	17	199	30		—	—	107	17	—	—	107	17
Razem	729	67	697	227	1.426	294		—	—	690	221	7	6	697	227
		9.1%		32.6%		20.6%				32%		85.7%		32.6%	

Na pierwszej tablicy umieszczone są wyniki z okresu lat 17 przed wprowadzeniem surowicy; na drugiej przypadki z ostatnich lat 6 przy stosowaniu tejże. Z porównania wykazów objętych obu tablicami okazuje się, iż w okresie pierwszym, gdy nieznaną jeszcze była surowica przeciwbłonicza, w szpitalu naszym umierało:

ogółem z błonicy i dławca	50.0%
z błonicy samoistnej	46.8%
z dławca błonicowego	52.8%

W okresie drugim przy stosowaniu surowicy przeciwbłoniczej śmiertelność obniżyła się, wynosiła bowiem:

w błonicy i dławcu ogółem	20.6%
w błonicy samoistnej	9.1%
w dławcu błonicowym	32.6%

Otrzymane korzystne wyniki przy stosowaniu nowo zalecanych środków w błonicy i dławcu, nie tylko uratowały życie setkom dzieci, szukającym pomocy w naszym szpitalu, ale zachęciły wielu lekarzy, tak miejscowych, jak i przybywających z poza granic kraju do przyjmowania posad praktykantów lub hospitantów (zobacz str. 69—73), aby w czasie kilkumiesięcznego pobytu w szpitalu wprawiać się w intubowaniu krtani i przekonać się o skuteczności surowicy przeciwbłoniczej.

Również doświadczenia nasze z nowymi sposobami leczenia błonicy i dławca, przeprowadzane w wielkiej liczbie przypadków, zwróciły na się uwagę niemieckich pediatrów, tymże samym zajmujących się przedmiotem.

Prof. *Ranke* w Monachium*), przedkładając po raz pierwszy referat o intubowaniu krtani na zjeździe niemieckich pediatrów w Halli w pracy swej korzystał z naszych spostrzeżeń. Również w ostatnich czasach *Dr Siegert* z Strassburga**) w obszernej rozprawie: »O wpływie surowicy na błonicę« nie pominął obfitego materiału szpitala św. Ludwika, gdyż w liczbie przytoczonych przezeń 37.000 dzieci operowanych w dławcu błonicowym mieści się naszych 1.017.

*) »Intubation und Tracheotomie im Jahre 1890/91« H. v. Ranke München. Verhandlungen der neunten Versammlung der Gesellschaft für Kinderheilkunde in Haale a. S. 1891, nadmienia: »Die Intubationsresultate wurden vorwiegend von folgenden Herren zur Sammelforschung eingesendet: Prof. Dr. Ganghofner — Prag, (Kaiser Franz-Joseph-Kinderspital), Prof. Dr. Jakukowski — Krakau, (St. Ludwig-Kinderspital), Dr. v. Muralt — Zürich, (Zürcher-Kinderspital), Dr. Unterholzner — Wien, (Leopoldstädter-Kinderspital), Prof. Dr. Ranke — München, (K. Universitäts-Kinderklinik)«.

**) »Vier Jahre vor und nach der Einführung der Serumbehandlung der Diphtherie (auf Grund von 37.000 operirten Fällen von Larynxdiphtherie im Kindesalter)«. Dr. F. Siegert. — Jahrbuch für Kinderheilkunde 1900, T. 52., poszyt 1.

9. Sprawozdanie Zarządu.

W celu uzupełnienia i wyjaśnienia wewnętrznych stosunków szpitalnych, podajemy tabelaryczny wykaz każdorocznej liczby chorych, ilość dni pobytu w leczeniu i kwoty pieniężne wydane na ich utrzymanie. Podajemy również na podstawie tych liczb opierające się średnie ilości dni pobytu każdego chorego w szpitalu i koszt jednodniowy jego utrzymania.

W tablicy tej w rubryce 1. każdoroczna ogólna liczba chorych jest wyższą jak w skorowidzu umieszczonym powyżej na str. 82, co tem się tłumaczy, iż przy obliczaniu administracyjnem do ogólnej liczby chorych w ciągu roku przyjętych dolicza się i tych, którzy z poprzedniego roku z dniem 1 stycznia jeszcze w leczeniu pozostali.

Rok	1.	2.	3.	4.		5.	
	Ogólna liczba chorych	Ilość dni leczenia	Średni czas leczenia	Koszta utrzymania		Wydatek dzienny na chorego	
				Kor.	hal.	Kor.	hal.
1876	291	9.786	33.5	12.909	06	1	32
1877	684	22.098	32.2	22.489	98	1	02
1878	619	21.437	34.6	24.643	82	1	15
1879	576	20.684	35.9	26.517	74	1	28
1880	757	20.442	27.1	25.508	86	1	25
1881	821	21.029	25.6	26.063	72	1	24
1882	641	21.652	33.7	26.430	76	1	23
1883	827	25.555	30.9	29.462	64	1	16
1884	952	26.359	27.6	30.539	38	1	16
1885	1008	26.374	26.2	30.204	30	1	14
1886	797	24.655	30.9	28.589	08	1	24
1887	829	25.165	30.3	28.403	88	1	13
1888	811	24.763	30.1	30.076	74	1	21
1889	1058	28.367	26.8	32.680	50	1	15
1890	1394	31.673	22.7	37.041	02	1	16
1891	1419	34.020	23.9	37.302	74	1	09
1892	1332	35.992	27.0	38.963	40	1	08
1893	1303	34.369	26.3	35.817	54	1	04
1894	1289	33.913	27.0	36.879	76	1	09
1895	1379	37.171	26.6	38.820	86	1	05
1896	1469	37.458	25.5	38.436	28	1	02
1897	1339	41.109	30.7	44.966	16	1	09
1898	1493	39.990	26.7	45.349	20	1	14
1899	1549	38.571	24.7	44.478	16	1	15
1900	1299	38.027	29.2	45.685	80	1	20
		720.659		818.261	38		

Z rubryki 2. okazuje się, iż liczba dni leczenia od otwarcia szpitala (względnie od r. 1877) do dnia dzisiejszego wzrosła w dwójnasób; w tym samym też stosunku, jak rubryka 4 wskazuje zwiększyły się w dwójnasób koszty utrzymywania chorych.

Każdy chorego (rubryka 3.) przebywał w szpitalu od 22 do 35 dni. Przyznać musimy, że ten średni czas leczenia w porównaniu z innymi szpitalami dla dzieci w Austrii jest stosunkowo za długi; składało się na to jednak kilka, od Dyrekcyi niezależnych czynników. Przedewszystkiem zgłasza się do naszego szpitala znacznie więcej niż gdzieindziej dzieci z chorobami przewłocznymi, rozwijającymi się na tle skrofalicznem, które pozostają w leczeniu przez kilka miesięcy i dłużej. Następnie na oddziale chirurgicznym po dokonywanych operacyach, w chorobach stawów i kości zwykle następne leczenie trwa dłużej, przeciągając się niekiedy do kilku miesięcy. Wreszcie w porze zimowej ubożsi rodzice niechętnie dzieci wyleczone ze szpitala odbierają, wymawiając się najczęściej brakiem odzieży i obuwia.

Pragnąc o ile można nieprawidłowości te usunąć, dążąc ku temu, aby w szpitalu naszym zapanowały normalne stosunki, aby z jednej strony nie miał on charakteru schroniska dla dzieci skrofalicznych dotkniętych kalectwami, z drugiej strony nie służył za chwilowy przytułek w porze zimowej, Towarzystwo poczyniło w tym kierunku następujące zarządzenia:

Dla liczego zastępu dzieci skrofalicznych, gromadzącego się stale w szpitalu św. Ludwika i obciążającego jego budżet, założyło Towarzystwo osobną kolonię w Rabce, której opis poniżej szczegółowo podajemy.

Celem niesienia pomocy ubogim rodzicom, zmuszonym odbierać dzieci wyleczone ze szpitala w porze zimowej bez odpowiedniej odzieży; zawiązane przed kilku laty Grono Dam Opiekunek stara się corocznie o zebranie funduszków na potrzeby rekonwalescentów. Z funduszków tych zakupuje się odzież, obuwie, a wreszcie dla dzieci wychodzących z oddziału chirurgicznego odpowiednie, częstokroć dość kosztowne przyrządy, których rodzice sprawićby nie mogli. Tymi zarządzeniami stara się Towarzystwo z jednej strony jeszcze poza szpitalem nieść pomoc ubogim chorym dzieciom; z drugiej strony ułatwiać zadanie szpitala, aby chorzy w nim pozostawali tylko przez normalny okres czasu, do leczenia potrzebny.

O ile w szpitalu naszym chorzy przebywali nieco dłużej z powodów powyżej podanych, to znów koszty (rubryk 4—5) utrzymania były o wiele niższe jak w innych równorzędnych szpitalach państwa

austryackiego. Wahały one w ciągu ubiegłych 25 lat od 1·02 kor. do 1·29 kor. Cyfrą tą objęte są nietylko istotne wydatki na samych chorych, ich żywienie, lekarstwa itd., ale ogółem wszystkie wydatki do których należą: pensye 3 lekarzy, utrzymanie całkowite 12 Sióstr Miłosierdzia, zasługi i żywienie licznej służby szpitalnej obojga płci (osób 24) żywienie mamek (około 12) na oddziale V, utrzymywanie w dobrym stanie budynków i inwentarza, a wreszcie pokrywanie kosztów prowadzenia ambulatoryum dla chorych dochodzących.

Celem wykazania różnicy w stosunkach administracyjnych, zachodzących między naszym, a innymi szpitalami dziecięcymi w Austrii, dołączymy wykaz tabelaryczny przez nas sporządzony na podstawie sprawozdania z r. 1897, ogłoszonego drukiem przez Dra Eisenschitz'a*).

Rok 1897.

Nazwa szpitala	1.	2.	3.	4.	
	Liczba chorych	Ilość dni leczenia	Średni czas leczenia	Wydatek dzienny na chorego	
				Kor.	hal.
Wiedeń					
Szpital św. Anny . .	1.560	32.483	—	2	60
Szpital św. Józefa . .	965	19.632	20·3	2	64
Szpital na Leopoldstadt	1.067	—	19·03	2	40
Szpital Arcyks. Rudolfa	704	14.860	—	2	80
Carolinen Kinderspital	665	10.142	—	2	18
Praga					
Szpital Cesarza Franciszka Józefa	1.432	24.457	—	2	58
Klinika Wydziału lekarskiego czeskiego . .	464	10.354	—	2	04
Grac					
Szpital św. Anny . .	946	—	19·1	2	10
Kraków					
Szpital św. Ludwika .	1.339	41.109	30·7	1	09

* Jahrbuch für Kinderheilkunde N. F. Band XLIX, (pg. 341—348) »Bericht der Kinderspitäler über das Jahr 1897« von Dr Eisenschitz in Wien.

10. Wpływ szpitala św. Ludwika na stosunki dydaktyczne i naukowe w zakresie pediatrii.

W wielkiej liczbie gromadzące się w szpitalu św. Ludwika dzieci z rozmaitemi chorobami, nastęrczają lekarzom sposobność dokładniejszego zapoznawania się z chorobami dziecięcego wieku; wielu też lekarzy po ukończeniu studyów, zgłaszało się na praktykę do szpitalu św. Ludwika.

W ciągu lat 25 zajmowało: posady Sekundaryuszów lekarzy 20, Praktykantów szpitalnych prywatnych 29,

Praktykantów przydzielonych przez Dyrekcyę szpitala św. Łazarza 25,

Hospitantów, (wśród tych wielu lekarzy zagranicznych) 59.

Każdy z sekundaryuszy, spełniając obowiązki od 2 do 4 lat opuszcza szpital jako lekarz wszechstronnie z chorobami dzieci obznajomiony. Praktykanci i hospitanci uczęszczając do szpitala przez kilka miesięcy, mają sposobność do bliższego obznajomienia się z metodami obserwowania, badania i leczenia chorych dzieci.

Równocześnie z otwarciem szpitala św. Ludwika znalazła w nim pomieszczenie c. k. klinika pediatryczna, na której pod kierunkiem Profesora, pracują naukowo przez Wydział lekarski mianowani asystenci kształcąc się na pediatrów specjalistów. W okresie czasu przez nas opisywanym, było przy klinice pediatrycznej siedmiu asystentów.

Wreszcie Ministerstwo Oświecenia reskryptem z dnia 16 grudnia 1895, L. 29.324 przyzwoliło na przyjmowanie i mianowanie jednego, a w miarę potrzeby nawet dwóch bezpłatnych elewów przy klinice pediatrycznej. Od roku 1896 praktykowało na klinice pediatrycznej w charakterze elewów pięciu lekarzy.

Profesor pediatrii miewa wykłady na klinice po 5 godzin tygodniowo w każdym półroczu. Obok tego w miarę zgłaszania się słuchaczy miewał zwykle w półroczu letniem kursa teoretyczno-praktyczne szczepienia ospy dla kandydatów przystępujących do egzaminu fizykackiego, które od r. 1897 objął Docent Dr Jan Raczyński.

Załączona tablica wykazuje frekwencyę uczniów w ciągu ubiegłych 25 lat.

Rok szkolny	Klinika pediatryczna				Kursy szczepienia ospy	
	Półrocze zimowe		Półrocze letnie		Półrocze letnie	
	Uczniowie				Uczniowie	
	zwyczajni	nad- zwyczajni	zwyczajni	nad- zwyczajni	zwyczajni	nad- zwyczajni
1875/6	—	—	14	2	—	—
1876/7	19	—	19	—	24	—
1877/8	19	2	21	1	—	—
1878/9	21	—	15	—	—	—
1879/80	25	—	28	—	41	3
1880/1	27	—	21	—	—	—
1881/2	25	1	36	2	—	—
1882/3	22	—	30	—	—	—
1883/4	36	—	41	—	53	4
1884/5	38	—	35	—	—	—
1885/6	40	—	—	—	—	—
1886/7	5	3	13	—	—	—
1887/8	26	1	18	—	—	—
1888/9	41	1	9	1	2	20
1889/90	52	—	9	—	14	5
1890/1	—	—	54	1	12	18
1891/2	11	6	21	1	7	12
1892/3	23	7	40	1	6	4
1893/4	25	6	27	—	11	9
1894/5	30	1	27	1	4	15
1895/6	21	7	24	1	10	19
1896/7	29	10	29	—	—	—
1897/8	16	3	27	—	—	—
1898/9	8	5	18	2	—	—
1899/900	7	—	11	—	—	—
Razem	566	53	587	13	184	109

Ponieważ klinika pediatria istniała jeszcze przed otwarciem szpitala św. Ludwika, przeto na tem miejscu, przekraczając nieco ramy sprawozdania, dołączamy tabelaryczny wykaz uczniów uczęszczających na wykłady Prof. Jakubowskiego, przed przeniesieniem jej do szpitala św. Ludwika.

Okres czasu	Wykłady kliniczne		Kursy szczepienia ospy	
	Uczniów		Uczniów	
	zwyczaj- nych	nadzwyczajnych	zwyczaj- nych	nadzwyczajnych
Okres I. Wykłady: Docent Jakubowski w prywatnej poliklinice od I. półrocza r. sz. 1864/5 do I. półrocza r. sz. 1873/4	301	1	42	—
Okres II. Wykłady: Prof. Jakubowski na c. k. klinice pediatrycznej w szpitalu św. Łazarza od II. półrocza r. sz. 1873/4 do I. półrocza r. sz. 1875/6	132	3	88	—
Okres III. Wykłady: Prof. Jakubowski na c. k. klinice pediatrycznej w szpitalu św. Ludwika od II. półrocza r. sz. 1875/6 do II. półrocza r. sz. 1899/900	1153	66	184	109
Razem	1586	70	314	109
Ogółem uczęszczających na wykłady	1656		423	
	2.079			

Obok Profesora, korzystają z obfitego materiału szpitalnego na mocy przyzwolenia ze strony Dyrektora i miewają wykłady z zakresu pediatrii:

1. Docent Dr Jan Raczyński od r. 1896/7 z zakresu chorób dzieci na obfitym materiale gromadzącym się w ambulatorium kliniki pediatricznej, jakoteż kursa teoretyczno-praktyczne szczepienia ospy dla kandydatów przystępujących do egzaminu fizykalnego.

2. Docent Dr Aleksander Bossowski od r. 1897/8 wykłady na prowadzonym przez niego oddziale chirurgicznym z zakresu chirurgii pediatricznej.

Wielu lekarzy, pełniąc obowiązki w Szpitalu, na podstawie spostrzeżeń poczynionych przy łóżku chorego i doświadczeń przeprowadzanych w pracowniach, ogłaszało drukiem rozprawy naukowe, których spis podajemy w porządku chronologicznym:

Profesor Dr Maciej Leon Jakubowski: »Kilka słów o badaniu dróg oddechowych u niemowląt«. (Przegląd lekarski, Nr. 25—27, 1862).

- »O niestrawności u niemowląt (Dyspepsia infantum)«. (Przegląd lekarski, Nr. 25, 26, 27, 28, 29, 31, 33, 1864).
- »Rzut oka na dzieje — piśmiennictwo i zakłady pediatryczne«. (Przegląd lekarski, Nr. 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 1865).
- »Sprawozdanie z kliniki dzieci przychodniej z r. 1865«. (Przegląd lekarski, Nr. 6, 1866).
- »Przewrotny układ wnętrzości (Situs viscerum transversus) u dziesięcioletniej dziewczyny cierpiącej gruźlicę rozpostatą«. (Przegląd lekarski, Nr. 33—35, 1866).
- »Sprawozdanie z kliniki dzieci przychodniej z r. 1866«. (Przegląd lekarski, Nr. 40, 41, 43, 1867).
- »Sprawozdanie o ruchu chorych na klinice pediatrycznej krakowskiej z r. 1874«. (Przegląd lekarski, Nr. 37, 38, 1875).
- »O zmianach kości w przebiegu krzywicy«. (Pamiętnik Zjazdu drugiego lekarzy i przyrodników polskich we Lwowie w r. 1875. — Lwów 1876, str. 364—373).
- »Szpital św. Ludwika w Krakowie«. (Dwutygodnik medycyny publicznej w Krakowie, Nr. 8—10, 1877).
- »Rys nauki o chorobach dzieci dla uczących się i lekarzy«. Dra Jana Steinera c. k. Profesora pediatrii i lekarza ordynującego w szpitalu dla dzieci praskim. — Z wydania drugiego poprawionego i pomnożonego przełożyło na język polski grono lekarzy Uniwersytetu Jagiellońskiego pod kierunkiem Dra Macieja Leona Jakubowskiego, c. k. Profesora pediatrii i Dra Józefa Oettingera, c. k. Profesora historii medycyny. — Kraków, 1877.
- »Szpital św. Ludwika dla dzieci w Krakowie, jego powstanie, rozwój i działalność dziesięcioletnia od 1876 do 1885 r.c. — Kraków, 1886.
- »Wskazówki żywienia i pielęgnowania dzieci w pierwszym roku życia«. Nakładem Towarzystwa Opieki Zdrowia w Krakowie. — Kraków, 1890.
- »Porównanie wyników leczenia dławca za pomocą tracheotomii, a intubacji krtani metodą O' Dwyer'a«. (Warszawa, Gazeta lekarska, T. XI, Nr. 35, 36, 1891).
- »O przyrządzaniu mleka krowiego jako pożywki dla dzieci z pomocą najnowszego przyrządu Prof. Soxhleta«. (Przewodnik higieniczny. Kraków, Nr. 6, 1892).
- »Sprawozdanie z doświadczeń, dokonanych z antytoxyną w przebiegu błonicy«. (Przegląd lekarski, Nr. 17, 18, 20, 21, 1895).

Profesor Dr Maciej Leon Jakubowski: »Kilka uwag w sprawie leczenia błonicy surowicą w Galicyi«. (Przegląd lekarski, Nr. 9—10, 1899).]

Taż praca streszczona w języku niemieckim (w Wiener klinische Rundschau, 1899).

- »Pogląd na rozwój nauki o chorobach dzieci, obok innych gałęzi nauk lekarskich i przyrodniczych«. (Odczyt inauguracyjny w Auli uniwersyteckiej dnia 8 października 1900, przy otwarciu roku szkolnego jako Rektor. Przegląd lekarski, Nr. 41, 42, 1900).

Obok powyższych prac, **Prof. Jakubowski** zajmuje się corocznie wydawaniem w języku polskim i niemieckim:

- a. sprawozdań z czynności Komitetu Towarzystwa Opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie, poczynając od r. 1872;
- b. sprawozdań statystycznych z ruchu chorych w szpitalu św. Ludwika dla dzieci w Krakowie, poczynając od r. 1876;
- c. sprawozdań z kolonii leczniczej dla dzieci skrofulicznych w Rabce, poczynając od r. 1887.

Powyższe sprawozdania wydawane nakładem Towarzystwa Opieki szpitalnej wychodzą z drukarni »Czasu« w Krakowie.

Dr Pawlas Teodor, asystent (z kliniki pediatrycznej Prof. Jakubowskiego): »Oparzenie naftą, krwotok śródjelitowy«. (Przegląd lekarski, Nr. 11, 1876).

Dr Kwaśnicki August, sekundaryusz (ze szpitala św. Ludwika): »Gorączka powrotna wieku dziecięcego«. (Przegląd lekarski, 24—26, 1878).

- »Przypadek odmy piersiowej leczony w szpitalu św. Ludwika«. (Przegląd lekarski, Nr. 51, 1879).

Dr Kułakowski Wincenty, asystent (ze szpitala św. Ludwika): »Przypadek torbiela gruźliczego nerki«. (Przegląd lekarski, Nr. 28, 1881).

Dr Rosenblatt Emanuel, sekundaryusz: »Choroby układu nerwowego spostrzegane w szpitalu św. Ludwika od 1879—1882 r.«. (Przegląd lekarski, Nr. 1—10, 13—16, 18, 19, 21, 23, 25—30, 32—38, 42—44, 47, 1883).

- »Choroby układu nerwowego spostrzegane w szpitalu św. Ludwika od 1879—1882 r. Część II, Choroby opon mózgowych i mózgu«. (Przegląd lekarski, Nr. 45, 46, 48—52, 1885 i Nr. 40, 41, 46, 1887).

Dr Smolarski Zygmunt, asystent kliniki: »Cieśń krtani w następstwie kiły«. (Przegląd lekarski, Nr. 48, 1886).

Dr Momidłowski Stanisław, asystent klin.: »O intubacji w dławcu«. (Przegląd lekarski, Nr. 22, 23, 25, 1892).

- »Ueber das Verhalten des Indicans bei Kindern«. (Jahrbuch für Kinderheilkunde, XXXVI, 1893).

Dr Raczyński Jan, (Docent pediatrii): »Kilka słów o leczeniu ropotoku opłucnowego (Empyema thoracis) u dzieci. Nasze wyniki po resekcji żebra«. (Przegląd lekarski, Nr. 6, 1892).

- »O leczeniu wodogłowia przewlekłego zapomocą punkcya«. (Przegląd lekarski, Nr. 33, 34, 1894).

Dr Raczyński Jan, (Docent pediatrii): »Uwagi kliniczne i bakteryologiczne nad błonicą«. (Przegląd lekarski, Nr. 9, 10, 11, 1895).

- »Czy istnieje bliższy związek między płasawicą (chorea minor) a gościcem«. (Gazeta lekarska, Nr. 28, 1895).
- »Wpływ jądów pochodzenia drobnoustrojowego (toksyn) na narząd krążenia«. (W drukarni Czasu, 1895).
- »Ueber den Einfluss der Toxine von Streptococcus pyogenes u. Bacterium coli commune auf den Kreislauf«. (Archiv für klinische Medizin, 1896).
- »O zapaleniu płuc powstającym u dzieci na tle chorób przewodu pokarmowego«. (Przegląd lekarski, Nr. 40, 41, 1896).
- »Przegląd prac dotyczących błonicy z ostatnich kilku miesięcy, 1897.
- »Doświadczenia kliniczne z t. zw. tłustem mlekiem prof. Gaertnera«. (Przegląd lekarski, Nr. 22, 23, 1897).
- »Klinische Erfahrungen mit der Gaertnerischen Fettmilch«. (Wiener medicinische Presse, 1897).
- »O nakłóciu lędźwiowym (punctio lumbalis) w przewlekłym wodogłowie«. (Przegląd lekarski, Nr. 33, 1897).
- »Ueber den Lendenstich (punctio lumbalis) bei chronischem Hydrocephalus«. (Wiener klinische Rundschau, 1897).
- »O t. zw. wrzodliwym zapaleniu gardła (angina ulcerosa) i jego rozróżnieniu od błonicy«. (Przegląd lekarski, Nr. 46, 47, 1898).
- »W sprawie gruźlicy u dzieci«. (Przegląd lekarski, Nr. 29, 41, 42, 1900).

Dr Komorowski Bolesław, sekundaryusz szpitala: »Przyczynę do etyologii raka wodnego«. (Przegląd lekarski, Nr. 51, 52, 1892).

Dr Słapa Wilhelm, sekundaryusz szpitala: »O wynikach leczenia błonicy surowicą w r. 1895 w szpitalu św. Ludwika w Krakowie«. (Przegląd lekarski, Nr. 15, 16, 1896).

Dr Lewkowicz Ksawery, asystent kliniki: »Pasożyty zimnicze, ich stosunek do ciała i budowa ciała krwi czerwonej«. (Przegląd lekarski, Nr. 23, 1897).

- »Ueber den Entwicklungsgang und die Eintheilung der Malaria-Parasiten«. Vorläufige Mittheilung, (Centralblatt für Bakteriologie, Parasitenkunde u. Infektionskrankheiten, B. XVI, 1897).
- »O fenokolu, analgenie, chinopirynie i euchininie, jako środkach przeciwwimniczych«. (Przegląd lekarski, Nr. 28, 29, 1898).
- »Ueber Phenocoll, Analgen, Chinopyrin und Euchinin als antimalarische Mittel«. (Wiener klinische Wochenschrift, 1898).
- »O szerzeniu się zimnicy i możliwości skutecznego zapobiegania jej endemiom«. 1899.
- Aus der k. k. pädiatrischen Klinik des Prof. Jakubowski in Krakau. »Zur Biologie der Malaria-Parasiten«. (Wiener klinische Wochenschrift 1900, Nr. 9 und 10).
- »O etiologii zapaleń mózgowo-rdzeniowych i znaczeniu rozpoznawczem nakłócia lędźwiowego na podstawie spostrzeżeń dokonanych w Klinice pediatricznej Prof. Jakubowskiego«. (Przegląd lekarski, Nr. 48—52, 1900).

Dr Kaczyński Stanisław, asystent zakładu anatomii opisowej: »Odwrotny układ wnętrzości z rzadką nieprawidłowością w narządzie krążenia«. (Przegląd lekarski, Nr. 8, 9, 1897).

Dr Simon Fryderyk, hospitant szpitalny: »O rozpoznawaniu duru brzuszego z surowicy krwi chorego, za pomocą bulionowej hodowli prątką Ebertha«. (Przegląd lekarski, Nr. 9, 10, 1897).

Docent Dr Bossowski Aleksander, operator szpitalny: »W sprawie wrodzonych nieprawidłowości jelita esowatego u dzieci«. (Przegląd lekarski, Nr. 18, 1899).

- »Zur Symptomatologie und Therapie der congenitalen Anomalien der Flexura sigmoidea bei Kindern«. (Klinisch-Therapeutische Wochenschrift, Nr. 49—50, 1899).
- »O leczeniu chirurgicznem puchliny jamy brzusznej w przebiegu marskości wątroby«. (Cirrhosis hepatis). (Przegląd lekarski, Nr. 34, 35, 1899).
- »Zur operativen Behandlung des Ascites bei Lebercirrhose«. (Klinisch-Therapeutische Wochenschrift, Nr. 40, 1899).
- »Sprawozdanie z przepuklin mózgowych (7 przypadków) spostrzeganych w ciągu ostatnich trzech lat (1897—1899) na oddziale chirurgicznym Szpitala św. Ludwika w Krakowie«. (Przegląd lekarski, Nr. 34, 1899).

Nadmienić wreszcie w kronice wypadu, że Dyrekcyja szpitala św. Ludwika, zapraszana przez komisye wystaw przyrodniczo-lekarskich, po porozumieniu się i za przyzwoleniem Komitetu Towarzystwa, brała udział w tych wystawach i otrzymała następujące odznaczenia:

W r. 1891 Sędziowie wystawy przyrodniczo-lekarskiej VI zjazdu lekarzy i przyrodników polskich w Krakowie, przyznali Dyrekcyi szpitala św. Ludwika za wzorowe urządzenia szpitalne, a w szczególności za doskonałe formularze do manipulacyi — medal srebrny.

W r. 1898 Komisya Wystawy jubileuszowej zakładów dobroczynnych w Wiedniu (Komission der österreichischen Wohlfahrtsausstellung) przesłała Towarzystwu Opieki szpitalnej (Spitalsverein für kranke Kinder in Krakau) dyplom z uznaniem i podziękowaniem za wzięcie udziału w pomienionej wystawie.

W r. 1900 IX zjazd lekarzy i przyrodników polskich w Krakowie na podstawie uchwały sędziów wystawy przyrodniczo-lekarskiej przyznał Dyrekcyi szpitala św. Ludwika w Krakowie za wzorowe kierownictwo szpitalem i lecznicą dla dzieci w Rabce — dyplom honorowy.

III.

Dodatek do kroniki szpitalnej.

Wiadomości o krakowskiej kolonii leczniczej
dla dzieci skrofulicznych w Rabce,
pod wezwaniem św. Józefa.

1. Prace przygotowawcze (podejmowane od roku 1879 do 1886) w celu założenia kolonii leczniczej.

Z kroniką szpitala św. Ludwika łączą się ściśle losy kolonii leczniczej dla dzieci skrofulicznych, założonej i utrzymywanej przez krakowskie Towarzystwo Opieki szpitalnej dla dzieci przy zakładzie zdrojowym w Rabce.

Jeszcze w r. 1879, Dyrektor szpitala św. Ludwika, Prof. Dr Jakubowski składając sprawozdanie na ogólnem zebraniu Towarzystwa, zwrócił uwagę, że do szpitala w znacznej liczbie oddawane bywają dzieci z długotrwałymi, częstokroć nieuleczalnymi na tle skrofulicznym rozwijającymi się chorobami. Dzieci tej kategorii mimo znacznych na ich leczenie ponoszonych kosztów, bardzo mało z pobytu w szpitalu odnoszą korzyści.

Wiadomem jest powszechnie, że skrofule należy do najcięższych spraw chorobowych dziecięcego wieku. Lekkie na pozór postacię żołądka zaniedbane lub nieodpowiednio leczone, prowadzą wielokrotnie groźne następstwa, a z tych najniebezpieczniejszem jest: osiedlanie się i rozwijanie gruźlicy w gruczołach chłonnych, w kościach i różnych narządach. Aby uchronić uboższe warstwy ludności od wzrastającej ciągle liczby jednostek schorzałych, kalek pozbawionych słuchu lub wzroku, wskutek przebytych skrofule, a co najważniejsza by zapobiegać szerzeniu się gruźlicy w młodocianym wieku, obowiązkiem jest społeczeństwa roztoczyć opiekę nad słabowitemi dziećmi od pierwszych lat życia, skoro tylko zaczną u nich występować objawy schorzenia narządu chłono-

niczego. Zadania tego nie spełnią jednak szpitale dla dzieci, lecz w celu zwalczania zołzów, będących przednią strażą gruźlicy, zakładać należy odpowiednie sanatoria, lub kolonie, w którychby dzieci skrofuliczne niezamożnych rodziców pozostawać mogły w porze letniej przez kilka tygodni w celu odpowiedniego leczenia. Kolonie takie kosztem ogółu zakładane, są potrzebne nie tylko dla najuboższej klasy ludności, ale i dla klasy średniej, mniej zamożnej. Wiemy o tem dobrze, że niższy urzędnik, oficyalista prywatny, niezamożny rękodzielnik itd. w zwykłych warunkach z własnej utrzyma się pracy wraz z rodziną nie oglądając się na obcą pomoc; lecz gdy u jego dzieci rozwiną się uporczywe długo trwające choroby na tle skrofulicznym, przy braku dostatecznych funduszków, ograniczyć się musi do mało skutecznego leczenia w domu, albo zadłużyć się, aby choć na kilka tygodni wysłać swe chore dzieci na kurację do odpowiednich zdrojów.

Potrzebę zakładania sanatoriów, a przynajmniej letnich kolonii leczniczych dla skrofulicznych dzieci rodzin mniej zamożnych, zrozumiano już od dawna w wielu krajach. Istnieją one: w Anglii, Francji, Niemczech i Włoszech od dłuższego czasu już to na wybrzeżach morskich, już też przy zdrojach słono-jodowych. Jak wielką opieką otaczane są gdzieindziej skrofuliczne dzieci wystarczy wzmianka. że w Anglii pierwszą kolonię dla nich założono jeszcze w roku 1796 na wybrzeżu morskiem, w miejscowości Margate, odległej o 8 mil od Londynu. Kolonia ta lecznicza po przeszło stuletnim swem istnieniu rozporządza obecnie 250 łózkami!*

Jakkolwiek kraj nasz obfituje w zdroje słono-jodowe, to z nich nie mogą korzystać dzieci uboższych rodziców. Nie mamy dotąd, ani jednej kolonii leczniczej dla skrofulicznych dzieci! Jeżeli krakowskie Towarzystwo Opieki szpitalnej położyło sobie za zadanie niesienia pomocy chorej dźwiatwie, to natenczas dopiero spełni go w zupełności, jeśli obok już istniejącego szpitala, założy jeszcze dla dzieci skrofulicznych osobną lecznicę przy jednym ze zdrojów słonojodowych.

Myśli wypowiedziane przez Prof. Dra Jakubowskiego przyjęto na ogólnem powyżej powołanem zebraniu Towarzystwa w r. 1879 z pełnem uznaniem, lecz brak funduszków nie dozwalał naówczas zająć się tą sprawą, tembardziej, że szpital św. Ludwika dopiero od lat trzech otwarty, co do wewnętrznego urządzenia wiele jeszcze pozostawiał do życzenia i w tym kierunku znacznych wymagał nakładów. Uchwalono jednak w zasadzie zająć się:

* Zobacz: »Die Heilstätten für scrophulöse Kinder« von Dr Max Scheimpflug, 1887.

założeniem przy jednym ze źródeł słon-jodowych w Galicyi, filii szpitala św. Ludwika, w celu wysyłania do niej rekonwalescentów dotkniętych żołądkiem, i upoważniono wnioskodawcę do zbierania bliższych dat i przedłożenia ich następnie Towarzystwu, tak co do wyboru miejsca, jakoteż kosztów założenia i utrzymywania projektowanej przezeń kolonii dla skrofulicznych dzieci.

Po porozumieniu się i przeprowadzeniu korespondencji z właścicielami i zarządami kilku zakładów zdrojowych, złożył Dyrektor szpitala św. Ludwika Komitetowi Towarzystwa wyczerpujące sprawozdanie, które w skróceniu podajemy:

1. *Zwierzchność gminy miasta Wieliczki* najwcześniej (gdyż pismem z dnia 22 grudnia 1879, l. 2.900) oznajmiła, iż chętnie godzi się na założenie lecznicy dla dzieci skrofulicznych w swem mieście przyrzekając:

a) udzielić Towarzystwu na własność z gruntów miejskich bezpłatnie potrzebny grunt pod wystawić się mający budynek;

b) wystarać się u Władz rządowych o koncesyę na użycie wody słonej i błota dla lecznicy;

c) odstąpić dzieciom na kuracyi będącym park miejski do użytku i zabawy.

2. *Zarząd zakładu zdrojowego w Iwoniczu* zawiadomił sprawozdawcę, iż istniejący tamże szpital dla ubogich, założony i utrzymywany przez właścicieli źródeł hr. Załuskiego oddanoby bezpłatnie do użytku Towarzystw, pod warunkiem jeżeli toż Towarzystwo do szpitala przyjmować będzie zarówno dzieci jak i osoby starsze; jeżeli nadto własnym kosztem poczyni potrzebne adaptacye i zobowiąże się utrzymywać nadal budynek w dobrym stanie. Zarząd zakładu zdrojowego ze swej strony przyobiecuje dopomagać Towarzystwu w urządzaniu widowisk, koncertów itd. w czasie sezonu kąpielowego na rzecz szpitala.

3. *Właściciel zakładu zdrojowego w Rabce* Wnny Julian Zubrzycki złożył oświadczenie, iż gotów jest w jednym z istniejących domów w Zakładzie wynająć kilka pokoi na lecznicę za czynszem umiarkowanym, przyobiecując zarazem, iż jak długo będzie właścicielem zakładu oddawać będzie corocznie podczas sezonu kąpielowego jeden numer w łazienkach, w którym codziennie wydawanych będzie bezpłatnie 12 kąpiei słonych dla dzieci. Przyrzekał również przyczyniać się corocznie do utrzymywania lecznicy oliarami w naturze jako to: drzewem opałowym, słomą do sienników, jarzynami itd. Wreszcie gdyby Towarzystwo zamierzało w Rabce dom własny zbudować, przyrzekł wydzielić i oddać na wieczystą

i nieograniczoną własność Towarzystwa kawałek gruntu w pobliżu zakładu zdrojowego.

4. *Właścicielka zakładu zdrojowego w Rymanowie* Anna hr. Potocka zawiadomiła listownie sprawozdawcę, iż gotowa jest ofiarować bezpłatnie grunt pod budowę lecznicy i kąpiele przez lat 20 z zastrzeżeniem jednakże, aby stawiać mający się zakład przeznaczony był wprawdzie przeważnie, ale nie wyłącznie dla dzieci. Przyobiecowała również zajmować się wśród sezonu kąpielowego urządzaniem balów koncertów itd. na rzecz budowy i utrzymywania lecznicy.

Po złożeniu powyższego sprawozdania na zebraniu dnia 1 marca 1886, Protektor Towarzystwa Najprzewielebniejszy Biskup krakowski Ks. Albin Dunajewski zwrócił uwagę, iż w diecezyi krakowskiej we wsi Soli (w powiecie żywieckim, parafii Rajcza) znajdują się źródła słone, z których wodę lud miejscowy z dobrym używa skutkiem u dzieci skrofulicznych. Byłoby więc na czasie przed stanowczym wyborem miejsca na założenie lecznicy, wziąć w rachubę pominione źródła w Soli. Zakładając tam lecznicę nie tylko Towarzystwo weszłoby w posiadanie własnych zdrojów, ale przyczyniłoby się do podniesienia dobrobytu ubogiej tamtejszej ludności górskiej.

Idąc za wnioskiem Najprzewielebniejszego Ks. Biskupa Dunajewskiego udał się do Soli (8 lipca 1886) Prof. Dr Jakubowski wraz z Drem Murdzińskim, a zbadawszy stosunki na miejscu złożył Komitetowi wyczerpujące sprawozdanie, wykazując w niem, iż na gruntach włościańskich w Soli znajdują się ślady dawnych, przez władze skarbowe zasypanych, studni solankowych, z których miejscami przesącza się w małej ilości słona woda. Możliwem jest otrzymanie znaczniejszej ilości solanki, wykopując na tem miejscu studzienki, za przyzwoleniem władz skarbowych.

Opierając się na powyższych wyjaśnieniach Komitet wniósł podanie do c. k. Dyrekcji skarbowej we Lwowie o udzielenie Towarzystwu pozwolenia do odkrycia źródeł słonych we wsi Soli celem bliższego ich zbadania; która przychylną odpowiedź przesłała na ręce Przewodniczącej Komitetu ks. Marceliny Czartoryskiej pismem z dnia 11 września 1886, l. 70.169.

Zanim jednak Towarzystwo, w mowie będące przyzwolenie otrzymało, znaleźli się za zyskami goniący przedsiębiorcy, którzy posłyszawszy o zamiarach Towarzystwa założenia kolonii leczniczej w Soli, grunta na miejscach, gdzie słona woda się przesącza od włościan zakupili. — Nowonabywcy (Alfred Blumental aptekarz z Bielska i Dawid Klein chirurg z Rajczy) zawiadomili Towarzy-

stwo, iż zostawszy właścicielami gruntów sami noszą się z myślą poszukiwania za słoną wodą, i z projektem założenia w Soli zakładu zdrojowego, gotowi są jednak odstąpić Towarzystwu morgę gruntu pod budowę lecznicy za cenę 600 złr. (1200 koron). Wśród tych warunków Towarzystwo odstąpiło od zamiaru zakładania kolonii leczniczej w Soli, zwracając ponownie uwagę swą ku tym zakładom zdrojowym, które już wprzód zapytywane, życzliwie dla zamiarów Towarzystwa usposobione, przesłały swe wyjaśnienia i przyrzeczenia.

2. Założenie i rozwój kolonii leczniczej w Rabce.

Po kilkuletnich zabiegach, jak to powyżej obszernie podano, sprawa co do założenia kolonii leczniczej została ostatecznie rozstrzygniętą na ogólnem zebraniu Towarzystwa dnia 30 marca 1887. Za miejscowość ku temu najodpowiedniejszą uznano *Rabkę*; raz z powodu niewielkiej odległości od Krakowa, wskutek czego komunikacya będzie tańszą, a dozór ze strony Towarzystwa łatwiejszy; następnie, że stosownie do przyrzeczenia właściciela Rabki lecznica może być zaraz urządzoną w wynajętym pomieszkaniu, a w razie sprzyjających warunków można będzie otrzymać bezpłatnie kawałek gruntu pod budowę własnego domu.

Niezwłocznie po powzięciu pomienionej uchwały wynajęto w Rabce pomieszkanie w domu »pod Opatrznością« składające się z czterech pokoi i kuchenki. Z funduszu zapasowego Towarzystwa zakupiono: 12 łóżek żelaznych, pościel, bieliznę, naczynia kuchenne itd. Spisano i ogłoszono drukiem w miejscowych krakowskich dziennikach tymczasowy regulamin zawierający objaśnienia co do przyjmowania i pobytu dzieci w lecznicy.

Do kolonii leczniczej urządzonej w domu »pod Opatrznością« wysłało Towarzystwo w Krakowa po 25 dzieci w r. 1887 i w r. 1888.

Po dwuletniej próbie stwierdzono, że przy niewielkich stosunkowo wydatkach, dzieci skrofuliczne leczone w Rabce znakomite odnosiły korzyści. Postanowiono zatem zająć się budową własnego domu na gruncie ofiarowanym na ten cel Towarzystwu przez ówczesnego właściciela zakładu zdrojowego s. p. J. Zubrzyckiego.

Po przeprowadzeniu formalności prawnych i uzyskaniu prawa własności* budowę kolonii rozpoczęło Towarzystwo późną jesienią

* Akt darowizny z daty 11 grudnia 1888 mocą którego Towarzystwo Opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie zostało właścicielem parceli gruntowej ²²¹/₄ o powierzchni 480 sążni kwadr. na podstawie uchwały Rady c. k. Sądu obwodowego w Wadowicach dnia 31 grudnia 1888, l. 6.400 zahipotekowano w księgach gruntowych gminy Rabki dla mniejszych posiadłości.

r. 1888. Z wiosną r. 1889 wznosił się szybko dom parterowy drewniany składający się z 5 pokoi i kuchenki. Poświęcenia kolonii pod *wezwaniem św. Józefa* dokonał dnia 18 lipca t. r. Protektor Towarzystwa J. O. Ksiązę Biskup krakowski ks. Albin Dunajewski w asystencji ks. kanonika Krzemińskiego z Morawicy i ks. Twardowskiego miejscowego proboszcza. Na uroczystość poświęcenia i otwarcia kolonii przybyli z Krakowa człon-

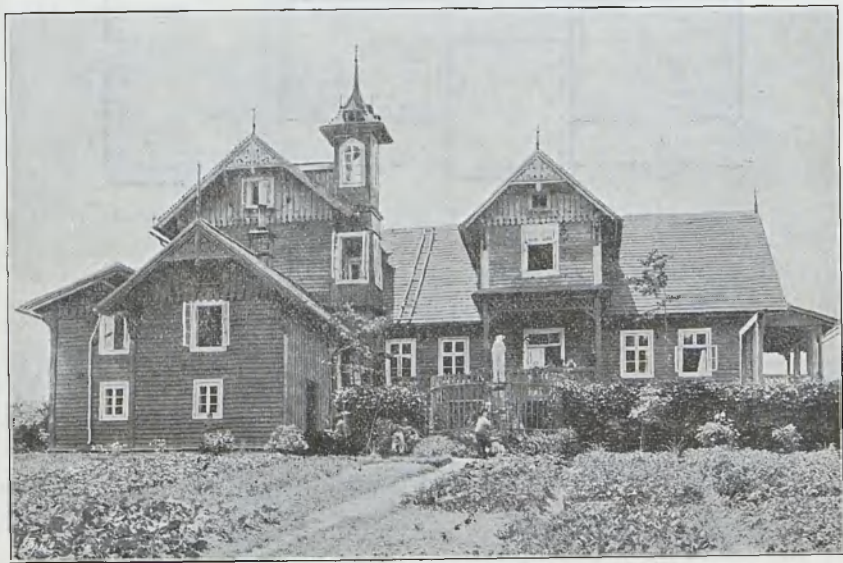
Widok kolonii od strony połudnowej.

kowie Komitetu: Księżna Marcelina Czartoryska, Prof. Dr Maciej Leon Jakubowski, Jan Kanty Kirchmayer, Józef Wawel Louis, Dr Franciszek Murdziński, Prof. Dr Antoni Rosner. W uroczystości wzięli również udział właściciele Rabki Julianowie Zubrzyccy i liczny zastęp gości zdrojowych, przyjmujących sympatycznie tę nową dla słabowitych dzieci powstającą instytucję.

W szczupłych zabudowaniach kolonii zaledwie 12 dzieci na raz umieścić się mogło, lecz Towarzystwo starało się w miarę dopływających funduszków przez przybudówki kolonię powiększać, by służyć mogła dla coraz większej liczby dzieci.

W r. 1890 poza istniejącym już budynkiem wystawiono od strony wschodniej małą oficynkę w której pomieszczono kuchnię, pralnię i skład na drzewo.

W r. 1894 do istniejącego już budynku dobudowano pawilon piętrowy od strony wschodniej. Pawilon ten wykonany według planów budowniczego Ignacego Miarczyńskiego składa się z jednej wielkiej sali na parterze (10 mtr. długiej, 5 mtr. szerokiej) przeznaczonej na jadalnię i takież sali na piętrze z przeznaczeniem na sypialnię dla 10 dzieci.

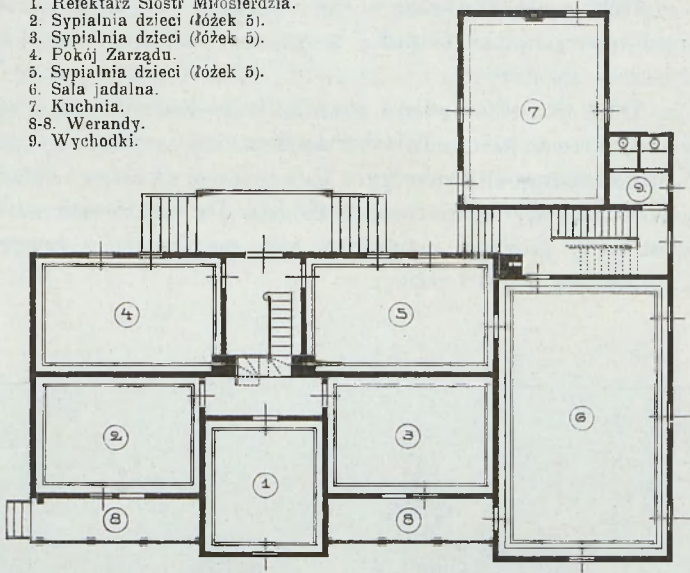

Widok kolonii od strony północnej.

W 1895 zbudowano klatkę schodową przy nowym pawilonie, wzniesiono obszerną otwartą werandę od strony ogrodu, umieszczając nad nią na silnych ozdobnych słupach pokoi z osobnem wejściem przeznaczony na infirmerię.

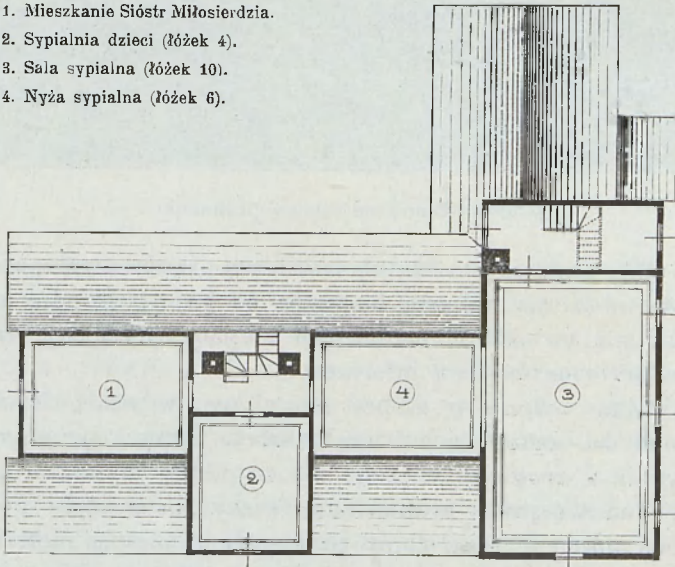
Stawiając kolonię w Rabce stopniowo, w miarę funduszków i stosownie do wyłaniających się potrzeb, łączyć musiano jedne zabudowania z drugimi, z czego nie najgorzej wywiązał się projektujący budowę przez wzniesienie wieżyczki w stylu gotyckim łączącej od północy część domu parterową z częścią piętrową, nadając przez to całości malowniczego harmonijnego wejrzenia, jak to wskazują załączone widoki (str. 108, 109).

1. Refektarz Sióstr Miłosierdzia.
2. Sypialnia dzieci (łóżek 5).
3. Sypialnia dzieci (łóżek 5).
4. Pokój Zarządu.
5. Sypialnia dzieci (łóżek 5).
6. Sala jadalna.
7. Kuchnia.
- 8-8. Werandy.
9. Wychodki.

Plan parteru.

1. Mieszkanie Sióstr Miłosierdzia.
2. Sypialnia dzieci (łóżek 4).
3. Sala sypialna (łóżek 10).
4. Nyża sypialna (łóżek 6).

Plan I. piętra.

W zabudowaniach powiększonej kolonii, jak to wskazują załączone plany przeznaczono na sypialnie dzieci 6 pokoi w których odpowiednio do przestrzeni, umieszczono ogółem 35 łóżek. Była to od początku liczba mała w stosunku do ilości dzieci, ubiegających się corocznie o przyjęcie do zakładu. Pragnąc choć w części zadość uczynić istotnym potrzebom, w ostatnich 3 latach wstawiono po jednym a nawet po dwa łóżka nadliczbowe do każdej sypialni i w ten to sposób przy szczelnem ich zapełnianiu przebywało w kolonii w każdym sezonie po 40 do 50 dzieci.

Na ogólnem zebraniu Towarzystwa dnia 18 kwietnia 1900 Kurator kolonii Prof. Jakubowski składając sprawozdanie zwrócił uwagę na powyższe stosunki nadmieniając, iż liczba dzieci potrzebujących leczenia przeciwozłozowego zwiększa się z każdym rokiem. Z pośród dzieci, ubogich mieszkańców miasta Krakowa, mających poniekąd pierśzeństwo korzystania z kolonii przyjmuje się zaledwie $\frac{1}{3}$ część. Dzieci rodziców zamieszcowych, podurzędników różnych instytucyi, za które też instytucye, chlebowodawcy lub opiekunowie chętnie zwracaliby koszta utrzymania, w małej tylko liczbie dostają się do kolonii, a wielu nawet odmawia się przyjęcia z powodu braku miejsca w sypialniach. Przed 14 laty otworło Towarzystwo kolonię leczniczą w skromnych rozmiarach (z liczbą 12 łóżek), lecz z biegiem czasu rozszerzało ją i powiększało w miarę dopływających funduszków. Mimo tego nie starczy ona na zaspokojenie istotnych potrzeb, rozporządza bowiem stosunkowo małą liczbą miejsc i w tym względzie pozostaje w tyle po za wieloma istniejącemi w kraju koloniami (przeważnie wakacyjnemi)*.

Podane szczegóły aż nadto wykazują potrzebę dalszego jeszcze powiększania kolonii natrafiamy tu jednak na poważne trud-

* 1. Kolonia lecznicza w Rymanowie założona w r. 1886 przez Towarzystwo, mające siedzibę we Lwowie. Liczba łóżek 120.

2. Kolonia wakacyjna dla słabowitych dzieci miasta Krakowa utrzymywana przez osobne Towarzystwo z siedzibą w Krakowie od r. 1884 do 1895 w najętym pomieszkaniu we wsi Siedlcu pod Krzeszowicami, a od r. 1896 we własnym budynku we wsi Kochanowie w powiecie krakowskim w pobliżu stacyi kolejowej Rudawa. Rozporządza liczbą 60 łóżek.

3. Kolonia wakacyjna dla izraelickiej dziatwy szkolnej utrzymywana od r. 1890 przez osobne Towarzystwo izraelitów w Krakowie w domu najętym we wsi Rabce w bliskości zakładu zdrojowego. Urządzona dla 40 dzieci.

4. Kolonia wakacyjna w Worocheie (pod Mikuliczynem powiat Naddworna) utrzymywana we własnej realności przez c. k. Dyrekcję kolei państwowej w Stanisławowie od r. 1896. Liczba łóżek 46.

5. Kolonia wakacyjna fundacyi jubileuszowej imienia Cesarza Franciszka Józefa w Tuchli powiat Stryj, założona i utrzymywana we własnym domu od r. 1898 przez c. k. Dyrekcję kolei państwowej we Lwowie. Łóżek 80.

ności. W istniejącej kolonii nie można już myśleć o nowych przybudówkach, nie można nawet stawiać osobnego pawilonu na gruncie należącym do Towarzystwa, gdyż przestrzeń jego jest mała, przytem leżąc prawie w pośrodku zakładu zdrojowego jest wskutek tego miejscem nieodpowiedniem i niedogodnym.

Chcąc wpłynąć korzystnie na dalszy rozwój kolonii, zapewnić i utrwalić jej byt na przyszłość, należałoby starać się o nabycie w pobliżu zakładu zdrojowego większej parceli gruntowej, na której możnaby zbudować nową kolonię dla liczby 60—80 dzieci.

Zgromadzeni członkowie Towarz. wysłuchawszy powyższego sprawozdania Kuratora, powzięli jednomyślnie następujące uchwały:

„Towarzystwo upoważnia Komitet“:

1. *„Do nabycia na własność Towarzystwa Opieki Szpitalnej dla dzieci w Krakowie parceli gruntowej w objętości 1 do 1½ morgi w Rabce w pobliżu zakładu zdrojowego tamże“.*

2. *„Po nabyciu rzeczzonej parceli i zainstalowaniu jej prawa własności na rzecz Towarzystwa Opieki Szpitalnej dla dzieci w Krakowie, do zbudowania na tejże nowej Kolonii leczniczej“.*

3. *„Celem nabycia w ustępie 1 wymienionej parceli, tudzież na wybudowanie nowej Kolonii w ustępie 2 wymienionej, wyznaczony zostaje kredyt w kwocie 30.000 koron z funduszków Kolonii rabczańskiej, względnie z ogólnych zapasowych funduszków Towarzystwa, z zastrzeżeniem atoli w tym ostatnim wypadku zwrotu z funduszków samejże Kolonii w miarę możliwości“.*

4. *„Po wybudowaniu i otwarciu nowej Kolonii do sprzedaży obecnie istniejącej Kolonii będącej własnością Towarzystwa na parceli katastralnej 221/4 położonej za cenę najkorzystniejszą nie niższą jednak od kosztów wyłożonych w swoim czasie na jej budowę“.*

Opierając się na powyższych uchwałach. Komitet Towarzystwa upoważnił Wiceprezesa swego Prof. Dra Franciszka Kasparka i Kuratora Kolonii leczniczej Prof. Dra Jakubowskiego do zajęcia się odszukaniem a następnie nabyciem na własność Towarzystwa odpowiedniej parceli gruntowej w Rabce.

Wśród poszukiwań okazało się, że najodpowiedniejszą i niemal jedyną nadającą się pod budowę Kolonii jest parcela gruntowa należąca do probostwa rzymsko-katolickiego w Rabce, oznaczona w księgach katastralnych L. 120½, położona tuż koło zakładu zdrojowego. Z tej to parceli po wydzieleniu kawałka gruntu wynoszącego 1 morgę 307 sążni² (czyli 6.860 mr²) po wpisaniu go do map katastralnych, jako nową osobną parcelę L. 120/3, po uzyskaniu przyzwolenia ze strony Konsystorza Książęco-biskupiego w Krakowie i c. k. Namiestnictwa we Lwowie — nabyto za 1.200 złr. w. a.

(czyli 2.400 koron) i zahipotekowano na własność Towarzystwa Opieki Szpitalnej dla dzieci.

Wkrótce po zakupieniu pomienionego gruntu Komitet Towarzystwa zatwierdził plany na budowę nowej kolonii, wypracowane przez architekta Prof. Józefa Pokutyńskiego i do przeprowadzenia tej budowy ustanowił komisję składającą się z Kuratora kolonii Prof. Dra Jakubowskiego jako Przewodniczącego, następnie Dra Franciszka Murdzieńskiego i Prof. Józefa Pokutyńskiego. Budowa kolonii rozpocznie się z wiosną r. 1901.

3. Fundusze kolonii.

Otwierając kolonię (w r. 1887) wyznaczyło Towarzystwo z funduszów zapasowych 3.000 złr. w. a. (6.000 Koron) na urządzenie i opędzenie pierwszych potrzeb nowo powstającego zakładu. Komitet Towarzystwa zajął się zbieraniem funduszów na budowę własnego domu i na pokrywanie w przyszłości wydatków bieżących, zaprowadzając w tym celu osobne księgi rachunkowe dla kolonii w Rabce.

Niezmordowana w pracy około spraw Towarzystwa Przewodnicząca Komitetu księżna Marcelina Czartoryska przyczyniła się głównie do zbierania funduszów zajmując się w porze zimowej urządzeniem balów lub koncertów w Krakowie, w porze letniej, podczas sezonu kąpielowego, loteryi fantowych w Rabce, które przez kilka lat pierwszych wielkiem cieszyły się powodzeniem. Przewodnicząca Komitetu przebywała corocznie w Rabce po kilka tygodni, zajmując się osobiście wszystkimi sprawami, odnoszącymi się do loteryi, starając się, aby z niej jak największe płynęły korzyści.

Po zgonie ś. p. księżnej Marceliny Czartoryskiej Grono Dam Opiekunek pod przewodnictwem księżnej Cecylii Lubomirskiej, zajmowało się urządzeniem loteryi fantowych w Rabce jeszcze do r. 1897; lecz z powodu rozlicznych trudności, wielkich nakładów, a małych w stosunku do tego dochodów, od organizowania tamże loteryi odstąpiło, urządzając natomiast w porze zimowej w Krakowie bale z których dochody stanowią główny fundusz kolonii; od ich powodzenia i osiągniętych dochodów zawisłymi są dotąd corocznie losy kolonii i liczba dzieci wysłać się mających na kurację.

Drugiem źródłem dochodów są zapomogi, które od lat kilku otrzymuje Towarzystwo, mianowicie: od Wydziału krajowego

Z powyższego zestawienia dochodów i wydatków okazuje się, że ofiary składane na budowę kolonii (Dział I.) nie tylko nie starczyły na pokrycie poniesionych wydatków lecz, że te ostatnie przewyższyły o tyle dochody, iż powstał niedobór 10.616 Koron 90 hal., który wyrównano częścią z funduszków zapasowych Towarzystwa, a częścią z dochodów bieżących (Dział II.). (Stan majątkowy kolonii rabczańskiej z końcem r. 1900 podany już jest powyżej na str. 25).

4. Regulamin domowy.

§ 1. Kolonię leczniczą w Rabce utrzymuje Towarzystwo Opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie z osobnych na ten cel zbieranych funduszków.

§ 2. Kolonia pozostaje pod kierunkiem i dozorem Kuratora, mianowanego przez Komitet Towarzystwa, którego w razie potrzeby wyręcza jeden z członków Komitetu.

§ 3. Kolonia otwartą jest corocznie w lecie przez trzy do czterech miesięcy. Okres ten czasu dzieli się na dwa lub trzy równe sezony.

§ 4. Do kolonii przyjmuje się dzieci skrofuliczne ubogich rodziców w wieku od 5 do 12 lat, z których pewna liczba jest utrzymywana z funduszków Towarzystwa, a o ile miejsce starczy mogą być przyjmowane dzieci skrofuliczne za zwrotem kosztów wyżywienia przez opiekunów, dobrodziejów, chlebobawców itd.

§ 5. Z początkiem każdego roku przy układaniu budżetu Komitet Towarzystwa postanawia:

- a. liczbę sezonów i czas ich trwania,
- b. ilość dzieci, mających się przyjąć na koszt funduszków Towarzystwa;
- c. ilość dzieci, mogących znaleźć pomieszczenie za zwrotem kosztów wyżywienia z oznaczeniem ich wysokości*.

§ 6. Przy wyborze dzieci z funduszu Towarzystwa leczyć się mających przysługuje pierwszeństwo rekonwalescentom szpitala św. Ludwika po dokonanych operacjach, następnie dzieciom z gminy miasta Krakowa, wyznania chrześcijańskiego, a z pomiędzy tych dzieciom ubogich rodziców, obarczonych licznieszą rodziną.

* Od lat kilku pobierana jest kwota 60 Koron za jeden sezon trwający około 6 tygodni.

§ 7. Z dobrodziejstw lecznicy za zwrotem kosztów wyżywienia korzystać mogą również tylko dzieci ubogie; na pierwszym miejscu wyznania chrześcijańskiego, za które wzmiankowaną opłatę uiszczą korporacje rządowe, krajowe, stowarzyszenia dobroczynne, opiekunowie lub chlebowodawcy. Z dobrodziejstwa tego jednak nie mogą korzystać rodzice średnio-zamożni, t. j., aby wprost za złożeniem opłaty dzieci swe w kolonii umieszczać mogli.

§ 8. Prawa korzystania z dobrodziejstwa lecznicy są jednakowe tak dla dzieci przyjętych na fundusz Towarzystwa, jako i tych, które przez inne stowarzyszenia lub dobrodziei prywatnych za zwrotem kosztów wyżywienia będą oddawane.

§ 9. Ubiegający się o przyjęcie do kolonii leczniczej w Rabce mają się zgłaszać między 15 marca a 15 maja każdego roku w kancelaryi Towarzystwa opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie, która obecnie znajduje się w szpitalu św. Ludwika dla dzieci w Krakowie.

§ 10. Zgłaszający się o przyjęcie winien odrazu oświadczyć, czy pragnie być przyjętym na fundusz Towarzystwa, czyli też kosztu utrzymania (w myśl § 7.) będą pokryte przez jakie Stowarzyszenie lub dobrodziei prywatnych itd. W ostatnim razie obowiązany jest zgłaszający się przedłożyć dowód pisemny, że odnośna instytucja lub dobrodziei prywatny kosztu leczenia pokryje, które też przed rozpoczęciem sezonu do kasy Towarzystwa wniesione być winny.

§ 11. Kurator względnie jego zastępca przy pomocy lekarza zakładowego przyjmuje imieniem Towarzystwa skrofuliczne dzieci do kolonii na podstawie §§. 4.—10. niniejszego regulaminu. Z pomiędzy skrofulicznych dzieci nie będą przyjmowane te, u których obok skrofulów stwierdzone zostaną następujące sprawy chorobowe:

- a. zmiany w płucach na tle gruźliczem (Tuberculosis);
- b. większe owrzodzenia i ropienia kości, wymagające operacji lub opatrunku;
- c. jaglica (Trachoma);
- d. przypadłości nerwowe (Chorea, Epilepsia);
- e. zanieczyszczanie się w nocy (Enuresis);
- f. wysypki skórne pasożytowe (Scabies, Favus, Herpes tonsurans itd.);
- g. stan gorączkowy.

§ 12. Gdyby z którejkolwiek z powyższych chorób dziecko zostało przyjęte, to po stwierdzeniu takowej na miejscu w Rabce,

dziecko natychmiast rodzinie względnie opiekunowi odesłane zostanie.

§ 13. Wszystkie przyjęte dzieci wyjeżdżają razem z Krakowa. W przeddzień wyjazdu winny się przedstawić w kancelaryi Towarzystwa w celu ostatecznego zbadania ich stanu zdrowia. W razie gorączki lub podejrzenia jakiejś choroby ostrej, dziecko już przyjęte może być przez lekarza wykluczone, lub wyjazd jego na później odłożony.

§ 14. Każde do Rabki wyjeżdżające dziecko winno być zaopatrzone w odpowiednią na okres 6-tygodniowy ilość bielizny, ubrania i obóvia, zamkniętą w małym ręcznym kuferku. Pościeli (jakoto: poduszek, kołder i t. p.) nie tylko nie potrzeba, ale brać nie wolno.

§ 15. Dzieci pozostają pod opieką i dozorem Sióstr Miłosierdzia, którym posłuszne być muszą; w razie krnąbrnego lub nieobyczajnego zachowywania się odesłane zostaną wśród sezonu rodzinie lub opiekunom na ich koszt.

§ 16. Jeżeli dziecko podczas pobytu w Rabce zapadnie na chorobę ostrą, dłużej trwać mogącą, natenczas po stwierdzeniu choroby przez lekarza miejscowego, dziecko niezwłocznie przewiezione zostanie do szpitala św. Ludwika w Krakowie, gdzie albo będzie dalej leczone, albo na żądanie rodzinie oddane.

§ 17. Również na żądanie rodziny lub opiekunów dziecko może być wśród sezonu z kolonii odebrane. O przyzwolenie w tym celu zgłaszać się należy w Krakowie w kancelaryi Towarzystwa, Zarząd bowiem na miejscu w Rabce do wydawania dzieci nie jest upoważniony.

§ 18. Z końcem każdego sezonu wszystkie dzieci razem w oznaczonym dniu powracają do Krakowa do kancelaryi Towarzystwa, skąd po zbadaniu przez lekarza ich stanu zdrowia, muszą być natychmiast przez rodziców lub opiekunów odebrane.

§ 19. Jeżeli dziecko, za którego opłata złożoną została, albo do Rabki wcale nie wyjedzie (§ 11, 13.), albo z początkiem sezonu (z powodów w §§ 12., 15., 16. przewidzianych) odesłaniem zostanie, natenczas na żądanie stron kasa Towarzystwa zwróci uiszczoną kwotę w całości, jeżeli dziecko do Rabki nie wyjechało; albo częściowo, jeżeli już przez pewien czas w Rabce zostawało. W ostatnim razie z uiszczonej opłaty potrąconem zostanie na rzecz Towar-

rzystwa obok zwrotu kosztów podróży z Krakowa do Rabki i z powrotem, po 1 Koronie za każdy dzień pobytu w Rabce. Jeżeli usunięcie dziecka z kolonii nastąpi w drugiej połowie sezonu, Towarzystwo ze złożonej kwoty nie nie zwróci.

Wreszcie Towarzystwo nie zobowiązuje się do zwrotu opłaty w tym razie, gdyby dziecko nawet na początku sezonu przez rodziców lub opiekunów zostało odebrane (zob. § 17.), a to z tej przyczyny, że miejsce płatne, jemu udzielone, nie może już być zajęte przez inne.

§ 20. Powyższy regulamin obowiązuje, aż do dalszych zmian i postanowień ze strony Komitetu Towarzystwa.

5. Zarząd kolonii.

Na podstawie regulaminu podanego powyżej w całej osnowie, kolonia zostaje pod zarządem Kuratora mianowanego przez Komitet Towarzystwa, którym obecnie jest Prof. Dr Maciej Jakubowski. Jego zastępcą i kierownikiem biura przyjęcia w Krakowie jest Dr Franciszek Murdzieński.

W porze letniej dzieciom zostającym w kolonii udziela w razie potrzeby porady lekarskiej jeden z lekarzy praktykujących w Rabce przez Kuratora zaproszony i upoważniony.

Lekarzami kolonii byli:

Dr Zygmunt Smolarski w r. 1887 (jako ówczesny asystent kliniki pediatricznej).

Dr Franciszek Głuchowski lekarz zakładu zdrojowego w Rabce od r. 1888 do r. 1898.

Dr Otokar Lang, lekarz okręgowy w Rabce od r. 1899 do obecnej doby.

Gospodarstwem domowem i dozorowaniem dzieci zajmują się dwie Siostry Miłosierdzia z krakowskiego szpitala św. Ludwika. Pod ich zarządem pozostają dwie służące i jeden stróż, których przyjmuje się na czas sezonu kąpielowego.

Od 1 października do 15 maja każdego następnego roku kolonia jest zamknięta. W tym czasie z powodu szczupłych funduszy Towarzystwo nie utrzymuje dotąd własnego stróża przy zabudowaniach kolonii, czuwa tylko nad niemi jeden z miejscowych włóścian mieszkający w pobliżu, otrzymując za to odpowiednie wynagrodzenie.

6. Sprawozdanie statystyczne.

Chcąc umożliwić jak największej liczbie dzieci korzystanie z dobrodziejstw kolonii, starało się Towarzystwo zastąpić małą liczbę łóżek urządzeniem kilku sezonów w ciągu lata; wysyłano więc dzieci do Zakładu zdrojowego w Rabce w dwóch, a nawet przez kilka lat w trzech partyach.

Od r. 1887 do 1891 zmieniały się dzieci w kolonii dwa razy. Jedna partya pozostawała od pierwszych dni czerwca do połowy lipca; — druga od połowy lipca do początku września.

Od r. 1892 do 1898 pobyt dzieci w Rabce był podzielony na trzy sezony:

z tych pierwszy	trwał	od 1	czerwca	do 9	lipca
drugi	»	od 10	lipca	do 20	sierpnia
trzeci	»	od 21	sierpnia	do 30	września.

Przy tym rozdziale czasu można było do kolonii wysyłać wprawdzie większą liczbę dzieci, łączyło się to jednak z wieloma trudnościami i niedogodnościami. Obok znaczniejszych wydatków wynikających wskutek utrzymywania kolonii przez cztery miesiące (od 1 czerwca do 30 września) główne przeszkody w tem polegały, że sezon pierwszy i trzeci w znacznej części przypadał w czasie obowiązującym dzieci do uczenia się w szkołach, wskutek czego wszyscy ubiegali się o otrzymanie miejsca w kolonii na sezon drugi, przypadający podczas feryi szkolnych.

Uwzględniając powyższe niedogodności, Komitet Towarzystwa wprowadził *od r. 1899* tylko dwa sezony. Z tych pierwszy wyłącznie dla chłopców od 15 czerwca do końca lipca, drugi dla samych dziewcząt od 1 sierpnia do 15 września. Przy tem urządzeniu każdy z sezonów trwa przez sześć tygodni, a z tych cztery przypada podczas feryi szkolnych.

Załączona tablica zawiera liczbę wszystkich dzieci dotąd wysłanych do kolonii leczniczej w zakładzie zdrojowym w Rabce, ilość dni pobytu i wydatki poniesione na ich utrzymanie.

Rok	Chłopców	Dziewcząt	Razem	Dni pobytu	Koszta utrzymania	
					Koron	halerzy
1887	11	14	25	1.080	1.670	56
1888	13	12	25	1.125	1.668	02
1889	9	12	24	900	1.459	06
1890	13	20	33	1.566	1.525	88
1891	17	28	45	2.072	1.944	80
1892	28	31	59	2.770	2.286	64
1893	30	48	78	3.224	2.615	54
1894	39	43	82	3.655	3.614	76
1895	42	59	101	4.118	3.433	54
1896	48	68	116	4.757	3.525	90
1897	50	70	120	4.880	4.045	26
1898	49	73	122	4.922	3.695	18
1899	47	50	97	4.559	3.632	06
1900	46	48	94	3.092	3.426	43
Razem	442	579	1.021	42.720	38.543	63

Z liczby 1.021 dzieci korzystających z dobrodziejstwa kolonii w ciągu lat 14 było:

I. Co do miejsca zamieszkania rodziców.

Rok	Z miasta Krakowa			Zamiejscowych		
	Chłopców	Dziewcząt	Razem	Chłopców	Dziewcząt	Razem
1887	7	13	20	4	1	5
1888	10	10	20	3	2	5
1889	5	14	19	4	1	5
1890	7	13	20	6	7	13
1891	13	20	33	4	8	12
1892	18	20	38	10	11	21
1893	19	32	51	11	16	27
1894	22	32	54	17	11	28
1895	31	45	76	11	14	25
1896	37	56	93	11	12	23
1897	36	57	93	14	13	27
1898	31	53	84	18	20	38
1899	33	36	69	14	14	28
1900	33	31	64	13	17	30
Razem	302	432	734	140	147	287

II. Co do zajęcia rodziców.

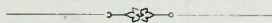
Rok	Urzędników niższych			Służby kolejowej			Nauczycieli			Rękodzielników			Służby prywatnej			Dzieci wdów sieroty			Włościan		
	Ch.	Dz.	Razem	Ch.	Dz.	Razem	Ch.	Dz.	Razem	Ch.	Dz.	Razem	Ch.	Dz.	Razem	Ch.	Dz.	Razem	Ch.	Dz.	Razem
1887	1	3	4	1	1	2	—	—	—	4	4	8	4	3	7	1	3	4	—	—	—
1888	4	4	8	—	—	—	—	—	—	2	1	3	2	2	4	5	5	10	—	—	—
1889	2	3	5	—	1	1	1	1	2	1	1	2	4	4	8	—	6	6	—	—	—
1890	4	4	8	—	1	1	1	1	2	3	3	6	4	2	6	1	9	10	—	—	—
1891	7	8	15	1	1	2	1	4	5	3	4	7	5	6	11	—	5	5	—	—	—
1892	4	10	14	4	2	6	2	—	2	6	5	11	9	3	12	2	9	11	1	2	3
1893	4	5	9	10	11	21	2	4	6	2	9	11	4	5	9	6	12	18	3	1	4
1894	4	5	9	7	11	18	2	4	6	4	8	12	7	9	16	14	5	19	1	1	2
1895	5	6	11	5	13	18	4	5	9	9	12	21	5	8	13	12	15	27	2	—	2
1896	2	6	8	8	13	21	2	9	11	9	11	20	15	13	28	11	15	26	1	1	2
1897	4	4	8	6	11	17	4	5	9	5	10	15	23	15	38	8	24	32	—	1	1
1898	9	11	20	12	12	24	1	2	3	8	12	20	10	15	25	8	18	26	1	3	4
1899	8	6	14	9	11	20	2	1	3	7	9	16	9	6	15	10	17	27	2	—	2
1900	8	6	14	9	12	21	—	2	2	12	7	19	7	4	11	10	17	27	—	—	—
Razem	66	81	147	72	100	172	22	38	60	75	96	171	108	95	203	88	160	248	11	9	20

SPIS RZECZY.

	Str.
I. Wiadomości wstępne o Towarzystwie Opieki szpitalnej dla dzieci . . .	3
1. Zawiązanie się Towarzystwa i jego organizacya	3
Protektorat nad Towarzystwem	4
Komitet Towarzystwa	4
Przewodniczący Komitetu	7
Grono Opiekunek	8
Spis alfabetyczny członków Towarzystwa	9
2. Statut Towarzystwa	15
3. Majątek Towarzystwa	19
II. Kronika szpitala św. Ludwika dla dzieci w Krakowie	27
1. Historia zakładu	27
2. Opis szpitala	32
3. Stosunki administracyjne szpitala	41
A. Układy z Wysokim Wydziałem krajowym w sprawie wynagrodzenia za leczenie w szpitalu św. Ludwika chorych dzieci w wieku od 1 do 12 lat	41
B. Ugoda z Wysokim Wydziałem krajowym w sprawie tymczasowego utrzymywania w szpitalu św. Ludwika dzieci ssących wraz z mamkami	54
C. Układy z Wysokiem Ministerstwem Oświaty w sprawie umieszczenia uniw. kliniki pediatrycznej w szpitalu św. Ludwika	58
4. Personal lekarski	67
A. Personal lekarski szpitalny	67
Dyrektor szpitala	67
Lekarz ordynujący (prymaryusz)	67
Operatorzy	67
Sekundaryusze szpitalni	68
Praktykanci szpitalni prywatni	69
Praktykanci szpitalni krajowi	70
Hospitalanci	71
B. Personal lekarski c. k. kliniki pediatrycznej	73
Profesor kliniki pediatrycznej	73
Docent prywatny pediatrii	73

	Str.
Asystenci	73
Elewi kliniczni	74
5. Siostry Miłosierdzia	74
6. Służba niższa	77
7. Dochody i wydatki bieżące szpitala	78
8. Sprawozdanie statystyczne z ruchu chorych i wyników leczenia	82
9. Sprawozdanie Zarządu	93
10. Wpływ szpitala św. Ludwika na stosunki dydaktyczne i naukowe w zakresie pediatrii	96
III. Dodatek do kroniki szpitalnej	103
Wiadomości o krakowskiej kolonii leczniczej dla dzieci skrofulicznych w Rabce, pod wezwaniem św. Józefa	103
1. Prace przygotowawcze (podejmowane od r. 1879 do 1886) w celu założenia kolonii leczniczej	103
2. Założenie i rozwój kolonii leczniczej w Rabce	103
3. Fundusze kolonii	113
4. Regulamin domowy	115
5. Zarząd kolonii	118
6. Sprawozdanie statystyczne	119

125